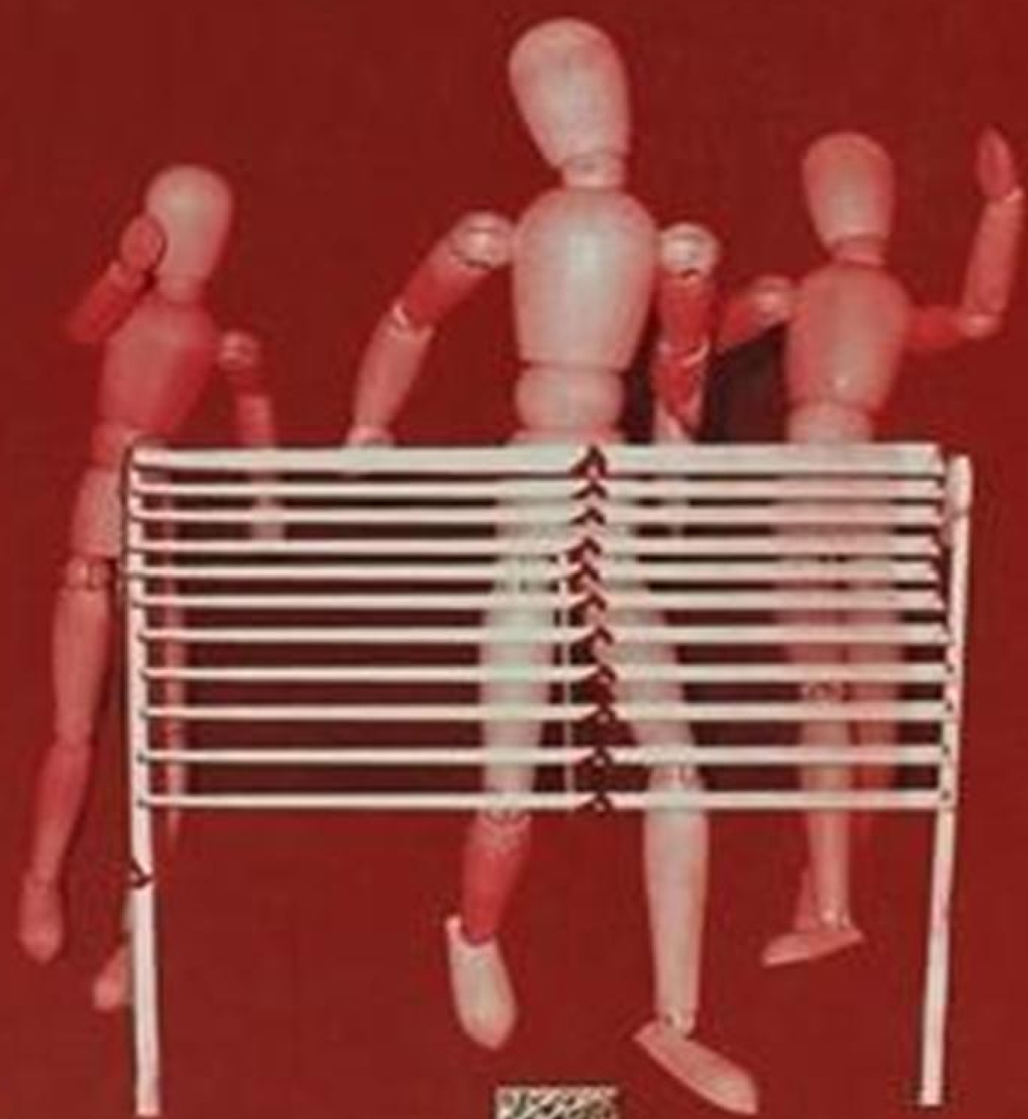
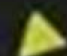
EVRİM DURUŞMASI

Phillip E. Johnson

ALTERNATİF BİLİM

GELENEK

Evrim Duruşması

Phillip E. Johnson

Çeviri: Orhan Düz

Gelenek Yayıncılık: 68
Alternatif Bilim: 13
Evrim Duruşması
Yazar: Phillip E. Johnson
Çeviri: Orhan Düz
Kapak Tasarımı: Sabahattin Kanaş
İç Tasarım: Ercan Yavuz
Baskı: Kurtiş Matbaası
Birinci Basım: Aralık 2003
ISBN: 975-8861-08-05

Adres: Hasan Halife Mah, Öksüzce Hatip Sok.
No: 15 34300 Fatih/İST.
Tel: (212) 531 41 40 (pbx)
Faks: (212) 531 43 34
e-mail: gelenek@gelenek.com.tr

Phillip E. Johnson Harvard Üniversitesi ve Chicago Üniversitesi Hukuk Bölümü mezunudur. *Darwin on Trial, Reason in the Balance, Defeating Darwinism by Opening Minds* ve *Objections Sustained* adlı eserleri bulunmaktadır.

İçindekiler

Önsöz

Bu kitabı okurken, üzerinde durulan asıl meseleyi gözden kaçırmamalısınız; Batılı akedemik kurumlarda ve mesleki organizasyonlardaki "kabul edilebilir" ya da "iyi iş"i nitelendiren belli bir entelektüel ve ahlaki üslubun otoritesi. Bu üslup, gerçeklik ve aklın hayatı hakkında kesin hükümler dayatma hakkına sahip midir?

Akıl, düşünme yoluyla gerçeği ve gerçek olmayanı belirlemeye yarayan insana özgü bir yetidir. Nasıl ki, asırlar önce dürüst bir düşünür, Tanrısız bir evrene götürse dahi araştırmasını sürdürme zorunda idiyse, bugün de, dürüst bir düşünür, Tanrı'nın yönettiği bir evrene götürse dahi araştırmasını sürdürme azminde olmak zorundadır. Bu ikinci ihtimal, bugün, sadece mâkul ve doğru olandan sorumlu olduklarını düşünen kimselerin, sabırsız ve otoriter olmalarına yol açmaktadır. Onlar, gerçekliğin Tanrısızlığı hakkında yanılmayı göze alamazlar, zira, şimdi, tüm eğitim sistemimiz bu varsayıma dayanmaktadır, tıpkı eskiden Tanrı varsayımına dayandığı gibi.

Böylece, Phillip Johnson'ın çok güzel bir biçimde açıklayıp aydınlattığı gibi, aklın yerini rasyonalizasyon aldı. Rasyonalizasyon doğru sonuca

ulaştığından emin olmak için akıl yürütmeden yararlanmaktır. Kısa süre önce, entelektüel çevrelerdeki hakim ideal metot yoluyla çıkarsanan sonucu yargılamak için yine aynı metottan yararlanmaktı. Şayet metot iyiyse sonucu kabul etmeniz gerekiyordu, en azından geçici olarak. Şimdi, maalesef, metot, parlak şahsiyetlerin etrafında toplanan kurumsal uzlaşının belirlediği "doğru"lara götürüp götürmediğine göre yargılanmaktadır. Şayet "doğru" sonuca varmıyorsanız, metodunuz yanlıştır ve siz muhtemelen kötü bir kişisinizdir. Sizi tarif etmek için alaycı bir terminoloji kullanılacaktır.

Kuşkusuz bu, insanlık tarihinde´çok eski bir meseledir, fakat onu bu şekliyle tanımak her zaman zordur. Çağımızdaki kesin hususlar rasyonel düşünceye asla benzemez, aksi halde öyle olamazlardı. Gerçek rasyonel düşünce sağduyulu otoritenin örtüsü altında saklıdır.

Günümüzde, otorite bilimdir. Denilir ki, bilim size şunu veya bunu söyler; söylediğine inanmakla iyi edersiniz. Maalesef bilim hiçbir şey söylemez. O, bir şey söyleyebilecek türde bir varlık değildir. Sadece bilim adamları bir şeyler söylerler ve onlar da önemli ölçüde bilimdışı ve genelde yanlış -sonraki hadiselerin sık sık gösterdiği gibi- olabilir. Ayrıca, bilim adına konuşan pek çok kimse bilim adamı değildir veya konuştuğu alanda yetkin değildir. Ancak eğer, bir şekilde "Bilimsellik" kisvesine bürünebilirlerse, onu istedikleri mantığa bürüyebilecek ve bir dinleyici kitlesi bulabileceklerdir.

Phillip Johnson son derece mantıklıdır. Yani bir savı desteklemek için yeterli ya da en azından bazı kanıtların -savın "doğru" türden olduğuna dair kanıtların dışında- bulunduğu hususunda ısrar etmektedir. Bu rahatsız edici bir alışkanlık ve pek çok insan Johnson'ın kanıt üzerindeki ısrarından rahatsız olmaktadır. Ancak kanıt üzerindeki ısrar, eskiden beri bilimsel çalışma -her ne pahasına olursa olsun savunulması gereken bir dizi sonuç değil- diye nitelenen şeydir. Gerçeğe ancak kanıtla varılır.

Bugün, Amerikan kültüründe, asıl mesele, kimin siyaset belirleme hakkına sahip olması gerektiği konusudur. Bilgi, eyleme geçme ve yönetme hakkı verir. O halde, soru şu şekilde sorulmalıdır; 'Bilgi'nin ne olduğunu kim söyleyecek? Şayet, başkalarının kanılarını değil de kendini

kanılarınızı bilgi diye sunacak şekilde bilgiyi tanımlayabilirseniz, siyaseti belirleyebilir, insan hayatına yön verebilirsiniz.

Lakin, materyalist "bilim" açısından bilgiyi tanımlarsanız, o zaman hayata yön verecek hiçbir bilgi var olmayacaktır, çünkü materialist şekilde yorumlanan "bilim", hayatın nasıl yaşanması gerektiği konusunda hiçbir şey söylemez. Hayatın nasıl yaşanması gerektiğini bildiğiniz takdirde ancak, size yardım edebilir. Bu tam da naturalizmin tutarsız şekilde varsaydığı şeydir, çünkü hayatın nasıl yaşanması gerektiği konusundaki cevapları -kuşkusuz onlara sahiptir- tüm bilginin kaynağı olduğunu iddia eden bilimden elde edilemez. Bu nedenle, akıl yürütmeden ziyade rasyonelleştirmeye yönelmek zorunda kalmıştır. O, entelektüel bir bakış olarak sadece bir üsluba sahiptir, ama gerçekliği yoktur.

Bu kitabı okurken, kanıta dikkat edin ve açık zihinleri besleyen taze entelektüel havayı içinize çekin.

Dallas Willard

Giriş

Bir tarafında uçurum, diğer tarafında dik bir kayanın bulunduğu dar bir yoldan aşağı araba sürdüğünüzü hayal edin. Kocaman kalın bir kütük yolunuzu kesiyor. Kütük kaldırılamayacak kadar ağır ve etrafta başka yol da yok. Yolunuza devam etmeye niyetliyseniz, engeli yoldan kaldırmak için onu parçalara bölmenin bir yolunu bulmalısınız. Kütük sert görünüyor, ama çatlakları var. Bazı çatlaklar kütüğün içinin derinliklerine kadar uzanıyor. Yapmanız gereken şey, bir kamanın ince ucunu en derin çatlağın içine yerleştirmek ve yavaş yavaş kamanın daha büyük kısımlarını kütüğe çakmaktır, ta ki çatlak genişlesin ve kütük yarılsın.

Bu metafordaki kütük, modern kültürün hakim felsefesidir; natura-lizm, materyalizm, fizikçilik ya da basitçe modernizm diye adlandırılan bir felsefe. Bu isimlerden hangisinin altında olursa olsun söz konussu felsefe, başlangıçta, madde, enerji ve fiziğin nesnel yasalarını oluşturan temel parçacıkların var olduğunu kabul eder. Başka bir deyişle, evreni yaratan ve onu özgür iradesiye yöneten bir Tanrı yoktu. Tanrı varsa bile o ancak değişmeyen doğa yasalarına göre hareket eder ve onlara hiçbir şey

eklemez. Sonuçta tüm yaratma faaliyeti yasalar ve parçacıklarla, yani rasgele ihtimallerin ve kanun benzeri düzenliliğin birleşimiyle gerçekleşmek zorundadır. Bu felsefi varsayıma dayanan modernist bilim adamları, tüm hayvan ve bitkilerin, yönlendirilmemiş ve amaçsız bir evrim sürecinin ürünleri olduğu ve insanın da başka bir hayvan türü olduğu, Tanrı'nın suretinde biricik şekilde yaratılmadığı sonucuna varmaktadırlar.

Bu felsefe, yalnızca pozitif bilimlerdeki değil, hukuk, edebiyat ve psikoloji de dahil olmak üzere tüm alanlardaki akademik çalışmaları kontrol etmektedir. Eğitim sistemi ve önde gelen medya onu yaymakta, devlet desteklemektedir. Bu felsefe, dağ yolu üzerindeki ilerleyişinizi engelleyen koca kütük gibi yerinden oynatılamaz görünmektedir. Fakat yakından bakıldığında, kütüğün çatlakları olduğu farkedilecektir. Modernist kütükteki en önemli çatlak, bilimin iki ayrı tanımı arasındaki farktır. Bir yandan modernistler, bilimin, tarafsız gerçeği bulma çabası, kanıtın nesnel ve önyargısız değerlendirilmesi olduğunu söylerler. Bu anlamda bilim, dikkatli gözlemlere, hesaplara ve her şeyden önce, tekrarlanabilir deneylere dayanır. Bu nesnel bilim, teknolojiyi üretir ve hadiselere yön verir. Öte yandan, modernistler, bilimi aynı zamanda naturalist felsefeyle bir tutmaktadırlar. Bu durumda bilim, her olgunun naturalist açıklamalarını bulma ve desteklemeye -gerçekleri gözardı ederek- mahkum olur. Bu çeşit bilim önyargıdan arınmış değildir. Aksine o, bir önyargıyla tanımlanır. Söz konusu önyargı, tüm olguların nihayetinde salt doğal nedenlerle, yani akılsız nedenlerle açıklanabileceği görüşüdür. Kitabımın başlığındaki kama, kendilerine kılavuzluk yaptığım hemfikir düşünürlerin gayriresmi bir düşünce hareketidir. Stratejimiz, uzun süredir gözardı edilen soruları yüzeye çıkarıp, kamuoyu önünde tartışmaya açmak suretiyle, Kamamızın ince ucunu, naturalizm kütüğündeki çatlaklara sokmaktır. Elbette kamanın başlangıçtaki girişi tüm hikâyeyi oluşturmamaktadır, zira kama, ancak kütüğün içine girerken kalınlaşırsa, onu yarabilir. Doğru sorular gözardı edildikten çok sonra onları tekrar günyüzüne çıkaracaksak yeni araştırma yolları önermemiz ve düşünceye yeni bir yön vermemiz gerekmektedir. Yeni bir araştırma ve bilgi birikimi yavaş yavaş ortaya çıkmaktadır. Zamanla

eski dogmayı savunanlar geride kalacaklar ve birden ihmal edilemeyecek kadar önem kazanan soruları kavrayamayacaklardır.

Kamayı kalınlaştırmada ilk adımlar, aklın, maddi nedenlere indirgenemez ve bilimsel açıdan tanımlanabilir gerçek bir olgu olduğunu ileri süren esas önermeyle ilişkilidir. Biyokimyacı Michael Behe, organizmaların indirgenemez karmaşıklığını molekül düzeyinde tarif etmiş ve rasgele mutasyon ile doğal ayıklanmanın neo-Darwiner işleyişinin, niçin indirgenemez karmaşıklığa sahip adaptasyonlar üretmediğini açıklamıştır. William Dembski, bilinçli tasarım hakkındaki düşüncelerimizi benimsemiş ve bu düşünceleri felsefi ve matematiksel terimlerle incelikli şekilde formülleştirmiştir. Sürmekte olan çalışmalar, Darwinci önyargının, fosil kayıtlarını, embriyonun gelişimini, hayatın kökenine dair incelemeleri ve genetikten elde edilen bilimsel kanıtları nasıl çarpıttığını açıklayacaktır. Henüz şekillenmeye başlayan başka bir çalışma da, aydınlanmacı rasyonalist zaferciliğin öteden beri sorunlarını tanımladığı ve çözümlerini emrettiği tarih gibi alanlarda literatür ve araştırma için bir gündem taslağı çıkarmaktadır. 21. yüzyılın önde gelen düşünürleri sadece 20. yüzyılın başarılarına bel bağlamakla yetinmeyeceklerdir; onlar, bizim kesin kabul ettiğimiz pek çok hususu yeniden ele almayı gerektirecek yeni yönelimler sergileyeceklerdir. 21. yüzyıl heyecan verici -ve galiba tehlikeli- bir yüzyıl olacak.

Bu kitap, kamanın kalın parçaları hakkında değildir, yine de ben onların bir kısmından söz ettim. Bu çalışmayı yürüten bilim adamları ve bilginler kendileri adına konuşma fırsatına sahipler. Dolayısıyla, ben gelişmeleri kısaca anlatacağım. Daha detaylı bilgilere ulaşmak isteyen okuyucular, eldeki kitaplara ve dergilere bakabilir. Benim kendi çalışmam kamanın ince kısmıyla ilgilidir ve kalın kısımlar çatlağı açarken, kütüğü yarmaya devam etmektedir. Kama stratejisinin ardındaki temel mantığı halka anlatmak istiyorum. İnsanlar bana sürekli şu soruyu soruyorlar: "Ne olup bitiyor ve biz nasıl yardımda bulunabiliriz?" Bu kitap bu soruya bir cevaptır.

Öncelikle, okuyucuların bilmesi gereken önemli bir husus var. Bence en önemli husus, okuyuculara, soruları cevaplandırmalarını söylemek yerine, onların doğru soruları sormalarını sağlamaktır. Bir bakıma,

doğru soruları sormaya niyetli herkes, onlara hangi cevapları vermek isterlerse istesinler, bizim programımızın katılımcılarıdır. Örneğin genetik bilgi meselesine eğilmek, onun ne olduğunu ve nasıl üretildiğini anlamak isteyen biri, meseleye naturalist yaklaşımı terk etmeye hazır olsun ya da olmasın doğru yol üzerindedir. Dogmatizm, kafa karıştırmak ve özelliklede gerçekten önemli olan soruların sorulmaması gerektiği izlenimini verilmek suretiyle güçlenir. Söz konusu sorular kamuoyunun önünde apaçık gündeme getirilirse, hakikat dile gelmek için fırsat bulabilir.

Bu temelde, Kama, resmi bir inanç veya inanç beyanına dayanan bir günah çıkarma hareketi olarak değil entelektüel bir hareket olarak tanımlanır. Başlangıç aşamasında, doğru soru, bilim ve naturalizmin gerçekte aynı şey olup olmadığı ve bilimsel kanıtın materyalist cevaplardan uzaklaşma ihtimalinin olup olmadığıdır. Şayet bir kimse, bunun sağduyulu araştırmayı hakeden iyi bir sorun olduğunu düşünüyorsa, - o kimse, naturalist bilimin sonunda onun sorunlarını çözeceğini ve Tanrı'nın yaradılışta aktif rol aldığı savını tamamen çürütecek cevapları temin edeceğini düşünse bile- bizimle omuz omuza yürüyor demektir. Bu tür insanlar, bizim, düşüncelerimizi dosdoğru sınadığımızdan emin olmamıza yardım eden, diyaloğun zorunlu tarafıdırlar. Bizim düşmanımız, önerilerimize açıkça ve dürüstçe karşı çıkan değil, bulanıklığa sığınan kimsedir. Bu kimseler, kavramların ve meselelerin açıkça tanımlanmasına direnirler, hakim bilimsel organizasyonlara kayıtsız şartsız itaat edilmesi gerektiği hususunda ısrar ederler ve yüzeysel uzlaşılara sahip mantıksal çelişkileri yayınlamaktan hoşnutluk duyarlar.

Doğru soruları bulma hususundaki ısrar devam edecek ve böylece Kama, pek çok ayrıntıda fikir ayrılığı içinde olan katılımcıları davet eden geniş tabanlı bir programı izlemeyi sürdürecektir. Değişecek olan sorulardır, zira sorduğumuz ilk soru, son soru olmayacaktır. Metaforumuzdaki kütük sadece bir engeldir, onu yoldan kaldırdığımızda menzilimize ulaşmış olmayacağız, sadece yola devam etme imkânını elde edeceğiz.

Yeni bir soru günyüzüne çıkmıştır ve bu kitabın en büyük amacı, bu soruya dikkat çekmektedir. Darwinizm ve materyalizmin eleştirilerinin

doğru olduğunu varsayalım. Biyolojik yaradılış için gerekli olan yeni genetik bilgiyi üretme kapasitesine sahip makro evrim mekanizmasının var olmadığını farz edelim. Tanımı gereği doğrunun peşinde olmaya adanmış olan engin bilimsel çaba, böylesine önemli bir noktada nasıl olurda yanlış bilgiler sunar? Yalnızca bilim adamlarının değil, düşünürler ve diğer entelektüellerin de, artık aydınlığa kavuşmuş çelişkileri ve kanıta dair problemleri uzun süredir gözardı etmiş olmaları imkânsız görünebilir. Ancak bu, gayet mümkündür ve bunun vuku bulduğunu fark ettiğimizde, insan doğasının ve onun temel meselelerinin daha derinlikli bir anlayışına yöneleceğiz.

Ben, 1920'lerde Harvard'da inancını yitirmiş bir adamın gerçek hikâyesini anlatarak bu anlayış sürecini başlatacağım.

I
Bilgi Alanı

Doğa Yasası ve Değişim, Genetik Bilgiyi Üretebilir mi?
Bir Tartışmalı Söyleşi

1998 yılında Avustralyalı yaradılışçı bir organizasyon Kurbağadan Prense (From a Frog to a Prince) adında bir video bandı yayınlandı. Bu bandın amacı evrimin nasıl gerçekleştiğine, örneğin bir amfibi hayvanın yeterli süre içinde insana nasıl dönüştüğüne dair neo-Darwinci açıklamalara gölge düşürmekti. Bandın yapımcıları dünyanın en meşhur Darwincisi olan Richard Dawkins ile bir söyleşi ayarlamayı başarmışlardı ve bu söyleşiye reklamlarında en üst sırayı verdiler. Yayımladıkları bant, Dawkins'in söyledikleri kadar söylemediklerini de içeriyordu. Video bantta, Dawkins'e, bilgi üretici (bu kavramı ileride açıklayacağım) bir mutasyona veya başka bir evrimsel sürece herhangi bir örnek gösterip gösteremeyeceğini soran bir anlatıcıya yer verilmişti. Bu soru üzerine, Dawkins en az onbir saniye tereddütte kaldı ki bu süre bir video söyleşisinin kapsamı için acı verici uzunlukta bir süredir. Sonunda soruyla tamamen alakasız, balık ile amfibiler arasındaki geçişle ilgili bir cevap verdi. Yaradılışçılar buna çok sevindiler. Gördükleri gibi,

Richard Dawkins -dünyanın en önde gelen Darwincisi- onların en önemli sorularına cevap veremeyip büsbütün şaşkınlığa düşmüştü.

Sonunda bant Barry Willims'a ulaştı. Kendisi *The Skeptic* adlı Avustralyalı bir derginin editörüdür. Williams, Dawkins'le görüştükten sonra, "Yaradılışcı Aldatmaca Açığa Çıktı"[1] başlığını taşıyan bir makale yayımladı. Williams, önce film yapımcılarını Dawkins'e hiç sorulmamış bir soruyu banda yerleştirmekle suçladı. Ancak bu suçlama hiç kanıtlanamadı ve yaradılışçıların orijinal bantları yayımlamasıyla geçerliliğini yitirdi. Şayet varsa, "aldatmaca", yanlış savlar altında söyleyişi yapıp daha sonra hayli basit bir soruya cevap veremiyormuş gibi göstermek suretiyle Dawkins'i utandırmak için söyleşinin kullanılmasıydı. Dawkins, kendisiyle aynı fikri paylaşan Amerikalı Stephen day Gould'un tavsiyesi üzerine artık hiçbir yaradılışçıyla söyleşi yapmayacağını açıkladı. Söyleşiyi yapanla kameramanı evine davet etmesine gerekçe olarak onların yaradılışçı olacağına ihtimal vermediğini gösterdi. Ne var ki söyleşi ilerlerken bundan kuşkulanmaya başladı.

> Genomun içindeki bilgiyi artıran evrimsel bir sürece örnek vermem istendiğinde, kuşkum birden arttı. Bu soruyu sadece bir yaradılışçı sorardı. Gerçek bir biyolog, bu soruya kolay bir yanıt (yanıt, doğal ayıklanmanın genomun içindeki bilgiyi her zaman artırdığıdır -doğal ayıklanma tam da bu demektir zaten-) bulabilir ama evrimci bir açıdan bakıldığında, soruyu bu şekilde yanıtlamak pek cazip gelmemektedir. Yalnızca evrimin gerçekleştiğinden şüphelenen biri bu şekilde cevap verirdi.[2]

1. Barry Williams, "Creationist Deception Exposed," The Skeptic18, no.3; ayrıca internetten de ulaşılabilir: www.onthenet.com.au/stear/creationistdeceptionexposed.htm. Bu yazı, son video kaydında, Dawkins'e söyleşide sorulan sorunun yerine farklı bir sorunun konulduğuna dair bir izlenim vermek için yazılmışa benziyor. Bu iddialara karşı söyleşiyi yapan Avusturalyalı muhabir Gillian Brown'un verdiği cevaplar için bkz. <http: //www.answersingenesis.org/docs/3907.asp> Tartışmayla ilgili ayrıca bkz. www.onthenet.com.au/stear/brownresponse.htm
2. Dawkins'in ifadesinin geçtiği yer: Williams, "Creationist Deception Exposed," n.1

Velhasıl normalde son derece açık seçik konuşan Dawkins, galiba uzun süre durakladıktan sonra alakasız bir cevap verdi, çünkü Darwincilerin genetik bilginin nasıl üretildiğini bildiklerini söylediklerinde, spesifik örnekler isteyen insanlara cephane vermek istememişti. Muhtemelen, kendisiyle karşıt görüşte olanların yaygara koparmalarına nasıl engel olacağını uzun uzun düşünmüştü. Sonuçta soruya şaşırdığı ve cevap veremediği şeklinde bir izlenim bırakmak suretiyle, yaradılışçılara, umduklarından daha fazla cephane vermiş oldu.

Gerçekte ne olduğu hakkındaki tartışma aylarca sürdü, ama tartışmanın detayları pek önem arzetmemektedir. Galiba, yaradılışçılar amaçlarını yanlış sundular, yahut belki de Dawkins hiç cevap vermemişti. Dawkins'in aklı sahiden bir süre şaşkınlığa düşmüş olsa dahi, ne çıkar bundan? Hepimizin aklı bazen karışabilir, normalde tüm cevapların dilinin ucunda olduğu bir kimsenin bile. Önemli olan husus, Dawkins'in bir an için dilinin tutulmuş olup olmadığı değil niçin Dawkins'in "sadece bir yaradılışçının", mutasyonların veya doğal ayıklanmanın yeni genetik bilgi ürettiği savının kanıtını isteyeceğini düşündüğü ve Dawkins'in fiilen gözlemlenen bilgi üreten mekanizmaların somut örneklerini sahiden gösterip gösteremeyeceğidir. Açıkçası Dawkins bunu yapamaz. Nitekim aylar sonra internette yayımladığı "The Information Challenge"[3] adlı yazısı bunu doğrulamaktadır. Yazısı, bilgi teoremiyle ilgili hayli gereksiz temel bilgi içermekte, hemoglobin molekülünün pasif genlerdeki rasgele mutasyonlarla kendinden önceki bir maddeden nasıl evrildiği yönünde fikirler ileri sürmekte ve sonunda modern organizmaların özelliklerinden yola çıkarak eski ortamların doğası hakkında bazı bilgiler elde etmenin nasıl mümkün olduğunu açıklamaktadır. Tüm bunlar kendi başlarına ilginç şeylerdir ama pasif (ve dolayısıyla doğal ayıklanmaya tabi olmayan) genlerdeki rasgele mutasyonların, nasıl genetik bilgide yoğun artışlara yol açacağına ilişkin bir açıklama sunmamaktadır. Her şeyden önce, yaratıcı evrim için gerekli olan bilgi üretme

3. Richard Dawkins, "The Information Challenge," *The Skeptic* 18, no.4 (1998); internetten ulaşmak için bkz. www.onthenet.com.au/stear/dawkinschallenge.htm

gücüne sahip bir mutasyon tanımı mevcut değildir. Yaradılışçılar, istedikleri örnek için onbir saniye değil, belki de sonsuza dek beklemek zorunda kalabilirler.

Bilgi teoremi, bu kitabın kapsamının çok ötesinde yer alan karmaşık bir konudur, ama mevzu bahis olduğu için hayli basitleştirilerek anlatılabilir. *Bilgiden* kastım, örneğin bir talimatname gibi, bir anlam içeren mesajdır. Shakespeare'in oyunları, yerel telefon santrali, Windows ya da Macintosh bilgisayar işletim sistemleri veya bir yemek kitabı da örnek gösterilebilir. Tüm bu örnekler devasa büyüklükte bilgi içerir. Aynı şekilde, şaşırtıcı karmaşıklığa sahip, minyatür bir kimyasal fabrika diye tarif edilebilecek bir bakterinin genomu da yığınla bilgi içerir. Pek az anlaşılmış bir yönetim işlemi, hücre içindeki pek çok proteine nereye gideceğini ve orada ne yapacağını her nasılsa söyler. Dawkins, bir bakteri hücresinin tüm *Britannica Ansiklopedisi*'nden daha fazla bilgi (programlanmış talimatlar şeklinde) içerdiğini söylemektedir. Bedenimiz, muhteşem bir uyum içinde çalışan, çok sayıda bu çeşit hücreyi içermektedir. Şayet evrim, bu harika varlıkları ürettiyse o zaman evrim bilgi üretme açısından hayli üretken olmalıdır. O halde, niçin önde gelen bir Darwinci, bilgi ürettiği sanılan tek bir spesifik evrimsel işlem ya da süreç örneği kendinden istendiğinde, bunu mantıksız bulup kınamaktadır? Bu soruya cevap vermeden önce, Darwincilerin, evrimi genellikle nasıl tarif ettiklerini açıklamalıyım.

Değişim ve Atalık Olarak Evrim

Ders kitapları, evrimi bilgi üretimi olarak değil de *değişim* "zaman içinde değişim" veya "gen frekansında değişim", diye tanımlarlar. Genelde konuyu bu şekilde tanımlamak[4] herhangi bir değişim örneğini "evrim" diye nitelendirmeyi mümkün kılmaktadır. Bitki ve hayvan

---

4. Örneğin, Amerika Ulusal Bilimler Akademisi'nin resmi yayını, *Teaching Evolution and the Nature of Science* (Annapolis: National Academy Press, 1998), evrimi "nesiller boyunca organizma gruplarının kalıtsal özelliklerindeki değişim" diye tanımalamaktadır. (Darwin bu süreçten "değişimle türeme" diye söz etmektedir.)

toplulukları genetik değişimle nitelenir ve kesin karışım bazı bireylerin ölmesi ve başkalarının gen havuzunda onların yerini almasıyla sürekli değişir. Dolayısıyla değişimin (genetik değişim anlamında) her zaman vuku bulduğuna şüphe yoktur. Ne Dawkins ne de her hangi bir Darwinci kendisinden evrimsel değişim örnekleri istendiğinde en ufak bir şaşkınlığa uğramaz. O, uzman botanikçilerin -Luther Burbank gibi- ürettikleri bitki türlerinin ya da köpek ve diğer evcil hayvan türlerinin çaprazlanmasını örnek gösterir. Yahut belki de, anakaradan geçen tek bir ortak atadan türediği sanılan, Galapagos Adaları'ndaki ispinozların şekil ve büyüklüklerindeki değişimleri örnek gösterecektir. Şayet evrim salt değişim demekse, bilim adamları evrimin spesifik örneklerini bulmakta zorlanmazlar.

Başka bir yaygın "evrim" örneği de, fosil kayıtlarında zamanla görülen değişimdir. Jeolojik kayda göre, farklı türlerdeki organizmalar, dünyada farklı zamanlarda yaşamışlardır. Tüm bu organizmalar, belli biyokimyasal özellikleri paylaşırlar. Bu da hepsinin, evrimci biyologların ortak ata dedikleri ortak bir kaynaktan geldiklerini göstermektedir. "Atalık kavramının, belli bir dönüşüm biçimini göstermediği bazen söylense de, bu yanıltıcıdır. Aslında, atalık, gündelik hayatta aşina olduğumuz türde, spesifik bir süreci işaret eder. Ninemiz annemizi, annemiz bizi, bizlerde onların torunlarını dünyaya getiririz ve bu, türümüz yok olana kadar sürüp gider."

Tüm canlı organizmaların ortak bir atadan geldiğini söylemek bu yüzden evrimsel türeyişin kendi hayatımızda gözlemlediğimiz üreme işleminin jeolojik zamana yayılmasından başka bir şey olmadığını ifade eder. Bundan ötürü maymun ile insan -veya bakteri ile insan- arasındaki farklılıkların bir maymun türünü diğerinden ya da bir maymun -ya da insan- ferdini anne babasından ayıran nispeten küçük değişimlerin milyonlarca nesil boyunca birikmesiyle oluştuğu sanılmaktadır. Şayet evrensel ortak ata tezi doğruysa o zaman senin ve benim bir maymun ataya, bir balık ataya ve hatta bir bakteri ataya sahip olmamız gerekir. Nasıl ki büyük büyük dedelere sahipsek. Elbette o uzak atalarla aramızda çok büyük sayılarda ara nesiller olacaktır. Ortak atalık, evrimcilerin tek alternatif olarak gördükleri, türlerin özel ilahi yaradılışı kuramıyla

çelişmektedir. Özel yaradılışın bilim dışı ve dolayısıyla hesap dışı olduğu savunulmaktadır, çünkü bilimsel araştırmayla tespit edilemeyecek, doğaüstü bir müdahalenin doğada etkin olduğunu kabul etmektedir. Özel yaradılışın hesap dışı tutulması ve geriye başka alternatifin kalmamasıyla birlikte evrimciler canlı organizmalardaki ortak özelliklerin varlığını, bunların hepsinin tek bir evrensel ortak atadan geldiklerinin çürütülemez kanıtı olarak görmektedirler.

Önde gelen bazı evrimciler, bu basit modele meydan okumuşlar, mikro evrim (tür içindeki değişim) ile makro evrimi (yeni türlerin, yeni karmaşık organların ve yeni beden yapılarının ortaya çıkması) birbirinden ayırarak, makro evrimin, çeşit değil de sırf derece itibariyle mikro evrimden farklı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Öte yandan çoğunluğun görüşü (ve elbette Richard Dawkins'in ki de), temelde küçük ölçekli rasgele değişimler (veya mutasyonlar) ve bunların doğal ayıklanma sonucu birikimini içeren tek bir sürecin olduğu yönündedir.[5] Bazı sıradışı süreçler zaman zaman yaşanmış olabilir, ama bunların önemli bulunmamakta ve genelde profesyoneller arasında tartışılan teknik meseleler gibi bir kenara atılmaktadır. Halkın bilmesi gereken şeyin, "evrimin gerçekleştiği" ve onun Tanrı değil de doğal ayıklanma tarafından yönlendirilen tamamen doğal bir süreç olduğu düşünülmektedir. Bilim adamları detaylar hakkında mesleki tartışmalar yürütebilirler, ama onlar arasında, bu temel "evrim gerçeği" üzerinde bir fikir ayrılığı yoktur.

Bazı Darwinciler daha da ileri giderek, teoremlerinin tek başına mantıkla bile ispatlanabileceğini, dolayısıyla kanıta aslında gerek olmadığını savunmaktadırlar. Richard Dawkins, uzak galaksilerdeki gezegenlerde hayat varsa, bunun doğal ayıklanma yoluyla evrilmiş olması gerektiğini ileri sürmektedir. Bunun nedeni ise, doğaüstü yaradılış teoremi "dini" olduğu için hesap dışı tutulacağından, zengin çeşitlilikteki karmaşık organizmaların yaşadığı bir dünyanın oluşumu için gerekli değişimleri açıklama işi, elde kalan tek savunulabilir teorem

5. Bkz. Richard Dawkins, "Human Chauvinism: Review of *Full House* by Stephen Jay Gould," *Evolution 51*, no.3 (1997); internette www.world-of-dawkins.com/fullhouse.htm

olan Darwinci evrim kuramına düşmektedir. Bu nedenle, nasıl ki iki kere ikinin dört ettiğini kanıtlamak için bilimsel ispat gerekmiyorsa, bunun doğruluğunu kanıtlamak için de artık bilimsel ispata gerek yoktur. Amherst Koleji biyoloji profesörü Paul Ewald bir dergi muhabirine şu açıklamada bulundu:

> Darwin sadece birkaç temel sav'a sahipti. Kalıtsal değişim ve türler arasındaki yaşam mücadelesinde ve üremedeki farklılıklar. Bu da teoreminin güzelliğini oluşturmaktadır. Bu kesinlikle doğrudur -aritmetik gibi- ve eğer diğer gezegenlerde hayat varsa, doğal ayıklanma orada da temel düzenleyici ilke olsa gerektir.[6]

Darwinciler, teoremlerini kanıtlamak için herhangi bir delile gerek olmadığını ara sıra dile getirseler de, teoremlerinin materyalist düşünme biçimine mantıksal yönelimi öylesine güçlüdür ki, birkaç doğrulayıcı örnek onlar için yeterlidir ve tüm ders kitapları ve popüler kitaplar aynı örneklere yer verirler. Galapagos Adaları'ndaki ispinozlarda gözlemlenen doğal değişim ve evcil hayvan yetiştiriciliğinden söz etmiştim. Halihazırda en önemli doğrulayıcı örnekler, özellikle böceklerin böcek ilaçlarına, bakterilerin de antibiyotiklere direnç göstermesini sağlayan mutasyonlardır. Kuşkucular, bu çeşit mutasyonların öncelikle böcek ve bakterilerin üretilmesi için gereken yenilikleri ortaya çıkaracağına şüpheyle bakarlar, ama Darwinciler, onlardan bir alternatif istemek suretiyle bu şüpheleri reddederler. Uyum sağlayıcı evrimsel değişim için hammadde sağlayacak bir şeye ihtiyaç vardır. Evrimciler o şeyin mutasyondan başkası olamayacağını savunurlar. Doğal ayıklanma düzenli ölüm demektir ve yeni uyum sağlayıcı özelliklere sahip canlıların hayatta kalmasını ve çoğalmasını temin eder. Yalnızca mutasyon, gelişmeyi sağlayabilir ve bu yüzden işin altından bir tek o kalkabilir.

Darwinciler sırf mantıkla bu çıkarımı destekleyebilirler ama söz konusu çıkarımın bilimsel olması için, uyum sağlayıcı mutasyonların mevcut olduğuna dair bir kanıta gerek vardır. Öte yandan gereken şey onlar için fazla değildir, çünkü Darwinciler, sadece, kendilerinin zaten

---

6. Jill Cooper, "A New Germ Theory," *The Atlantic*, Şubat 1999.

doğru olarak kabul ettikleri çıkarımı destekleyen örnekleri aramaktadırlar. Hem başka ne olabilir ki?

Niçin Sadece Yaradılışçılar Sorar

Avusturyalı yaradılışçılar, Dawkins'e, bilgi üreten mutasyonun örneğini sormuşlardı, çünkü daha önce, evrimdeki bilgi üretimi konusunda bir kitap yazmış olan Lee Spetner adında, İsrailli bir bilim adamıyla söyleşi yapmışlardı.[7] Spetner, Darwincilerin dile getirdikleri uyum sağlayıcı mutasyonların, bilgi üretici olmadığını onlara söylemişti. Örneğin bir mutasyon, bakteriyi, antibiyotiğe karşı dirençli yaptığında bunu belli bir kimyasal maddeyi onun metabolizmasına katılmasını önleyerek yapmaktadır. Bu durumda genel anlamda net bir bilgi ve uyum kaybı söz konusudur, ancak kimi toksinli ortamlarda uyumda bir artış görülür.[8] Benzetme yapacak olursak, bilgisayarımın işletim programındaki gelişi güzel bir değişim nadiren sorun yaratan bir unsuru devre dışı tutmak suretiyle programın performansını artırabilir. Bu durumda bilgi içeriğinde genel çapta bir kayıp olsa da, etkin performansta bir kazanç söz konusudur. Aynı şekilde bazen cızırdayan bir radyoya vurmak, radyonun bir kısa devresini açmak ya da yerinden çıkmış bir kablosunu eski yerine getirmek suretiyle ayarını düzeltebilir. Ne varki bu tür değişiklikleri biriktirmek suretiyle daha iyi bir radyo ya da tv yapacağını hiç kimse ümit etmez.

Söyleşiyi yapanlar, Dawkins'den, uyum sağlayıcı mutasyonların standart örneklerini göstererek sorularını cevaplandırmasını beklemiş olabilirler. Böylece Spetner'in kitabına gönderme yapıp, Dawkins'e söz konusu mutasyonların bilgi-üreten türden olmadığını bilip bilmediğini soracaklardı. Bu senaryo ayrıca Dawkins'in tepkisini de açıklamaktadır. O, muhtemelen şöyleşiyi yapanların ne soracağını tahmin etmiş ve tuzağa düşmekten nasıl kurtulacağını düşünmek için zaman kazanmak zorunda kalmıştı. Dawkins, gerçekten bilgi üreten evrimsel işleyişin

---

7. Lee Spetner, *Not by Chance! Shattering the Modern Theory of Evolution* (Brooklyn, N.Y: Judaica Press, 1997-1998).
8. a.g.e., s.138-44.

kanıtını, yalnızca bir yaradılışçının isteyebileceğini biliyordu çünkü Darwinciler (yani bilimsel materyalistler) ya evrimi salt "değişim" diye tanımlarlar ya da bilinen bir evrimsel işleyişin gerekli genetik bilgiyi temin edeceğini varsaymakla yetinirler. Onu başka ne temin edebilirdi ki? Dawkins gibi bir Darwinciye göre "galiba Tanrı" diye düşünen biri bile yaradılışçı olma eğilimindedir.

Darwinci bakış açısı için en önemli mesele, "evrimin gerçekleşip gerçekleşmediği" olduğu için Darwinciler, kuşkucuların şüpheyle baktıkları değişim örneklerinden hayli etkilenirler. İngiltere'deki pulkanatlı güveler ve Galapagos Adaları'ndaki ispinoz gagalarına ait meşhur ders kitaplarındaki değişim örnekleri temelde sadece sabit bir türün içindeki ileri-geri değişimi içermektedir. Yeni özellikler belirmez ve hiçbir yönsel değişime rastlanmaz. Yine de bu zayıf örnekler, doğal ayıklanmayla evrimin gerçekleştiğinin ve dolayısıyla bakterinin insana dönüşmesi için gerekli değişimlerin de milyonlarca yıl boyunca gerçekleşebileceğinin kanıtı olarak sürekli dile getirilir. Hasılı, evrim "değişim" diye tanımlandığında, bilim adamları hiç değilse çok zayıf da olsa gözlemlenmiş bazı örnekleri ileri sürmektedirler. Evrim "bilgi üretimi" diye tanımlandığında ise onlar, spekülasyonda bulunmaktan öteye geçememektedirler. Bilgi üreten evrim ampirik bilim değildir, çünkü ne doğada ne de laboratuvarda gözlemlenmiştir.

Hayatın Kökeni ve Paul Davies

Evrenin, zeki bir tasarımın ürünü olması ihtimali iki farklı noktayı içermektedir. Bu noktalardan biri diğerinden çok daha tartışmaya açıktır. Nispeten daha az tartışmalı olan nokta, hayatın mevcut olması için gerekli olan, evrendeki meşhur uyumdur. Yıldızların ve gezegenlerin oluşması için düzinelerce matematiksel ilişkiye ve sabite gerek vardır. Ayrıca hayatın mevcut olması için kimyasal maddeler de gereklidir. Bu muazzam rastlantılar ağının teist açıklaması, bir tasarımcının onları en başta yerli yerince düzenlediğidir. Agnostikler, çok sayıda evrenin var olduğuna ve bizim o evrenlerin içinde bizim gibi canlıların yaşamasına müsait bir evren içinde yaşamak durumunda kaldığımıza inanırlar. Bu

tasarımlı evren konusu başka bir yerde enine boyuna incelenmiştir[9] ve bu konuda ben başka bir şey söylemeyeceğim, çünkü bu biyolojik evrimi tehdit eden türde bir tasarım değildir.

Varlığın başlangıcındaki tasarım fikrine bilimsel camia hoşgörüyle bakmaktadır, çünkü sadece deizmi ifade etmekte ve dolayısıyla ilahi eylemi uzak geçmişle sınırlı tutmaktadır. Bu demektir ki, bilim hâlâ büyük patlamanın ilk anından sonra vuku bulan her şeyi açıklamaktadır; ayrıca, insanlık tarihine fiilen müdahele eden ve insanların davranışlarını yargılayan, bir Tanrı reçetesine de gerek olmadığını ifade etmektedir. Tasarım, hayatın kökenine ve hatta insanoğlunun doğuşuna uzandığında, bilimsel naturalistler için endişe uyandırıcı olur. Evrenin tarihinde bunca yıl -büyük patlamadan zamanımıza değin milyarlarca yıl boyunca- etkili olmuş doğaüstü bir varlık, rahatsız edici derecede bizlere yakındır. Böyle bir varlığın istediğini insanlara iletebileceği beklenebilir ve bu ihtimal naturalist felsefeyi kökten tehdit etmektedir.

Matematiksel fizikçi ve popular bilimci Paul Davies, çok yakın zamanda nispeten güvenli türde bir tasarımdan, endişe verici bir tasarım türüne tehlikeli geçişi 1998'de yazdığı kitapla yaptı; *The Fifth Mirade; The Search for the Origin of Life.*[10] (Beşinci Mucize: Hayatın Kökenini Araştırmak). Davies'in kitabına koyduğu başlık, Beşinci Mucize, Tekvine gönderme yapmaktadır: -"Toprak sebze versin" (İncil'deki ilk dört mucize; evrenin yaradılışı, ışığın yaradılışı, göğün yaradılışı ve yeryüzünün yaradılışı). Popüler bilim yayınlarında Tanrı iyi prim yapar ve Davies'in birkaç kitabının başlığında dini referanslar vardır. Davies, kitabına mucizeyi reddederek başlar, görüşüne göre ticari kaygılar mucize kelimesini dikte etmektedir. Diğer bilim adamları gibi O da, "bilimin işi ilahi müdahaleye başvurmadan sırları çözmektir" öncülüyle işe başlar. Davies söz konusu olduğunda bu apriori ilke meseleyi ortaya koymaktadır.

9. a.g.e., Paul Davies, *The Mind of God: The Scientific Basis for a Rational World* (New York: Simon & Schuster, 1992).
10. Paul Davies, *The Fifth Miracle: The Search for the Origin of Life* (New York: Simon & Schuster, 1999).

Tanrı mesele hakkında ne düşünürse düşünsün, bilim kanun ve değişimin işi üstlendiği hususunda diretir.

Şayet hayatın kökeni mucize değilse Davies bu kökenin çok gizemli bir olay olduğunu düşünmektedir. Daha geçenlerde Davies, bilimin gizemleri çözmek olduğunu düşünüyordu. Fakat, Beşinci Mucize adlı kitabının konusunu araştırırken "mesele hakkında temel bir hususu gözden kaçırdığımıza" kanaat getirdi. Hayatın kökenine dair tatmin edici bir teoremin, sadece elimizdeki bilginin daha fazlasına değil ayrıca "bir takım kökten yeni fikirlere"[11] gerek duyduğu sonucuna vardı. O halde bilim adamlarının hali hazırda gözden kaçırdığı temel husus nedir ve Davies'in kafasındaki kökten yeni fikirler nelerdir?

20. yüzyılın ortalarında, hakim görüş hayatın inanılmaz derecede küçük bir ihtimalle şans eseri başladığıydı. Bu görüş, 1954'te *Scientific American* dergisinde Harvard, biyokimyager George Wald'ın yazdığı bir makalede çarpıcı bir şekilde dile getirdi. Wald, canlı organizma kadar karmaşık bir şeyin kendiliğinden ortaya çıkışının olanaksız olduğunu itiraf etmiş, ama böyle istatiksel mucizelerin mümkün ve hatta yeterli zamanda muhtemel olduğunu ısrarla dile getirmişti. Bu işin olabilmesi için iki milyar yılın yeteceğini tahmin etmiş ve "bu zaman diliminde, 'imkânsızın' mümkün, mümkünün muhtemel ve muhtemelin de fiilen kesin" olacağını savunmuştu. "Sadece beklemek yetmektedir; zamanın kendisi mucizeleri gerçekleştirir."[12]

Gerekli olan her şeyin şans ve zaman olduğu şeklindeki Wald'ın görüşü şimdilerde rağbet görmemektedir. Günümüzün hakim görüşü, en kapsamlı şekilde, Nobel ödülü sahibi Christian de Duve'nin 1995'de yazdığı kitapta dile getirilmiştir: *Vital Dust: Life as a Cosmic Imperative*[13] De Duve hayatın şans eseri değil de, her birinin uygun koşullarda hayli muhtemel olduğu yasaya dayalı kimyasal adımların

11. a.g.e., s.6.
12. George Wald, "The Origin of Life," *Scientific American*, Ağustos 1954, s.44-53.
13. Christian De Duve, *Vital Dust: Life as a Cosmic Imperative* (New York: BasicBooks, 1995).

ürünü olduğunu savunmaktadır. Hayatı destekleyen yasalara bağlılık, hayatın kökeninin, başka yerde olması hiç mümkün olmayan acaip bir hadise olduğu fikrinden uzaklaşıp, hayatın ta başlangıçtan evrene göre programlandığı fikrine doğru dev bir adımdır. Davies de bu adıma eşlik etmektedir. George Wald'in konumu, bu durumda gündemden düşmektedir, çünkü en basit hayat tarzı (bilinen herhangi bir organizmadan çok daha basit olanı) bile öylesine karmaşıktır ki, tesadüfen kendi kendine oluş, milyarlarca yıl içinde bile pratikte mucize olurdu. (Biyolojik çoğalma başlayana değin doğal ayıklanma katkı sağlamaz. Bu konuya birazdan değineceğim.)

Ayrıca, istatiksel bir mucizenin gerçekleşmesine imkân tanımayacak ölçüde az zaman geçmiştir. Hayatın izleri yaklaşık 3,8 milyar yıl öncesine gitmektedir ki, bu dönemde ilkel dünyadaki koşullar en iyi bakteri için bile uygun değildi. Şayet hayat en baştan korkunç derecede karmaşık idiyse ve buna rağmen jeolojik bir zamanda evrildiyse, aynı koşullarda muhtemelen tekrar gerçekleşecek olan bir yasaya dayanan kimyasal adımlarla evrilmiştir.

Bu yüzden Duve ve Davies de dahil, pek çok bilim adamı, tek hücreli bir hayat şeklinin (ya da geçmiş hayatın izlerinin), koşulların yeterince uygun olduğu başka gezegenlerde bulunmasının muhtemel olduğunu düşünmektedir. Nispeten basit organizmaların insan benzeri zekâya doğru evrim geçirmesini sağlayacak, benzeri başka bir kozmik komutun olup olmadığı hayli tartışmalıdır. Ancak sırf bizim galaksimiz 200 milyar civarında yıldıza sahiptir ve bunların birkaç milyonunda hayat varsa, Darwinci evrimin, hayatı bilinç ve zekâ düzeyine getirmesi kuvvetle muhtemeldir. Belki de, ilkel hayatı kaçınılmaz kılan yasalar aynı zamanda zekice hayatı, evrenin pek çok gelişmiş medeniyete sahip olmasını sağlayacak ölçüde muhtemel kılmıştır.

Şu halde Davies ve Duve fikir birliği içindedirler. Mevcut kimyasal yasaların, hayatın kökenini açıklamakta yeterli mi olduğu yoksa temelde farklı bir şeyin mi keşfedilmesi gerektiği konularında hem fikirdirler. Ortodoks prebiyolojik kimyacılar -Duve de dahil- meseleyi, mevcut kimyanın bir meselesi olarak görmektedirler. Bir kez uygun kimyasal maddeler uygun yer ve zamanda bir araya gelirse gereken tepkimeler

kaçınılmaz şekilde başlayacak ve hayat ortaya çıkacaktır. Bundan dolayı onlar için önemli olan deneyler gerekli kimyasal maddelerin bir kısmının ilkel yeryüzünde sentezlenmiş olabileceğini ya da kuyruklu yıldız veya meteorlarla bu gezegene getirilmiş olabileceğini gösteren deneylerdir. Hayatı ortaya çıkaran hususi adımlarının çoğunun açıklama beklediği sonucuna vardılar. Öte yandan, kimyanın bilinen yasaları temelinde şemanın en sonunda tamamlanabileceğinden emindirler. Belki de muhtemel tesadüfi olaylar da bunu destekleyecektir. Bu kanaat deneysel sonuçlara değil de felsefeye dayanmaktadır. Bilimsel naturalistler, şans ve yasanın gereken her şeyi yapmak zorunda olduğunu, zira elimizde başka bir şeyin bulunmadığnı düşünmektedirler. Yasanın işi gerçekleştirdiğinin gerekçesi, şansın bunu yapmasının hayli zor oluşudur; şansa güvenilmesi gerektiğinin gerekçesi ise, canlı organizmaların oluşmasını belirleyen kimyasal yasaların bilinmediği ve muhtemelen var olmadığıdır. Şayet sadece iki ihtimal varsa, birinin yokluğu diğerini mümkün kılmaktadır.

Davies'e göre, hayatın kökeni meselesinin çözümü, sırf kimyasal maddeleri bir araya getirmekte yatmamaktadır, onun organizmanın "yazılımı" dediği genetik bilginin açıklanması da hayati önem arz etmektedir. Canlı hücre, minyatür bir karmaşıklık şaheseridir. Onun karmaşık protein sentezi işlemleri, DNA'nın dört harfli kimyasal alfabesinde yazılı bir programa göre düzenlenir ve daha sonra proteinlerin 20 harflik alfabesine çevrilir. DNA'nın bu kimyasal harflerinin düzeni (teknik dille söylersek, nükleotidler) bu sayfadaki harflerin düzeni gibi ne şansla ne de kimya yasalarıyla belirlenir. Şans sadece gelişi güzel düzensizlik doğurur ve kimyasal yasalar da aynı basit şeyi defalarca ortaya çıkarır. Eğer DNA'nın kimyası harflerin düzenini belirleseydi, bu anlamlı bir diziliş olmazdı, en azından, kimyasal yasalarda mevcut olan basit düzenden daha yüksek bir bilgi içeriğine sahip bir bir anlamda olmazdı. Ne protein sentezi ne de hayati faaliyetler olurdu.

DNA ile ilgili önemli nokta yazılımdaki kimyasal maddeler değil, bilgidir, tıpkı bir bilgisayar programı ya da kitap için önemli olanın içindeki bilginin kaydedildiği fiziksel ortamın değil de bizzat bilginin kendisinin olması gibi. Davies, bir kez metabolizma ve çoğalma başladığında

doğal ayıklanmanın bilgi içeriğinde gerekli olan ileriki artışları temin edeceğine inanmaktadır. Bu görüşünde yanıldığını ileride açıklayacağım. Metabolizma ve çoğalma, devasa büyüklükteki karmaşık bir bilgi halihazırda mevcut olana değin başlayamaz.

İlk bilgi girdisinin kaynağı ne idi? Bilimsel naturalistler ve materyalistler bu bilginin kimyanın belirgin ürünü olduğunu ve şans ile yasanın uygun birleşiminden, uygun kimyasal bileşimler meydana geldiğinde bir şekilde oluştuğunu kabul etmektedirler. Öte yandan Davies, kimyadan biyolojiye sıçrayışın, hayatın temelde bilgisel özelliğinden dolayı şans ve yasaya ilaveten başka bir şeyi daha gerekli kıldığını söylemektedir. Yasa aynı basit modeli -hayli düzenli, tekrarlı dizilimleri, kristaller ve kar taneleri gibi- üretir. Şans ise tutarlı modeller sergilemeyen, düzensiz ve belirsiz dizilimleri üretir. Şans ve yasanın birlikteliği işimizi görmez, çünkü Windows 98'deki bilgi gibi genetik bilgi de hem hayli spesifik hem de tekrarsızdır. Bu özellikler, yüksek bilgi içeriğine sahip bir kitap ya da program için gereklidir ve bir organizmanın DNA'sındaki nükleotid sırasının, molekülün parçalarının birbirine bağlanmasını sağlayan kimyasal özelliklerden niçin bağımsız olması gerektiğini açıklamaktadır. Harfleri sırf mürekkep ve kağıdın kimyasal özelliklerini yansıtan bir kitap zaten yasalarda mevcut olan bilgiden fazlasını içermeyecektir.

Meselenin özü, fizik yasalarının basit ve genel olması ve doğaları gereği aynı şeyi defalarca tekrar etmeleridir. Yasaya dayalı işlemler, kristallerde olduğu gibi, basit ve tekrarlı modeller üretebilir, ama onlar sayesinde DNA nükleotidlerinin proteinleri kodladığı karmaşık ve spesifik dizilimleri üretemez. Öte yandan tekrarsız dizilimler tanım gereği modelsizdirler. Bu bağlamda dizilimlerin tekrarsız olduğunu söylemek, onların yinelenmediği ve dolayısıyla "X'i tekrar tekrar yap" gibi bir formülle üretilemeyeceği anlamına gelmektedir. Harflerin tekrarsız düzenlenişi, dizilim bağımsız bir gerekçeyle özelleştirilmediği sürece, önemli bilgi içermez. Yine örnek olarak bilgisayar işletim sistemini düşünün. Sadece çok küçük sayıda hayli spesifik komut dizilimleri, çalışan bir programı size verecektir. Bu belirli dizilimden rasgele sapmalar düzensizlik doğuracak ve bu düzensizlik de sabit yasalarla

yönetilen ve mantıksızca tekrarlanan modeller eklendiğinde daha kötüye gidecektir.

Kısacası, anlamlı bilgi taşıyan dizilimler, hem tekrarlı düzene hem de kaotik şansa karşı işleyen üçüncü bir kuvveti gerekli kılmaktadır. Tekrarlı düzenle kaotik şansın birleşimi faciaya yol açar. Bu üçüncü kuvvete ilişkin bir fikir edinmeniz için, Davies'in kitabının son bölümünden bir parça aktaralım:

> Bildiğimiz ve sevdiğimiz türden bir doğa yasası biyolojik bilgi üretemez, aslında hiçbir bilgiyi üretemez.
>
> Örneğin genetik kodun esası, hayatı düzenli kimyasal bağların zincirinden kurtarmasıdır. Hayatın kökenine giden yolun anahtar adımı, moleküllerin somut kimyasal yolları köle gibi takip ettiği bir halden, kendi yollarını takip ederek kendilerini organize ettikleri bir hale geçişti. Bu hayati nokta kavrandı mı, hayatın kökeni konusu da açıklık kazanır. Moleküler biyolojinin müthiş başarısından dolayı, çoğu araştırmacı, hayatın sırrını moleküllerin fizik ve kimyasında aramışlardır. Ne var ki, hayatı açıklamak için halihazırdaki fizik ve kimyaya bakmakla boşa çaba sarf edeceklerdir. Zira bu, ortamla mesajı karıştırmanın klasik bir durumudur. Hayatın sırrı, onun kimyasal temelinde değil, kullandığı mantıksal ve bilgisel ilkelerinde yatmaktadır. Yaşamın başlangıcının sırrını çözme yolunda gerçek ilerlemenin halihazırdaki kimyayla değil, kavramsal açıdan tamamen yeni bir şeyle sağlanacağını düşünüyorum.[14]

Bu "kavramsal açıdan tamamen yeni şey" nedir? Davies, pek çok bilim adamının, kendisinin "doğanın örtüsü altında yatan bir mucizeyi" tarif ettiğine inandığını kabul etmektedir. Kendini savunmak adına Duve'e yakınlaşıp, şunları söylemektedir:

Determinist düşünce, Duve ve [Stuart] Kauffmann'daki zayıf şekillerinde bile, mevcut bilimsel paradigmaya esaslı biçimde meydan okumaktadır. Her ne kadar, biyolojik deterministler kendi önerilerinde herhangi fiili bir tasarım ya da önceden belirlenmiş bir amacın bulunmadığını

14. Davies, *Fifth Miracle*, s.210-16.

söyleseler de, doğa yasalarının hayata eğilim gösterebileceği fikri, Darwinizmle çelişmese de, kuşkusuz Darwinizmin temel ilkeleriyle uyumsuzdur. Söz konusu fikir, Darwin'in bir buçuk asır önce defettiği teoloji unsurunu doğaya tekrar sokmaktadır.[15]

Eylül 1998'de, Christian de Duve ve benim de katılımcı olduğum bilimsel bir konferansta Davies bu tezini ileri sürdü. Davies, zeki bir unsurun hayatın kökeninde rol oynadığını söyleyecek kadar ileri gitmişti sanırım. Duve de benim gibi düşünmüştü ki Davies'e yaklaşıp bir şeyler söyledi ve akşama kadar ona eleştirel sorular sorup durdu. De Duve, amansız mantığı ve kibar tavrıyla, Davies'e bilginin önce kimyanın sonra geldiğini mi kastettiğini sordu. Davies bunu kastetmediğini bildirdi. Görünüşe bakılırsa, Davies, her şeyden önce kimya yasalarının bilgiyi ürettiğini kabul ediyordu. De Duve devam etti: "Siz dirimselciliği ve (Aristocu) nihai sebepleri diriltiyorsunuz." Davies suçlu olduğunu yine kabul etmedi. Yeni yasaların mevcut yasalarla çelişeceğini kastetmediği ve Darwin'in bir kenara attığı teolojiyi yeniden gündeme getirmediği hususunda Duve'e güvence verdi. Bir süre sonra De Duve yufka yürekli bir halde gülümsedi ve "Sizi yanlış anlamış olmalıyım" dedi.

Teste tabi tutulduğunda, Davies, kendi mantığının devrimci imalarından vazgeçti. Gözler önünde yapılan bu konuşma, henüz tüm cevaplara sahip olmadığımızı ortaya koydu ki, zaten Duve ve diğer tüm ortodoks insanlar da öteden beri tam da bunu söylüyorlardı. Herkes yeni bilgilerin gerekli olduğu noktasında hemfikir. Davies'in ortaya attığı soru, sadece şans ve yasanın neler yapabileceği konusunda yeni bilgilere mi ihtiyacımızın olduğu, yoksa bilimin, şans ve yasanın ötesinde üçüncü bir faktörü tanımasının mı gerekli olduğudur. Davies bu ikisini bir arada yürütmeye çalışıyor.

Davies'e neden daha ileri gitmediğini sorduğumda, maddeyi hayat ve zekâya doğru evrime geçiren, kozmosun ardındaki rasyonel bir ilkenin bulunduğu fikrine yakınlık duyduğunu bana açıkça söyledi. Öte

15. a.g.e., s.218-19.

yandan, doğa yasasını işletmek suretiyle müdahalede bulunan Tanrı fikrine karşıydı. Aslında Davies söyleşilerde, kariyerinde ilerlemesini sağlayan kitabın Anglikan papazı John A.T.Robinson'un *Honest to God* adlı kitabı olduğunu söylemişti. Teolojik liberalizmin 1960'lardaki manifestosu niteliğindeki bu kitap, doğaüstü unsurları dışarı çıkararak Hıristiyanlığı muhafaza etmeleri için Episcopal papazı John Shelby Spong gibi din reformcularına esin kaynağı oldu. Davies, kendisiyle görüşme yapan birine şu açıklamada bulunmuştu: "Artık büyüyüp, sopasını sallayarak atomları ve hayatı yapan kozmik sihirbaz fikrini bir kenara bırakmak zorundayız. Evrenin ve hayatın kökenlerinde doğaüstü bir şey aramaya ihtiyaç yoktur. İlahi faaliyet fikrini hiç sevmedim, tüm bu şeylere varlık kazandırmakta bir dizi matematik yasasının çok daha zekice hareket edeceğine inanmak bana daha esin verici gelmektedir."[16]

Kısacası teolojik söylem yaşamın tarihine özgürce etkinlik gösteren bir zekâyı sokmamak için bir nedendi. Diğer neden ise, Duve ile yapılan söyleşide ortaya çıktığı üzere, Davies'in yaradılışçı ya da dirimselci etiketiyle anılma riskinden uzak durmasıydı. Şayet genetik bilgiyi evrilmemiş (yani doğaüstü) bir zekâya atfetseydi kesinlikle bu etiketlerden biriyle yaftalanırdı. Bir kozmolog, fizik yasaları rasyonel bir ilkeye dayanır dediğinde, bu hoşgörüyle karşılanır, en azından doğaya müdahalede bulunan bir Tanrı'dan bahsetmediğini açıklarsa. Lakin, büyük patlamadan milyarlarca yıl sonra hayatın kökeninde bilgi-üreten bir zekânın etkin olduğunu söylemek bambaşka bir şeydir. Davies ne kadar inkâr ederse etsin, bilimsel materyalistler, hayatın tarihinde kozmik bir büyücü olarak etkinlik gösteren zeki bir gücü göreceklerdir. İtalyada'ki konferansta konuşma yaparken Davies'in düşüncesinin içeriklerini ortaya koydum ve bilimin ilk ilkesinin kanıtın tarafsızca araştırılması mı yoksa kanıta bakılmaksızın materyalist söylemin onaylanması mı olduğunu açıkça sordum. De Duve "bilime saldırmak"la beni sertçe itham etti ve öğle yemeğinde "evrimin gerçekleştiği konusunda" bana söylev verdi.

16. Clive Cookson, "Scientist Who Glimpsed God," *Financial Times*, Nisan 29, 1995, s.20.

Doğal Ayıklanma Bilgi Üretmez

Davies, üçüncü bir faktör ihtiyacına kendini mahkum etmemek için yanlış da olsa bilimsel bir açıklamaya sahiptir. Davies, evrimci biyologların, yaşam süreci her nasılsa birden bire başladığında, Darwinci işleyişin, bilgi üretiminin geri kalan kısmının tümünü gerçekleştirebileceğini kanıtladığına inanmaktadır. Şayet bu doğruysa, o zaman prebiyotik ortamda işleyen yarı Darwinci bir sürecin olması gerektiği konusunda Duve ile aynı fikirde olmak mantıklıdır. Bu bağlamda *The Fifth Miracle*'de şunlar yazıyor:

> Fizik ve kimyanın bilinen yasalarının insafına terk edilmiş ilk çorba gibi spesifik gelişigüzellik de determinist, mekanik ve yasa benzeri bir işleyişin kesin bir ürünü olabilir mi? Hayır, olamaz... Zikredilen savı ikna edici bulduysanız, genomun aslından mucizevi bir nesne olduğu sonucuna vardığınızdan dolayı affedilebilirsiniz. Öte yandan, yukarıda dile getirdiğim sorunların çoğu zaman için de genomun evrimi için de aynen geçerlidir. Bu durumda, Darwinizm diye adlandırılan bulmacanın hazır çözümünü elde ederiz. Gelişigüzel mutasyonlarla doğal ayıklanma, zaman içinde kısa gelişigüzel bir genomdan uzun gelişigüzel bir genoma uzanan biyolojik bilgiyi üretmenin emin bir yoludur. Mutasyonların önderliğindeki şans ile ayıklanmanın önderliğindeki yasa, "imkânsız nesne"yi yaratmak için gerekli gelişigüzellikle düzenin uygun birleşimini oluşturur. Görüldüğü gibi gerekli bilgi çevreden gelmektedir.[17]

Bu demektir ki, öneri Darwinizm diye adlandırıldığında, yasa ve şans birleşimi, bilgi üretme işini yerine getirebilir ve Darwinci sihirbaz, aslında şapkanın içinde olmayan tavşanı çevre şapkasından bilgi tavşanı şeklinde çıkarabilir. Böylesine muhteşem bir masalın deneysel kanıtını istediğimiz de ise kuşkusuz isteğimiz boşa çıkacaktır. Davies'e bunu sorduğumda verdiği yanıt bende, doğal ayıklanmanın, üreme süreci içinde yapılan kopyaları muhafaza etmek suretiyle genetik bilgiyi artırdığını düşündüğü izlenimini uyandırdı. Korkarım bu esas konuyu es geçmektedir. İki tavşan

17. Davies, *Fifth Miracle*, s.89.

çoğaldığında daha çok tavşan oluşur, ama sözünü ettiğimiz anlamda genetik bilgide hiçbir artış olmaz. Ansiklopedinin tüm metnini yazmaya ihtiyacınız varsa ve elinizde de sadece birinci sayfa varsa, birinci sayfayı yirmi kez tekrarlamak suretiyle amacınıza ulaşamazsınız.

Gördüğümüz gibi, doğal ayıklanmanın standart örnekleri, pratikte, sadece durağan nüfuslardaki döngüsel değişimleri içermektedir; bu örnekler, esaslı biçimde farklı bir şey olma yönelimine sahip bir nüfusu gösteremezler. Doğal ayıklanmayı bilgi üretimi olarak tanımlamak mantıken saçmadır. Doğal ayıklanma aslında "ayıklamaz" ve hiçbir şekilde üretmez. Bu kavram, erken ölüm ve sterilliğin gelişigüzel olmasının gerekmediği yolundaki savı destekleyen yanıltıcı bir metafordan başka bir şey değildir. Bazı canlılar üremek için hayatta kalabilirler, çünkü avantajlı bir özelliğe (avcılar tarafından kovalandıkları zaman akranlarından daha hızlı koşmaları gibi) sahiptirler fakat bu özellik, doğal ayıklama onu öne çıkarmadan önce de mevcut olmak zorundadır. Gelişigüzel olsun ya da olmasın ölümün yaratıcı gücü yoktur.

Gerçekte, De Duve gibi prebiyolojik kimyacıların, kimyasal tepkimelerin genetik bilgi üretebileceğine inanmalarının altında yatan sebebin aynından dolayı biyologlar, mutasyon-ayıklanma mekanizmasının yaratıcı gücüne inanmaktadırlar. Bunlar felsefi materyalistlerdir (en azından bilimsel amaçlar için böyledirler) ve bilimi bu felsefeyle özdeşleştirirler. Bu yüzden, yapılması zorunlu olan tüm yaratım faaliyetinin üstesinden yasa ve şanstan başka bir şeyin gelemeyeceğini kabul ederler. Davies tam bir materyalist değildir etkin bir Tanrı'ya yapılan her tür imadan sakınan bir deist ya da panteisttir. Dolayısıyla Davies, aynı zamanda, doğal bilgi-üretim mekanizmasının varlığına da inanmak zorundadır. Şayet bu mekanizma, doğal ayıklanma diye adlandırılırsa, o zaman herhangi bir materyalistin kanıt isteme riski ortadan kalkar. Sadece bir yaradılışçı bunu yapar.

Bilgisayar Metaforu

Yeterli bir evrimsel mekanizma, bir yazılım tasarımcısının kapasitesine sahip olmak zorunda olduğu için ve fiilen gözlemlenen Darwinci

süreçlerin örnekleri bu işi yapmaya elverişli olmadığı için, Darwinciler doğayı bir bilgisayara dönüştürmeye çalışmışlardır. Philip Johnson'dan hoşlanmayıp Dawkins'e hayranlık duyan Robert Pennock meseleyi safiyane bir şekilde dile getirmektedir:

> Kör Saatçi (The Blind Watchmaker)'de, Richard Dawkins verdiği örnekle birikimsel ayıklanmanın gücünü çok güzel anlatmaktadır. Söz konusu örnek bir klavyenin başına oturup tuşlara rasgele basan bir maymunun Shakespeare'in bir dizesini yazma ihtimalini ele almaktadır. Maymunumuzun, Hamlet'ten "METHINKS IT IS LIKE A WEASEL" dizesini yazabilme ihtimali, 28 karakterin tümünü tek bir adımda elde etmesi gerektiğinde küçücüktür. Ancak 28 karakterin gelişigüzel dizilimiyle işe başlayan Darwinci bir maymun söz konusu olduğunda maymunumuz bu dizinin birden fazla kopyasını her defasında bir kopyalama hatası işleme ihtimaliyle üretir ve sonra aynı işlemi sonraki kopya kümesinin hedef dizilime en yakın olan kopyasıyla tekrarlar. Bu yolla şaşırtıcı ölçüde az sayıdaki tekrarla hedefine ulaşır.[18]

Elbette, "Darwinci maymun" aslında harfleri rasgele yazan ve dizilimdeki doğru yerlerinde beliren harfleri muhafaza ederek hedef metni ortaya çıkaran bir bilgisayardır. *Kör Saatçi*'yi dikkatlice okuyanlar, Dawkins'in, bilgisayar benzetmesinin "önemli açılardan yanıltıcı" olduğunu kabul ettiğini fark edeceklerdir. Pennock, uyarıda bulunarak eleştirileri yumuşatmaya çalışmaktadır.[19] Bu durum Dawkins ve Pennock gibi takipçilerinin meseleyi çarpıtan yanını istismar etmek suretiyle benzetmeyi defalarca hatalı kullanmalarına engel olmamıştır: bu benzetme, tek amacı, bir metnin zekâsız nasıl yazılabileceğini göstermek olan bir savın içine zekâyı sokuşturmaktadır.

Burada önemli nokta, hedef metni birikimsel ayıklanmanın yazmadığıdır. Aslında "hedef metin" ifadesi, programın, "maymun"un amacına ulaşmasını garanti etmek için yazıldığı gerçeğini ifşa etmektedir.

18. Robert Pennock, *Tower of Babel: The Evidence Againt the New Creationism* (Cambridge, Mass.: Bradford, 1999), s.259.
19. a.g.e., s.261.

Programın tasarımcısı, "Methinks it is like a weasel" dizesini bilgisayarın hafızasına, doğru harflerin muhafaza edilip yanlış olanların atılmasını sağlayan komutlarla birlikte yazmaktadır. Şayet bilgisayar, rasgele harfleri yeterince hızlı yazarsa, "maymun" Chicago telefon rehberini sadece saatleri bulacak bir sürede yazabilir *-bir insanın hedef metni bilgisayarın hafızasına kaydetmesi şartıyla-*. Hataları kopyalamaya ve Darwinci mekanizmalara yapılan gönderme, programı yaratan rasgele harf seçme programını es geçip, hedef metni doğrudan hafızasından yazdığında bilgisayar programının daha az zekâya ihtiyaç duyacağı gerçeğinden dikkatleri uzaklaştıran bir düzmecede başka bir şey değildir. Eğer, "evrim" gerekli bilgiyi hafızasında bulunduran bir bilgisayar tarafından programlanmışsa, o zaman evrim yönlendirilmiş bir süreç ve dolayısıyla doğaüstü yaradılışın yavaş bir türü olur.[20]

Evrimci bilimin bilgi-üreten bir mekanizmayı keşfetmeyi başaramadığına değinirken diğer belli başlı sorunların çözüldüğü izlenimini vermek istemiyorum. Özellikle, halihazırda anlaşıldığı şekliyle tüm evrim senaryosu, DNA'nın bir organizmanın embriyonik süreç içindeki gelişimini yöneten bir programı içerdiği ve böylece DNA mutasyonlarının bu sürecin yönünü yeniden programlayabileceği ve dolayısıyla makro evrimsel değişime yol açabileceği varsayımına dayanmaktadır. Ne var ki sirke sinekleri ve diğer canlılarla yapılan deneyler, bu varsayımı doğrulamamıştır. Deneyler, mutasyonların gelişen embriyo üzerinde ya hiç etkide bulunmadığı ya da gelişimsel onarım mekanizmaları bozukluğu

20. Bilgisayar seçimi hatasını bilen okuyucular, ancak cahil Darwinistler tarafından ileri sürülen hayali bir düşmana saldırdığımı düşünebilirler. Oysa durum böyle değil. Bilgisayar seçimi hatasına örtük inanç Darwinistler arasında yaygındır, çünkü o, şans-yasa birleşiminin tüm gerekli genetik bilgiyi üretebileceği inancının şartıdır. Dawkins gibi onun bir hata olduğunu bilenler dahi diğerlerini ona inanmaya sevk etmektedirler. Bu hata, Darwinci işleyişi, zekayı bilgisayar programı ve tasarımlanmış sınır koşulları formunda çözen bilgisayar simülasyonlarıyla desteklemeye yönelik tüm çabaları boşa çıkarırınkatadır. Örneğin bkz. Michael Behe, "Darwin's Black Box," *The Skeptic* 4, no.3 (1996):
internette www.world-of-dawkins.com/box/skeptic.htm.

iyileştiremediği sürece, ölüm veya doğum bozukluklarına varan zararlı etkilerde bulunduğunu göstermektedir. Savımı daha ileriye götürmeyi şimdilik istemiyorum, çünkü kama bu konu üzerinde yayımlanarak çalışmaların sadece başlangıcıdır[21] ve bilimsel camia hâlâ bilgi-sorununu kabul etmemişken sonraki meseleye geçmek için erkendir. Yaratıcı evrimin zekâyı kullanmadan gerçekleşemeyeceğini söylemek şimdilik yeterlidir. Bir kez bu nokta kavrandığında, yaratıcı evrimin zekâyla birlikte gerçekleşip gerçekleşmeyeceği tartışılabilir.

21. Evrensel ortak ata hipotezi üzerine bir inceleme, Paul Nelson, "*On Common Descent*," University of Chicago Evolutionary Monographs 16 (Chicago: University of Chicago Press, 2000).

II
Kansas Tartışması

Bilim Otoriter Metotlarla Savunulabilir mi?

Bir Medya Bombardımanı

10 Ağustos 1999'da gazetecilerden gelen telefonlar ve e-mail mesajları birikmeye başladığında, Kansas hikâyesinin büyüyeceğini biliyordum. Ertesi gün, Kansas okullar idare heyetinin on üyesi, bilim eğitiminin yeni standartlarını belirlemek üzere oylama yapmayı kararlaştırdı. Aradan birkaç hafta geçtikten sonra, heyetin bilim adamları ve eğitimcilerinden oluşan 27 üyesinin önerisiyle katı evrimci bir taslağın kabul edilip edilmemesi konusunda komitenin fikir ayrılığına düştüğü söylendi. Gazeteler, bir grubu yaradılışçı, köktenci veya dindar muhafazakâr diye etiketledi. Onların karşısındakiler ise, doğal olarak "ılımlılar" idi. Ilımlılık etiketi, gazetecilerin destekledikleri tarafa atfettikleri, akılcılığı ve hoşgörüyü simgeleyen bir etikettir. Önemli oylamadan birkaç gün önce, ılımlılardan biri, yaradılışçı tarafa geçti ve altı üyelik yeni çoğunluk, bilim camiasının canını sıkacak biçimde komitenin taslağını yeniden gözden geçirdi. Medya, evrimci bilim öğretimine karşı seslendirilen bu son genel hoşnutsuzluğu büyük bir hadise haline getirdi.

Muhabirlerin gerçekleşebileceğini düşündükleri şey oylamadan önceki pazar muhabir Hanna Rosin tarafından *Washington Post*'un ön sayfalarında duyrulmuş ve ülkedeki gazeteler tarafından yeniden basılmıştı.[1] Rosin, komitenin yeni çoğunluğuyla şiddetli anlaşmazlık içinde bulunan taslak komitesinin ilk üyelerinden gelen raporlara dayanarak açıkça şunları yazmıştı: "Kansas heyeti, onikinci sınıfa kadar olan gençler için ülke çapında uygulanacak yeni bir bilim müfredatına geçilmesini kararlaştırdı. Bu müfredat evrimle ilintili tüm kavramları - doğal ayıklanma, ortak atalar ve evrenin kökenleri- açıkça bir kenara atmaktadır. Yeni müfredat evrimin öğretilmesini açıkça engellemeyecektir ama evrim hakkındaki tartışmaların yaygın olduğu bir eyalette öğrenciler, veliler, müdürler ve bakanlardan evrimin öğretilmesi çabalarına tepkiler geldiğinde evrimin müfredattan çıkarılması, bu çabaların altını oyacaktır. Ülkedeki yerel devlet okulları her yıl müfredata göre denetlendiğinden, öğretmenlerin yeni müfredatı takip etmesi istenecektir."

Rosin'e göre, evrimin müfredattan çıkarılması, öteden beri saldırgan tutum izleyen ulusal yaradılışçı haraketin taktiğindeki bir değişimi yansıtmaktadır. Yaradılışçığın okul müfredatına sokulması mahkeme kararıyla engellenince, yaradılışçılar, artık, kitaplar yayımlamaya ve yüksek okul öğrencilerini, bilim derslerinde evrim hakkında kendilerine öğretilenlere karşı koyacakları kulüpler kurmaya teşvik etmeye başlamışlardı. Bu etkinlik öylesine başarılı olmuştu ki, Rosin, etkileyici hikâyesine bir biyoloji öğretmeninden alıntı yaparak başlamıştı. Söz konusu öğretmenin şikayeti şuydu: Kendi yüksek okulundaki öğrencilerin üçte biri, final sınavında, öğretmenlerinin evrim hakkında söylediği hiçbir şeye inanmadıklarını yazmışlardı. Ulusal politika düzeyinde, yaradılışçılar, evrimin gerçek değil de teorem olarak öğretilmesi ve evrim eleştirisinin bir şekilde müfredata sokulması için çeşitli devlet mahkemelerine ve okul idarelerine başvurdular. Rosin, bu kısmi başarının, önemli ölçüde

1. Hanna rosin, "Creationism Evolves: Kansas Board Targets Darwin," *Washington Post*, Ağustos 8, 1999, s. A1. Hanna Rosin'e atfedilen tüm alıntılar bu makaledendir.

Amerikalılar arasındaki yaradılışçılık ve Tanrı'ya dayalı evrime yönelik halk desteğine dayandığını açıkladı:

> Hareketin son başarısı, kısmen, hareketin bazı temel ilkelerine karşı beslenen yaygın sempatinin bir yansımasıdır. Gallup'un araştırma sonuçlarına göre, Amerikalıların %44'ü yaradılış görüşünü desteklemektedirler. Araştırmaya katılanların sadece onda biri, katı, seküler bir evrimci görüşü desteklemişti.

%10'luk kesimin görüşü, bilim öğretmenlerinin, "evrim bir olgudur" diye öğrettikleri düşüncedir. Gallup araştırmasındaki sorunun soruluş üslubu, şunu onaylıyordu: "İnsan milyonlarca yıl boyunca daha az gelişmiş bir hayat formundan evrilmiştir; Tanrı bu süreçte hiçbir rol oynamamıştır." Vatandaşlarının büyük çoğunluğunun Tanrı'ya inandığı bir ülkede, Tanrı'nın, bitkiler, hayvanlar ve insanların yaradılışında fark edilir bir rol oynamadığını gerçek diye (ya da "bilimin" tanımında örtük olarak) öğretmek elbette şaşırtıcıdır. Ayrıca, "bilim ve din ayrı alanlardır"[2] yönündeki resmi telkinlerle ikna olmayan pek çok vatandaşın, evrimin yaratıcıları olduğu konusunda ikna edilen gençlere bilim eğitimcilerinin telkin ettikleri önemin altında dini veya din karşıtı bir ideolojinin yattığını sanmaları şaşırtıcı değildir.

Rosin'in hikâyesinin büyük kısmı, yaradılışçıların, Kansas'ı son hedef olarak saptayan ulusal çapta programlanmış bir kampanyayı yürüten saldırganlar olduklarına dair bir izlenim bırakmaktadır. Öte yandan, bir paragraf, ulusal çapta organize olmuş bir kampanya temelinde değişim çabası yürütenlerin gerçekte bilim eğitimcilerinin olduğunu itiraf etmektedir:

> Asırlık tartışma, ironik bir şekilde, kısmen bilim eğitimini geliştirme gayretiyle, yeniden patlak verdi. Yaklaşık 5 ay önce, her konuyu kapsayan ulusal standartlar ve sorumluluklar dalgası Amerikan

2. Amerika Ulusal Bilimler Akademisi 1982'de yayımladığı resmi bir bildirgeyle "ayrı alanlar" formülünü resmen kabul etti. Akademi'nin 1984'de yayımladığı, *Science and Creationism* adlı kitapçıkta yer alan başkan Frank Press'in yazdığı önsözde bu yaklaşım vurgulanmaktadır.

sınıflarını süpürmüştü. Bunun üzerine, ulusal bilim eğitimcilerinden oluşan gruplar, devletler için model olma işlevi görsün diye çeşitli bilimsel eserler yazdılar. Bu çabanın ardında yatan fikir, olguları ve şahısları körükörüne ezberletmek yerine kapsamlı merkezi kavramlarla düşünmeyi sağlamaktı. Evrim söz konusu olduğunda, sonuçlar, bilim adamlarının beklediği gibi olmadı. Dindar muhafazakârlar, evrimin teoremden öte bir şey olup olmadığı hususunda bilim adamları arasındaki rutin fikir ayrılıklarına dayanan, evrime karşı bilim camiasının içinden ve dışından yükselen şüpheciliğe saplandılar.

Bazı gerçeklerle söz konusu girişimi başlatan bilim eğitimcilerine tepkide bulunan yerel yaradılışçıların bu manzarasını yeniden canlandırabiliriz.[3] Kansas'ın özel gündemi, en son 1995'te gözden geçirilen mevcut standartları, ulusal bilim organizasyonlarının sunduğu bir modele dayalı yeni standartlarla değiştirmeye yönelik bilim adamları ve eğitimcilerin önerisiydi. 1995 standartları doğrudan evrimle ilgili sadece 69 kelimeyi içeriyordu. Komitenin 27 üyesinin sunduğu taslak, evrime 10 kat daha fazla kelimeyi hasrediyor ve evrimi, tüm bilim alanlarının temelini oluşturan, temel "birleştirici kavramlar ve süreçler" listesine ekliyordu. Böylece evrimi, bir biyolojiyi teoremi olma statüsünden, bilimin temel bir kavramı olma statüsüne çıkarıyordu (onu ölçüm ve ispat gibi diğer kavramlarla anarak). Komite, bilimi, "çevremizdeki dünyada gözlemlediğimiz şeylerin doğal açıklamalarını aramaya yönelik insani etkinlik" diye tanımlamış, dolayısıyla bilimsel araştırmayı açıkça felsefi naturalizmle ilişkilendirmişti. Bilim eğitimcilerinin "olguları ve şahısları körükörüne ezberletmek yerine, kapsamlı merkezi kavramlarla düşünmek" diye anlattıkları husus, bilimsel otoriteyi, halk okullarının tarafsız olması gerektiği yönündeki görüşü ve dini meseleleri kapsayacak şekilde genişletmeyi savunan eleştirileri dikkate aldı. Eğer bilim eğitiminin temel amacı, naturalist düşünce biçimini aşılamaksa, hem eğitimciler hem de onları eleştirenler haklıydı.

---

3. Kansas önerileriyle ilgili spesifik ifadeler ve kelime sayımları çalışma arkadaşım Jonathan Wells tarafından derlenmiştir.

Mikrodan Makroya Varmak

Muhafazakâr komite üyeleri, ayrıca, bilim eğitimcilerinin, ufacık bir kanıttan yola çıkarak tedrici genellemelerle, aslında sabit türlerde yalnızca döngüsel değişimler ürettiği gözlemlenmiş bir süreci, bitkileri ve hayvanları yaratabilen bir mekanizmaya dönüştürmeye hevesli oluşlarını da eleştirmişlerdi. Bilim eğitimcilerinin taslağı, "Darwin'in ispinozları ve Manchester'in pul kanatlı güveleri gibi örnekleri kullanmanın zaman içinde doğal ayıklanmanın nasıl gerçekleştiğini anlamaya yardım edeceği" tespitinde bulunmuştu. Taslak, makroevrimi, "tür düzeyinin üstündeki evrim" diye tanımlamış ve salt değişim ile yeni bir türde kompleks organ ve vücut kısımlarının yaradılışı arasındaki büyük farka hiç değinmemişti. Komitenin çoğunluğu, hakiki bir eğitim önerisiyle değil de, natüralizm lehinde aldatıcı sözlerle karşı karşıya kaldıklarını düşündüklerinden, son kertede, vurguyu azalttılar; önerilen 664 kelimeyi 392'ye indirdiler ve mikro evrim (zorunlu) ile makroevrim (yerel yönetimlerce seçmeli) arasında keskin bir ayrıma gittiler. Ancak potansiyel olarak en önemli değişim, tek bir kelimeyi içeriyordu ve gazetecilerin gözünden kaçmıştı. Her ne kadar taslak komitesi, bilimi, insanın *doğal* açıklamaları araştırması etkinliği olarak tarif ettiyse de, bunun yerine "*bilim*, çevremizdeki dünyada gözlemlediğimiz şeylerin *mantıksal* (vurgu eklenmiştir) açıklamalarını aramaya yönelik insani etkinliktir" ifadesine yer verdi. Şayet, bazı durumlarda, hayatın belli özelliklerinden dolayı *doğal* açıklamalarla *mantıksal* açıklamalar arasında farklılıklar olduğunu düşünüyorsanız, o zaman, siz yaradılışçı olma yolundasınız. Evrimci bilim adamları camiası içinde, naturalizm ile akılcılık gerçekte aynı şey olarak görülür.

Bunun üzerine komitenin evrimle ilgili standartları daha spesifik noktalara kaydı. Gözden geçirilen standartlar, eğitimcilerin değişen taslağı tarafından ortaya konulduğundan üslup yer yer acemiceydi. Bu standartlar daha sonra yeniden yazıldı, çünkü ulusal bilim organizasyonları, yayın hakkına sahip oldukları materyalleri kullanmasına izin vermeyerek komitenin kararını protesto etme yoluna gittiler. Konunun

daha iyi anlaşılması için örnek bir parça veriyorum. Komitenin yaptığı düzeltmeler italik yazılmıştır:

> [8. sınıf öğrencilerinin dikattine:] (a) Zaman içinde, doğal ayıklanma ile işleyen genetik değişim popülasyonlarda farklılık doğurmuştur. Buna mikroevrim denir. Bir organizmanın bulunduğu çevrede hayatta kalıp üremesine yardım eden yapısal bir özellik veya davranışa adaptasyon denir. Çevre değiştiğinde ve uyum sağlayıcı karakterler veya davranışlar yetersiz kaldığında, tür yok olur. b) Eğitimin, doğal ayıklanma hakkındaki yanlış anlayışları ortaya çıkarmak ve önlemek için yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Doğal ayıklanma genetik değişimi devam ettirebilir ve tüketebilir ama mevcut genetik koda yeni bilgi eklemez. Darwin'in ispinozları ve Manchester'in pul kanatlı güveleri gibi mikroevrim örneklerini kullanmak doğal ayıklanmanın anlaşılmasına yardım eder. Fosil kayıtları örneği, öğrencilerin, yeryüzündeki türleri etkilemiş doğal bir süreç olarak türün yok olmasını anlamalarına yardım eder... Şu noktanın iyi anlaşılması gerekmektedir: Doğal ayıklanma sadece mevcut genetik kod üzerinde etkilidir ve yeni genetik bilgi üretmez... Ayıklanma (doğal ve yapay) ileri sürdüğümüz sorulara bir bağlam kazandırır ve özellikle tarım ve tıpta, geçerli pratik cevaplar sağlar. [12. sınıf öğrencilerinin dikkatine] Biyologlar, genetik değişimin ana mekanizmalarının doğal ayıklanma ve rasgele genetik değişim olduğunu kabul etmektedirler. Örnekler: Doğal ayıklanma şu esasları içerir: 1) Kalıtsal değişim her türlü olur, 2) Bazı kalıtsal özellikler, hayatta kalma ve üreme açısından diğer özelliklerden daha avantajlıdır, 3) Hayat için sınırlı miktarda kaynak vardır, tüm yavrular hayatta kalamaz, 4) Genelde avantajlı özelliklere sahip fertler hayatta kalır, 5) Avantajlı özellikler zamanla popülasyon içinde artar. [Büyük çaptaki değişimlere vurguda bulunulmuştur].

Gördüğünüz gibi, karar hakkındaki yaygın tespitler (muhtemelen *Washington Post*'ta dile getirilen beklentilerden etkilenmiş), komitenin, evrim ve doğal ayıklanmayı müfredattan çıkardığını belirtirken yanılıyordu. Aksine, komite, pek çok bilim eğitimcisinin öğrencilerin üzerinde düşünmelerini istemediği üç önemli hususa öğretmenlerin vurguda bulunmasını teşvik etmek suretiyle, bu konulara dair standartların

entelektüel içeriğini büyük oranda geliştirmiştir: Söz konusu üç önemli husus şunlardır: 1) Mikroevrim mekanizmaları, makroevrimin nasıl olduğunu aslında açıklamaz, özellikle makroevrim sırf türemeyi değil de yeni karmaşık organların oluşmasını da içeriyorsa 2) Doğal ayıklanma organizmaya yeni genetik bilgi kazandırmaz 3) "Evrim" gibi büyük tarihsel bir senaryo, söz gelimi, tipik kimyasal deney gibi olgulardan yoksun bir spekülasyon, bir ölçüde içermektedir. Eğitimciler, bilimin, suyun hidrojen ve oksijenden oluştuğunu öğrettiğini söylerlerken; bilim, hayatın Tanrı'nın yardımı olmaksızın kimyasal evrimle doğduğunu öğretir söyleminden çok farklı bir önermeyi dile getirmektedirler. Şayet eğitimciler, öğrencilere "bilimin söylediklerine" sorgusuzca inanmayı değil de, gerçek bilim adamı gibi düşünmeyi öğretmek istiyorsa, bazen büyük oranda spekülasyona dayalı savları tasdik etmek için "bilimin" otoritesinin kullanıldığını öğrencilere öğretmek zorundadırlar.

Gazetecilerin haklı olduğu nokta, komitenin genel kavramlar hakkında bir sınır belirlediği yönündeki genel izlenimdir. Her ne kadar, komitenin girişimi, yerel okul idarelerinin ve öğretmenlerin, makroevrim salt yeterli zaman boyunca süren mikroevrimdir şeklindeki klişe görüş dahil hiçbir görüşü öğretmenlerini yasaklamasa da, bilgi üretim meselesi ve genelleme sorunu üzerine dikkatleri çekmesi hasebiyle Darwincileri rahatsız etmektedir. "Evrim", biyologların, önceden var olan türler veya tipler içinde gözlemledikleri bir değişim olgusu mudur yoksa o, zamanla yeni karmaşık organlar ve yeni türde organizmalar ortaya çıkarabilen sahiden yaratıcı bir süreç midir? Devasa miktarda yeni genetik bilgi üretmeye elverişli mutasyonların ve diğer doğal evrimsel süreçlerin varlığını bilim adamları onaylar mı, yoksa genetik bilgi, önceden mevcut olan yaratıcı bir zekânın (Tanrı gibi) ürünü müdür? Bunlar, komite üyelerinin tartışmaya açmak istedikleri sorulardır.

Bilim eğitimcilerinin buna karşı çıkmalarının nedeni, söz konusu soruların mantıksız olması değil, Darwin teoremi üzerindeki zayıf noktalara işaret etmesidir. Literatüre aşina olan herkes, türlerdeki değişimlerden mikroevrime ulaşan devasa genelleme hakkında bilim camiası içinde uzun süredir bir şüpheciliğin beslendiğini bilirler. 1980'de, en önde gelen Amerikalı Darwinci, Harvard profesörü Stephen Jay Gould,

profesyonel bir dergide bir makale yayımladı, söz konusu dergi, standart ders kitaplarındaki şu savı destekliyordu: "Evrim, doğal ayıklanmanın yönlendirdiği küçük genetik değişimlerin birikmesinden kaynaklanır ve bu genel evrim, popülasyonlarda ve türlerde meydana gelen olaylann büyütülmesi ve genelleştirilmesinden başka bir şey değildir." Gould şu yorumda bulundu: "1960'ların ortalarında mezun olmuş bir öğrenci iken, bu teorem birleştirici gücüyle benim hoşuma gitmişti, o zamandan beri bu teoremin evrimin evrensel tanımı haline geldiğini müşahede ettim." Gould şu sonuca varıyordu: "Şayet neo-Darwinci teorem, ders kitaplarının anlattığı şeyse, o zaman bu teorem genel bir önerme olarak, ders kitabı ortodoksluğu şeklindeki kalıcılığına rağmen fiilen ölüdür."[4]

Gould, fosillerle ilgili bilgilerinden dolayı şüpheciliğe kapıldı. Seçkin İngiliz gelişim biyoloğu Bran Goodwin, embriyolojiye dair bilgilerine dayanarak aynı sonuca ulaştı. Goodwin şunu yazmıştı: "Darwin'in, hayat ağacı, küçük kalıtsal farklılıkların yavaş yavaş birikmesinin bir sonucudur şeklindeki savı kaydadeğer bir destekten yoksun görünmektedir. Hayatın ortaya çıkan özelliklerinden, bir grup organizmayı -balıklar, amfibiyenler, solucanlar, böcekler ve bitkiler- diğer gruplardan ayıran özelliklerden, başka bir işleyiş sorumludur."[5] Mitokondri bir zamanlar bağımsız bakteri hücresiydi şeklindeki teoremiyle ünlenen Lyun Margulis, mikromutasyonlann birikmesiyle yeni bir türün oluşmasına tek bir kesin

---

4. Stephen Jay Gould, "Is a New and General Theory of Evolution Emerging?" *Paleobiology* 6, no.1: 119-30: yeniden basımı, Maynard Smith, ed., *Evolution Now: A Century After Darwin* (Gordonsville, Va.: W. H. Freeman, 1982), s.129,131. Gould bu yazısında "çok önemli adaptasyonlann temel özellikleri için sıçramalı bir köken" tahayyül etmiştir. (Smith, Evolution Now, s.140). Darwinism ile sıçramacılık arasındaki farkı ayırmaya dönük Gould'un çabasını ele aldığım kitap için bkz. Philip Johnson, *Darwin on Trial* (Downers Grove, III.: InterVarsity Press, 1993), s.40-41. Gould'un darwinizm hakkındaki belirsizliğini ele aldığım yazı için bkz. "The Gorbachev of Darwinism," *Objections Sustained* (Downers Grove, III.: InterVarsity Press, 1998).

5. Brian Goodwin, önsözün yer aldığı eser için bkz. *How the Leopard Changed Its Spots: The Evolution of Complexity* (New York: Scribner's, 1996), s. viii-ix.

örnek vermelerini meslektaşlarından isteyerek sık sık onlara meydan okumaktadır. Bu meydan okumaya tatmin edici bir cevap verilmeyince, Margulis, sert bir tavırla şu yorumda bulundu: "Bir gün bilim, neo-Darwinizmin, Anglo-Saxon biyolojinin baskın dini otoritesi içinde 20. yüzyılın ufak bir tarikatı olduğuna karar verecektir."[6] Bu çeşit Darwininizm karşıtı savların bilim adamları arasında yaygın olduğunu tecrübelerimle biliyorum. Bilimsel gruplarla konuşurken makroevrimi, doğal ayıklanma sonucu küçük rasgele değişimlerin birikmesi diye tarif ettiğimde, "hiç kimsenin buna artık inanmadığından" dolayı boş laf etmekle suçlanırım hep. Donanımlı evrimciler, güya doğal ayıklanmanın yerini alacak "otokatalik düzenler" ve "kendi kendini organize eden sistemler" gibi yeni mekanizmaları ileri sürmektedirler -her ne kadar bunlar deneysel kanıttan yoksun olsalar da-. Öte yandan aynı bilim adamları, yaradılışçıların zorluk çıkardığını düşündüklerinde, resmi hikâyeye dönmekte ve şu noktada ısrar etmektedirler: Tüm tanınmış bilim adamları, evrimin, temelde yeni şeylerin, ispinoz gagasındaki değişiklikte gözlemlenen sürecin aynısının uzamasıyla ortaya çıktığı tek bir süreç olduğu noktasında hemfikirdirler.

Yaradılışçılar, benim yaptığım gibi tanınmış evrim otoritelerinden alıntı yaptığında, Darwinciler sinirlenmektedir, sanki karşıt bir savı geliştirmek için "evrim"e (ne kadar muğlak tanımlansa da) samimiyetle inananlardan alıntı yapmak dürüst bir davranış değilmiş gibi. Kuşkusuz Hanna Rosin'in şu satırları yazarken aklında bu vardı: "Yaradılışçılar, evrim, teoremden öte bir şey değildir denilerek evrimin kötülenmesi konusunda bilim adamları arasındaki rutin fikir ayrılıklarından destek alırlar" (öte yandan benim alıntıladığım türde savlar, rutin fikir ayrılıklarından daha önemli bir şeye tekabül etmektedirler). Darwincilerin çıkarımlarının bilimsel verilerden ziyade ideolojiyi yansıttığını düşünenlerin, temel meseleler üzerinde Darwincilerin arasındaki çelişkileri belirtmeye ve tüm çabaya bir parça kuşkuyla bakmaya hakları vardır.[7] Dahası, bu

6. C.Mann, "Lynn Margulis: Science's Unruly Earth Mother," *Science*, 1991, s.252, 378-81.

7. A. Snelling, *The Revised Quote Book* (Brisbane: Creation Science Foundation, 1990), kapağın içi).

eleştiriyi mantıksal çıkarımlarla destekleyen, Kama programının üyeleri Michael Behe[8] ve William Deubski[9] gibi etkileyici akademik kariyeri olan yazarlar da vardır. Bu bilim adamları, Darwinci mekanizmanın, canlı organizmaların ayırt edici, indirgenemez ve özelleşmiş bilgi birikimini üretmeye elverişli olmadığı savını ileri sürerler. Kuşkusuz çalışmaları tartışmaya açıktır, ama tartışma hakkında kitaplar ve dergiler düzenli olarak çıkarken, kaydadeğer bir tartışmanın olmadığını söylemek güçtür. Darwinciler, bilim camiası içinde "evrim olgusu" üzerinde bir tartışmanın olmadığını belirterek tepkilerini dile getirmekteler. Ancak onların bu savı, kanıta değil bilim camiası içinde rağbet gören felsefi temele dayanmaktadır.

Basının Tepkisi

Yaradılış-evrim tartışması, basında sık sık dile getirilen konulardan biridir. Bazen, gazetecilerin "mahçup yaradılışçılık" söylemini yazılarında kullandıktan sonra arkalarına yaslanıp, yazıcının bir dizi klişeyi çıkarmasını bekledikleri izlenimine kapılıyorum: Katolik Kilise Galileo'ya işkence etti, İncil bilimsel bir metin değildir, bilim adamları "evrimin gerçekleştiği" noktasında hemfikirdirler, önde gelen dini liderler Tanrı ile evrimin bağdaştığını söylemektedirler ve eğer okulllarda öğretilmezse ülke felakete sürüklenir. Hatta yersiz nükteler bile ağızlara dolanmaktadır. Köşe yazarları "yaradılışçılık evrim geçiriyor" ironisini sık sık kullanmakta ve yaradılışçıların ileride dünyanın düz olduğunu savunacaklarını söylemektedirler. Bu arada karikatürcüler de Darwinizm karşıtlarını maymun olarak çizmektedirler.[10] Dergi ve gazetelerdeki bu

8. Bkz. Michael Behe, *Darwin's Black Box: The Biochemical Challange to Evolution* (New York: Feee Press, 1996). Behe'nin evrimcilerden yaptığı alıntılara dair şikayetlere verdiği cevap için bkz. Behe, "Reply to My Critics," Boston Review: Kasım 1996.
9. Bkz. William Dembski, *Intelligent Design: The Bridge Between Science & Theology* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1999); ve *The Design Inference* (Cambridge: Cambridge University Press, 1998).
10. Bkz. Marianne Means, "Bush, Dole, Forbes Take Cover on Evolution," *Seattle Pos-Intelligencer,* Ağustos 22, 1999, s.G2.

söylem, Isaac Asimov, Carl Sagan, Richard Hawkins ve Stephen Jay Gould gibi bilimsel materyalistlerin yaptığı polemiklerden konu hakkında ne kadar az şeyin öğrenildiğini yansıtmaktadır. Zikredilen isimler gazeteciler ve dergiciler nezdinde tarafsız otoriterler olarak kabul edilmektedirler, çünkü onlara göre tüm bu şahıslar "bilim" adına konuşmaktadırlar. Hasılı bu medyatik söylem, yaradılışçıları, kendi savlarıyla çelişen bilimsel kanıttan habersiz veya onu reddeden kimseler olarak lanse etmektedir. Bu başlangıç noktasından yola çıkıldığında, yaradılışçıların herhangi bir rasyonel savı ileri sürebileceklerini düşünmek mantıksızdır ve onları, gerçekleri görmeyen kimseler gibi göstermek için fosillerden, ispinoz gagaları ve böcek ilacına dirence varıncaya kadar istediğiniz her şeyi ortaya atabilirsiniz. Görüşlerin ayrıldığı noktayı anlamaya çalışmak gereksizdir, çünkü medyatik söyleme göre, evrime ilişkin tüm şüpheler, tanım gereği akıldışıdır.

Bazı köşe yazarları, yeniden kavgaya tutuşmaya gücü yetmez sandıkları bir düşman sınıfını gülünç duruma düşürmek için fırsat ele geçirdiler. The *Washington Post*'un yazarı Gene Weingarten Tanrı'nın, yaradılışçılara desteklerinden dolayı teşekkür ettiğini ve sonra onlara "yollarına devam edip, çoğalmalarını" söylediğini alaycı bir biçimde düşünmektedir. "Pek çok çocuk yapın. Çocuklarınız da çocuk yapsın. Ve onların çocukları da ve böylece sürüp gitsin. Zamanla sizleri böyle kalın kafalı yapan genler doğal ayıklanma ile yok olacaktır. Çünkü süreç bu şekilde işler." Kaç sayıda büyük sosyal grup bu günlerde "kalın kafalı" olarak tanımlanabilir ve misilleme riski olmaksızın yok olmaya aday gösterilebilir? En aşırı suistimal, gazetecilerin hakaret etme yeteneklerini sergilemekten hoşlandıkları İngiltere'den geldi. İsa, Paul ve C.S Lewis hakkında eleştirel biyografiler yazmış, üretken bir yazar ve dindar bir Hıristiyan olan A.N Wilson, Amerikanın tüm orta batı kısmını "ahmak kafalıların yurdu" diye kınamıştı. Wilson, "Amerika'da, bazı akıllı başında insanların bulunduğunu ve bunların neredeyse tümünün doğu sahilinde ve büyük kentlerde yaşadığını" belirtmişti. Öte yandan, Kansas gibi eyeletlerde "insanların aptallığı ve kapalılığı gerçekten sınır tanımaz. Elwis Presley'in dirildiğine ve Başkan Clinton'ın günahlarından tövbe edip, Monica'dan sonra başka bir âfete bakmadığına

inanan insanlar, bunlardır." Bu alıntıyı, Kansas'taki bir konferansta dinleyicilere seslice okudum ve onlar, Elwis'e tapınmanın veya Bill Cilinton'ın vaatlerine inanmanın, muhafazakâr Ortabatı Hıristiyanlarının ayırt edici özelliği olduğunu düşünen bir Londra entelektüelin aptallığına ve kapalılığına benimle birlikte güldüler.

Kibar olmaya gayret eden yorumcular bile, insanların, bilim adamları ve çiftçilerin her gün gözlemledikleri olguları nasıl inkâr edebildiklerini kavramada zorluk çektiler. *The Beak of the Finch* adlı ödüllü popüler kitabın yazarı Jonathan Weiher, "evrim her an, burnumuzun dibinde gerçekleşirken" bir çiftçinin nasıl yaradılışçı olabildiğini merak etmektedir.

> Bir hastahanede ne zaman antibiyotiğe direnç gösteren lif enfeksiyonu vakası varsa o zaman evrim gerçekleşmektedir. Bir çiftçi, pamukla beslenen güvelere karşı her ilaç kullanışında, evrimle fiilen karşı karşıyadır. Biyoloğun teki bir defasında bana şunu söyledi: 'Pamukları evrim yüzünden telef olurken bu insanlar, evrimin öğretilmesini yasaklamaya çalışmaktalar. Bundan sonra nasıl yaradılışçı bir çiftçi olabilirsiniz?'[11]

Elbette Kansas heyeti, böcek ilacına direncin mikroevrim diye öğretilmesini desteklemişti ve zikredilen çiftçiler (Kansas'ta pamuk yetiştirmeye çalışan) böcek ilacına karşı direnç ve hayvan yetiştirme konusunda adamakıllı bilgilendirilmiştir. Onların kuşku duydukları husus, bir türdeki döngüsel değişime bir kanıtın, bitki ve hayvanların nasıl meydana geldiğini aydınlatmasıdır. Görünen o ki, Weiner makroevrimle mikroevrim arasındaki farkı hiç duymamış. Bu da onun niteliksiz eğitimin bir kurbanı olduğunu göstermektedir. Kaydadeğer bir biyolog ve Carnegie Enstitüsünün başkanı olan Dr. Maxine Singer de aynı şekilde bu konudan habersiz görünmektedir.

> [Yaradılışçılar], bilim adamları arasındaki evrimsel süreçler hakkındaki tartışmaların teoremi topyekün şüpheli kıldığını ileri sürmektedirler.

---

11. Jonathan Weiner, "No Monkey Business," *Times Higher Education Supplement*, Ağustos 23, 1999.

Ne var ki, onların inancını rahatsız eden kimi evrim mevzuları söz konusu olduğunda kendilerini geri çekerler. En son Kansas heyetinin birkaç üyesiyle yakın zamanda konuşurken buna şahit oldum. Onlar, bir türün içinde ferdi özelliklerin sürekli değişebileceğini kabul etmektedirler. Ama bazı değişimlerin yeni bir türün oluşmasına -insan ve maymunun ortak bir atadan gelmesi gibi- yol açabileceğini kabul etmek istememektedirler.[12]

Maxine Singer ve Jonathan Weiner'e -ve Kansas komitesinin oturumlarında evrimden yana ateşli bahaneler ileri süren yerel yandaşlarına- göre sadece kör dinsel önyargı, böcek ilacına direncin ve ispinoz gagasındaki değişimin, insanın sadece maymunla birlikte farazi bir ortak atadan değil bir bakteriden evrildiğini açıkladığından şüphe edilebilir.

Çok mantıksız bir şekilde yaradılışçıları karşı beslenen yangın güvensizliğinin en bariz örneği, Julia Keller adında bir yazarın *Chicago Tribune*'de kaleme aldığı yazıdır. Julia Keller'in, Lisa adında zeki bir kızkardeşi vardır.[13] Lisa biyoloji ve diğer fen bilimlerinde akademik başarılara imza atmıştır. Fakat her nedense sonradan bir Hıristiyan olmuştur ve şimdilerde "onun hayatına anlam ve amaç kazandıran Kutsal Kitap'la çelişik görünen, evrim ve büyük patlama gibi bilimsel teoremler hakkında ciddi akıl karışıklığı içindedir ". Julia, zeki kardeşinin inancı ile güvenilir bilim otoritelerinin kendisine öğrettiği görüş arasındaki çelişkiden rahatsızlık duymaktadır. Julia, Kansas komitesinin kararını duyduğunda şunları söyler: "Ortaçağ karanlığının kasveti içindeki Kansas'ın üzerinde müthiş bir ışığın aniden yayıldığını gördüm... Yaradılışçılara ve onların bilime devekuşu yaklaşımına alaycı bir şekilde gülebilirim, ama kardeşime gülemem. O zeki, iyi niyetli ve kafası ile kalbi, aklı ile ruhu arasındaki bariz çelişkiden mustarip birisidir."

Julia Keller kardeşine alaycı şekilde gülmeyebilir, ama kesinlikle onu küçük görmektedir. Lisa'nın parlak zekâsına -uyanık beynine, bilimsel

12. Maxine Singer, *Washington Post*, Ağustos 18, 1999, s. A19.
13. Julia Keller, "Creative Tension: A Sister's Faith Can't Dispel Dounbts About Supressing Education in Kansas," *Chicago Tribune*, Ağustos 22, 1999, Perspective, s.1.

araştırmanın kesinliğine duyduğu sevgiye- rağmen, fen bilimlerinde üstün başarıya sahip Lisa'nın ispat hakkında bir şeyler biliyor olabileceği ve onun, Darwincilerin savlarının tümünü kanıtladığına dair rasyonel şüphelerinin olabileceği ihtimali, Julia'nın aklından hiç geçmez. Julia, sanki onlar ayetmiş gibi Stephen Jay Gould'un sözlerini papağan gibi tekrarlamakta, bir yandan da, güya, "inançları ona rahatlık ve teselli verdiği için" gerçeği görmeyen zeki kardeşine mağrur bir şefkat beslemektedir.

Evrimci naturalizmi sorgulayan herkes bu koruyucu küçümsenmeyi yaşar. Bu da, Freud'un teoremlerine meydan okuyan kimselerin, tedavisi psikanaliz olan "direnç" belirtileri sergilediklerini dile getiren Freud'un takipçilerinden kalmıştır. *The National Post of Canada* adlı gazetede Philip Mathias, kimya, fizik, matematik ve evrim biyolojisi öğrenimi gördüğü Londra Üniversitesi'nden birkaç yıl önce mezun olduğunu yazmıştı. Deneyimini şöyle anlatıyor: "Pek çok bilim adamıyla evrim konusunda tartışmaya çalıştım ve tepkileri her zaman aynıydı: İlkin, bir inançlıyla karşılaşan bir inançsızın duyduğu rahatsızlık ve sonra ışık yandığında, dindar bir kaçık olduğunu düşündükleri o kimseye karşı duyulan küçümseme".[14] Bu tepki, bana, bilim dallarında kariyer sahibi olup da, Darwinizme meydan okumak isteyen insanların sayısının neden çok az olduğunu açıklamaktadır. Detaylarla ilgili soruları tartışmaya izin vardır, ama teoremi destekleyen felsefi uzlaşıya meydan okuyan bir bilim adamı, meslektaşlarından tepki alır ve bu da onun mali desteğini kaybetmesine ve sonuçta işsiz kalmasına yol açar.

Politik Tepki

Kansas protestosuna basının tepkisi her yerde sert oldu; gürültü koparan editörler ve gerek Amerika'da gerekse diğer pek çok ülkedeki büyük gazetelerden gelen düşmanca yorumlar. Medya bombardımanının

---

14. Philip Mathias, "That's Why It's Called the Thery of Evolution," *National Post of Canada*, Ağustos 19, 1999.

kaçınılmaz sonucu meseleyi başkanlık kampanyasına sokmaktı. Bu kampanyada adaylar, kamuoyunun görüşünden ziyade gazetecilerin görüşleriyle ilgilenirler. Şayet Tanrı'nın fiilen evrimi yönlendirdiğine inananları da kapsayacak şekilde tanımlanırsa, Amerika'da belki de baskın çoğunluğu teşkil eden çok sayıda yaradılışçı olduğu söylenebilir. 1999'da Haziran'ının sonlarına doğru yapılan bir Gallop anketi, Amerikalıların devlet okullarında evrimle birlikte yaradılışçılığın da öğretilmesini %49 oranda desteklediğini ortaya koymuştur. Yine Amerikalılar, yaradılışçılığın yerini evrimin almasına %55 oranda karşı çıkmışlardı ki, bu oranı, bilim eğitimcilerinin kaydadeğer bulacağından eminim.[15]

Söz konusu anketin verilerine bakıldığında, Cumhuriyetçi Başkan adaylarının, özellikle önde giden George W. Bush'un, devlet okullarının yerel kontrolünü desteklemeleri ve yerel komitenin tartışmanın her iki tarafının da görüşlerinin öğretilmesine karar vermesi halinde buna bir itirazlarının olmayacağını söylemeleri şaşırtıcı değildir. Öte yandan bilim camiasını şok eden husus, kendisini bilim eğitimi savaşçısı olarak lanse eden liberal başkan adayı Al Gore'un can sıkıcı gevezelikleriydi (*Washington Post*'da yayımlanan alaylı sözler).[16] Gore önceleri Kansas kararını eleştirmekten çekindi, evrimin öğretimesinden yana olmak birlikte yerel idarelerin yaradılışçılığın öğretilip öğretilmeyeceği konusunda serbest olması gerektiğine inandığını belirtti. Ardından bu görüşünü, yerel idarelerin yaradılışçılığı bilim derslerinde değil de din derslerinde öğretmek konusunda özgür olması gerektiğini söyleyerek düzeltti; sonunda bilim camiasından sert tepkiler aldı. Bunun üzerine Kansas kararının bir hata olduğunu ve karara karşı çıktığını ilan etti.

15. Steve Kraske, "Creationism Evolves into Campaign Topic," *Kansas City Star*, Eylül 3, 1999, s.A1. Gallup araştırması için bkz. www.gallup.com/poll/releases/pr990709.asp.

16. Ed., "Darwin and the Candidates," *Washington Post*, Ağustos 30, 1999, s.A18. Ayrıca bkz. Hanna Rosin, "Gore Avoids Stance Against Creationism," *Washington Post*, Ağustos 27, 1999, s. A8.

Kansas Üniversitesi Tartışmaya Giriyor

Kansas Üniversitesi danışmanı Robert Hemenway, tartışma hakkındaki görüşlerini, *The Chronicle of Higher Education* adlı derginin 25 Ekim 1999 sayısında tam sayfa halinde dile getirdi.[17] Hemenway, Eyalet Eğitim Kurulu'nun evrimin öğretilmesini yasaklamadığını belirtti ve çoğu yerel okulun önceden olduğu gibi konuyu öğretmeye devam edeceğini düşündüğünü yazdı. Ayrıca görevli dindar muhafazakârların gelecek seçimde kaybedeceğini umuyordu ve heyetin makroevrimin öğretilmesini eskiden olduğu gibi yeniden destekleyeceğini düşünüyordu. Bu, tartışmanın tamamen kapandığı izlenimini vermektedir. Ne var ki, Hemenway, hem Kansas hem de tüm ülke açısından hayra alamet olmayan heyet kararının ardındaki saiklerin farkında olduğunu düşünüyordu.

> Hemenway, şimdiki idare heyetinin çoğunluğunun, yerel okulların, doğrunun ve gerçeğin kaynağı olması gerektiği görüşünü yıkmak istediğini yazdı. Her ne kadar eğitim kurumları -özellikle de kolej ve üniversiteler- misyonlarını, doğruyu aramak olarak tanımlasalar da, idare heyetinin çoğunluğu, gerçeğin ve doğrunun tek kaynağının din ve aile olduğuna inanıyor görünmektedir. Bu görüşe göre, ailevi değerler, bir çocuğun neye inanması gerektiğini belirlemeye ailesinin hakkı olduğu şeklinde dile getirilmektedir. Dini değerler ise okulların tesis etmesi gereken teolojik inançlar olarak ifade edilmektedir. Şayet bilimsel kanıt bu dini inançlarla çelişirse, kanıt ne kadar kuvvetli olursa olsun bilim reddedilmelidir.

Bu seçilmiş temsilciler olan kurul üyeleri ailelerin görüşlerini de almalıdır ve kendileri profesyonel eğitimcilerin dikte ettikleri şeylerle sınırlandırmamalıdır ifadesinin hayli abartılmış bir yorumudur. Ayrıca meseleyi de çarpıtmaktadır. Zira, heyetin kararı, dini inançlar, bilimsel kanıta bakılmaksızın korunmalıdır şeklinde değil, daha ziyade, makro evrimsel iddiaların bilimsel kanıtın çok gerisinde olduğu yönündeydi.

---

17. Robert E. Hemenway, "The Evolution of a Controversy in Kansas Shows Why Scientists Must Defend the Search for Truth," *Chronicle of Higher Education*, Ekim 29, 1999. Ayrıca bkz. http://chronicle.com.

Bu noktadan hareket edildiğinde, evrimci materyalizm şeklindeki dinsel inançla çeliştiği zaman bilimsel kanıtın reddedilmesi konusunda ısrar edenler, bilim eğitimcileriydi. Hemenway, muhafazakâr heyet üyelerinin, bilimsel meselelerde olduğu kadar dinsel meselelerde de aydınlatıcı bakış açısından hayli uzak olduğunu ifade etmekte.

Okullar idare heyetinin görüşlerinden en rahatsız edici olanı ise kurulun çoğunluğunun, bir kişinin aynı anda hem Tanrı'ya hem de evrime -dolayısıyla hem Tanrı'ya hem de bilime- inanamayacağını düşünmesiydi. Din ile evrimi bağdaştıran dindar kimseler -pek çok bilim adamı da dahil olmak üzere- kurulun kararının, çoğunluğun dinsel görüşlerinin diğerlerine dayatılması çabası olduğunu düşünerek, bundan rahatsız olmuşlardır. Papa II. John Paul, çoğu Yahudi teolog ve önde gelen Protestan mezhepleri, bilim ile din arasında çatışma olduğuna inanmaktadır ve görünüşe bakılırsa bu, heyetin kararını etkilememiştir.

Dini meselelerden sonraki bölümde söz edeceğim. Şimdilik önemli olan husus, Hemenway'in öncelikli olarak tartışılan bilimsel meselelere -mikrodan makroya varmak ve genetik bilginin üretilmesi- hiç göndermе yapmadan, üniversiteleri bilim eğitimi için ülke çapında bir haçlı seferine katılmaya çağırmasıdır. Özellikle, Hemenway, bilim eğitimini yalnızca öğrenciler arasında değil, halk arasında da artırmak için bir eğitim kampanyası önermektedir. Bilim eğitiminin, kamuoyundaki tartışmaları yürütecek olan geleceğin bilim adamlarının ve öğretmenlerinin yetiştirilmesini sağlayacak şekilde geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. "Retorik, savlama, politik hitabet ve bilim ile teoloji arasındaki ilişki konularında ilave dersler, genç bilim adamları ve öğretmenlerin kamusal bir role hazırlanmalarına yardım edebilir." Bu kamusal tartışmanın amaçlarından biri, "Tanrı ile bilim arasında tercih yapmak gerektiği yönündeki yanlış kanaati" düzeltmek olabilir. Diğer bir amaç da, bir devlet okulu veya yerel bir devlet kurulu, evrimin öğretilip öğretilmemesi konusunda kararsız kaldığında, onların yardım taleplerini karşılamaya hazır profesörler timi oluşturmaktır. Danışman Hemenway, daha sonra, bu geliştirilmiş eğitim programını daha da ileriye götürmek için kendi üniversitesindeki fakülte ve idarelerin oluşturduğu görev biriminden söz etmektedir. Görüşünüşe bakılırsa zikredilen birimin görevi,

tartışmaya değer sorunların bulunmadığı, sadece, yanlış bilgilendirilmiş insanların, hakim otoritelerin tüm doğru cevaplara sahip olduklarını anlamadığı izlenimini vererek, Darwinizm ve materyalizmden sapmaları en aza indirmeye dönük bir stratejiyi kullanmaktır.

The Chroicle of Higher Education dergisinin editörleri, iki hafta sonra, Hemenway'in Manifestosuna cevap vermeme izin verdiler.[18] Bilim adamları ve vatandaşların evrim hakkındaki genel tartışmalarda pay sahibi olmaları için eğitilmeleri fikrini beğendim, ama "eğitimcilerin eğitmeyi amaçlaması gerektiği ve bir propaganda kampanyası yürütmemeleri veya aşılamamaları gerektiği" yönünde uyarıda bulundum. Bu, öğrencilere yalnızca konu hakkındaki ortodoks görüşlerin değil, halk -kolejden mezun olan insanlar da dahil- arasında oldukça yaygın olan farklı görüşlerin de öğretilmesini gerektirmektedir. Eğer öğrenciler, yalnızca farklı görüşlerin bir karikatürünü öğrenip aşikar sorunların hiç farkına varmazlarsa, evrim hakkındaki genel tartışmada nasıl yetkin bir rol üstlenebilirler?

Kansas'daki ve başka yerlerdeki eğitimcilerin yapmaları gereken iş, "tartışmayı tüm yanlarıyla öğretmek"tir. Kuşkusuz öğrenciler, ortodoks Darwin teoremini ve bu teoremi destekleyen kanıtı öğrenmelidir, ama aynı zamanda çok sayıda insanın niçin ondan kuşku duyduğunu ve kuşkucu savları da, onları olabildiğince aptalca göstermeyi amaçlayan karikatür haliyle değil de gerçek haliyle öğrenmelidirler. Ayrıca, Tanrı diye adlandırılan doğaüstü bir varlığın bir amaç için bizleri dünyaya gönderdiği fikri ile bizlerin yönlendirilmemiş ve amaçsız maddi bir sürecin ürünleri olduğumuz fikri arasında gerçekten bir gerilimin olduğunu da öğrenmeliler. Hıristiyanlığa ait balık sembolüyle alay etmek isteyen insanlar, niçin otomobil tamponlarına ayakları olan bir balık resmini yapıştırmaktadırlar? Bazı bilim adamlarının bir anlamda "dindar" olduğunu söyleyerek, bu gerilimi dile getirebiliriz, ama niçin sorunla yüzleşip, değişik fikirler hakkında insanları eğitmeyelim ki? Aşikar olanı reddetmek iyi bir eğitim değildir ve uzun vadede bilime güveni tesis edemez.

---

18. Phillip E. Johnson, "Counterpoint: The Religious Implications of Teaching Evolution," *Chronicle of Higher Education*, Kasım 12, 1999. Ayrıca bkz. http://chronicle.com.

"Tartışmayı tüm hatlarıyla öğretmek" formülüne muhtemelen Amerikalıların üçte ikisi destek verir ve Kansas okullar idare heyetini oluşturan üyelerini çoğu bunu açıkça desteklemişlerdir. Bilim eğitimcilerinin gerçekten liberal bir eğitim anlayışına yönelmek yerine bir propaganda kampanyasına girişmeyi tercih etmelerinin tek sebebi, el üstünde tuttukları teoremlerinin eleştirel düşünceyi teşvik eden bir eğitim sisteminde ayakta kalamayacağından korkmalarıdır.[19]

Benim düşüncelerimin Kansas ve diğer eyaletlerdeki eğitimcileri ikna edip etmeyeceğini bilmiyorum. Eğer bir propaganda kampanyasıyla yollarına devam etmeye karar verirlerse, reddettikleri söylemin en güçlü savlarını hiç öğrenmemiş, pul kanatlı güve deneyinin, güvelerin, ağaçların, kuşların ve en başta da bilimsel gözlemcilerin rollerini açıkladığına hiç bir şüphe duymadan inanan yarı cahil üniversite mezunlarıyla bu kampanyayı yürütmek zorunda kalacaklardır. Eğitimciler bu gibi silahlarla halkı itaate zorlamayı başarsalar da bilim hiçbir şey kazanmayacaktır. Önemli konuları hesapdışı tutarak, muhaliflerle alay ederek ve halizhazırda el üstünde tutulan teoremlerin lehinde ve aleyhindeki kanıtları öğrenmekten insanları men ederek bilimi savunamazsınız. Savunmayı hak eden bilim, kendi metotlarıyla eleştirilmekten korkmayan bilimdir. Bu metotlar, mantıklı savlama, açık ve kesin tanımlar, tekrarlanabilir deneyler ve tarafsız bilimsel sorgulamayla çözülecek tüm sorulara açık bir zihin. Bilimin gerçek metotlarından başka metotlarla kimi teoremleri ve kurumları savunabilirsiniz ama bu yolu tuttuğunuzda sonunda savunduğunuz şeyin bilim olmadığını görürsünüz.

---

19. Mart 2000'de PAW (people for the american way), bu meseleler hakkında bir kamuoyu araştırması yaptı. PAW, bilimsel naturalist ortodoksluğun ve politik doğruluğun savunucusudur ve dolayısıyla yayını sonuçları kendi dogmasına uydurmaya çalıştı. Bu, sadece söz konusu yayını kopyalayan gazetecilerin raporlarıyla araştırma verilerine dikkat eden muhabirlerin yazdıkları arasındaki şaşırtıcı farklılıkları ortaya koymaktadır. Araştırmanın verileri, çoğu Amerikalının, okulların resmi ortodoksluğun lehinde ve aleyhindeki kanıtlarla birlikte "tartışmayı tüm boyutlarıyla" öğretmesi gerektiğini düşündüğünü gösteren bağımsız anketlerin sonuçlarını desteklemektedir.

III
Bilim ve Modernist Teoloji

Teoloji Bilgi Verir mi?

Sıradan Bilim Adamları ile Elit Bilim Adamları

1914'te ve 1933'de,[1] Bryn Mawr Koleji psikoloji profesörü James Leuba, Philip Wentworth'un Harvard'a gidip naturalizmi benimsemesinden önce henüz gençken öğrendiği, dine karşı bilim adamlarının eğilimlerini incelediği bir araştırma yaptı. Leuba, standart referans rehberi olan *American Men of Science*'dan rasgele seçtiği isimlerle bir denek grubu oluşturdu ve grup içinde, isimlerinin yanlarına yıldız konulmuş "büyük bilim adamları" diye başka bir grup oluşturdu. Leuba, entelektüellere daha cazip gelen modernist veya liberal inançlardan ziyade yaygın geleneksel doğaüstü dini inançları hesaba katmak istediğinden, deneklerine iki tane spesifik soru yöneltti: (1) "insanla düşünsel ve etkin bir halde iletişim içinde bulunan... ve insanın bir cevap alacağı

1. Bkz. Edward J. Larson ve Larry Witham, "Scientists and Religion in America," *Scientific American*, Eylül 1999, s.88-93. Ayrıca bkz. *Darwin on Trial* (Downers Grove, Ill: InterVarsity Press, 1993), s.131.

beklentisi içinde dua ettiği bir Tanrı'ya" inanıyor musunuz? Ve (2) "kişisel ölümsüzlüğe" inanıyor musunuz? Cevaplar isimsizdi ve seçenekler "evet", "hayır" ve "bilmiyorum"dan ibaretti.

Bazı cevaplar, dinin kast edilen içkin tanımının dar olmasından şikayetçiydi. Leuba, modern bilginin kaçınılmaz şekilde sekülarizasyonun artmasına yol açtığı yönündeki hipotezini sınıyordu. Bilimde ilerlemenin, duaya karşılık veren Tanrı ve ölümden sonraki hayat şeklindeki iki temel inanca dair kamuoyunun görüşünün yeniden gözden geçirilmesine yol açacağını düşünüyordu. Başka bir deyişle, Leuba, genelde eğitimli insanların özelde ise elit bilim adamlarının, Philip Wentworth'un Harvard'da tecrübe ettiği seküler sürecin aynısını yaşayacaklarına ve bunun, onların ya inançlarını tamamen terk etmelerine ya da ondaki doğaüstü unsurları ayıklamak için temel inançlarını yeniden yorumlamalarına yol açacağına inanıyordu. Wentworth'un da belirttiği gibi, seküler Hıristiyanlar en fazla "dünyayı yaratmış ve doğa yasasıyla kendi kendini idare etmesi için onu yalnız bırakmış bir Tanrı'ya" inanırlardı. [Dolayısıyla dualar Onu harekete geçiremezdi] Wentworth'un da gayet iyi bildiği üzere bu gidişat, Charles Darwin'in dedesinin "düşen Hıritiyanı yakalamak için bir yatak" diye tarif ettiği liberal dinden de geçse sonunda agnostisizm veya ateizme varır.

1914'de bilim adamlarının yaklaşık %40'ı iki soruya da evet yanıtını verdiler. Aynı yıl bu iki soruya, "büyük bilim adamları"nın üçte birinden daha azı, evet yanıtını verdi, ve 1933'de ise %80'den fazlası her iki soruya da hayır yanıtını verdi. Sıradan bilim adamları ile büyük bilim adamları arasındaki fark şaşırtıcı değildir, çünkü sıradan bilim adamları, esasında öğretmen olan veya nispeten kısıtlı teknolojik imkânlarla çalışan pek çok kimseyi de kapsamaktadır. Yıldızlı "büyük bilim adamları" ise, çoğunukla, temel bilimde başarılı olan araştırmacılardı ve bilimin ardındaki kavramlar ve bu kavramların din açısından anlamı konusunda derin bir kavrayışa sahip olsalar gerekti.

1996'da, tarihçi Edward Larson ve gazeteci Larry Witham, Leuba'nın araştırmasını tekrarladılar. Şimdi *American Men and Women of Science* diye adlandırılan standart rehberden rasgele seçtikleri deneklere aynı soruları yönelttiler. İlk sonuçlar, Leuba'nın 1914'te

yaptığı araştırmanın sonuçlarına neredeyse tıpatıp benziyordu: genelde bilim adamlarının %40'ı hâlâ dualara karşılık veren bir Tanrı'ya ve ölümden sonraki hayata inanıyordu. Bu sonuç, Leuba'nın beklediği sekülerleşme eğilimiyle çelişiyor görünmekteydi ve bazı teist evrimciler bu sonuca dayanarak bilim dünyasının genelde naturalizm önyargısına sahip olmadıklarını savunuyorlardı. Ne var ki 1998'de, Larson ve Witham, aynı araştırmayı, rehber artık büyük bilim adamlarının isimlerinin yanına yıldız koymadığı için Ulusal Bilimler Akademisi'ne üye olan bilim adamları bazında tekrarladılar.[2] Bu grup bazında, sekülerleşme hipotezi büyük oranda onaylanıyordu. Akademi üyeleri arasında doğaüstü teizme duyulan inançsızlık %90'ın üzerindeydi ve biyologlar içinse bu oran %95 idi. Sorulara verilen yanıtların isimsiz olduğunu hatırlatalım. Şayet biyologlar, kendilerini küçümseyen meslektaşlarının önünde yanıt vermek zorunda kalsalardı, doğaüstü teizme inandıklarını itiraf edenlerin oranı muhtemelen daha düşük olacaktı.

Larson ve Witham, bulgularını 1999'da *Scientific American* dergisindeki bir makalelerinde yayımladılar. Söz konusu makale, evrimci bilim hakkında herkesin bildiği anekdotsal bilgileri de içeriyordu. 1954'den beri Akademi'nin üyesi olan ve evrimci biyologların en kıdemlisi kabul edilen (ve doksanlı yaşlarının ortalarında olduğu halde yüzyılın sonunda hâlâ etkin olan) Harvard profesörü Ernst Mayr, Harvard'daki meslektaşlarını inceledi.

> "Sonuca bakılırsa hepimiz ateistiz. İki kaynağın olduğunu buldum. Ben çok önceden ateist olmuştum. Tüm bu doğaüstü şeylere inanamıyordum." Diğerleri ona şunu söylemişlerdi: "Dünyadaki tüm bu kötülüklerle birlikte bir Tanrı'nın var olabileceğine inanamıyorum."

---

2. "1998 NAS üyeleri belki de Leuba'nın yıldızlı listesinden daha kusursuz bir elitler örneğini sunmaktadır. Kongre 1863'de Ulusal Bilimler Akademisi'ni kurdu ve ilk üyelerini belirledikten sonra daha sonra gelecek üyeleri seçmede onlara yetki verdi. Kurumun şimdiki 1800 üyesi Amerikan toplumundaki asılzadeler sınıfına benzemektedir." (Larson ve Witham, "Scientists and Religion," s.90 n.1).

> Mayrs ekliyor: "Çoğu ateist bu iki unsuru birleştirir. Bu birleşim Tanrı'ya inanmayı imkânsız kılar."

Mayr'ın, Harvard'da karşılaştığı durum buydu, ancak tüm hikâye bundan ibaret değildir. Örneğin, Hıristiyan kolejlerinde, Hıristiyanlığı modern bilimsel dünya görüşüyle uzlaştırmak suretiyle korumak istedikleri için, evrimi tutkulu şekilde savunan pek çok bilim adamına rastalayabilirsiniz. Öte yandan bu kolejler, Harvard'daki akademik ast-üst ilişkisinden hayli uzaktır. 1997'deki araştırmada çıkan %40'lık sonuç hakkında kendisine bir muhabir tarafından soru yöneltilmesi üzerine, Oxford Üniversitesi'nde kimyacı olan Peter Atkins elit bilim adamları arasındaki hakim görüşü kısaca şöyle özetledi: "Açıkçası bir bilim adamı olup dini inançlar edinebilirsiniz. Ancak bu durumda kelimenin en derin anlamıyla bir bilim adamı olabileceğinizi sanmam, çünkü bu tür şeyler yabancı bilgi kategorileridir. Atkins, bilimi doğaüstü olan dine yabancılaştıran herhangi bir spesifik bulgunun olmadığını, daha ziyade, evrimci bilim adamlarının ikinci doğası olan naturalist düşünce biçiminin bunu öngördüğünü ortaya koymaktadır. Bir kişi doğaüstü güçlere inandığı halde ehil bir şekilde deneyler yürütebilir, ama onun bilime olan bağlılığını sınırlayabilecek bir belirsizlik zihninde yer edinecektir. Kıyaslamak için, agnostik bir teologun belirsiz konumunu düşünelim. Bu kişi, inanç yoluyla açıklama getirme konusunda gayet hoş makaleler kaleme alabilir, ama inanma deneyimini yaşamadığı halde, kelimenin en derin anlamıyla bir teolog olabilir mi?"

Dini Marjinalleştirmek İçin İkili Müfreze Stratejisi

Larson ve Witham, "evrim"i, din için önemli anlamlara sahip değildir diye betimlemek için, bulgularını, bilim kurumlarının (bilhassa Amerika Ulusal Bilimler Akademisi) aracılığıyla politik çabaların merkezine yerleştirdiler. Elde ettikleri bulgu ilave ağırlık kazandı, çünkü bilimsel materyalizmin en güvenli kalelerinden biri olan *Scientific American*'da yayınlandı:

> "Tanrı'nın var olup olmadığı bilimin tarafsız kalacağı bir meseledir." Ulusal Akedemi'nin bilim eğitimi hakkındaki raporu, evrimin

> öğretilmesine karşı dindarların itirazlarına yanıt vermek üzere geniş kapsamlı bilimsel savlara girişmeden önce, ihtiyatlı bir girişte bulunmaktadır. Ne var ki ironi çarpıcıdır: neredeyse tümü inançsızlardan oluşan -ve bilimin böyle bir sonuca götürdüğünü düşünen- bir grup uzman, halka, Tanrı meselesinde "bilimin tarafsız olduğunu" söylediler... "Akademi'de, çok dindar olan ve evrime inanan, çoğu biyolog, çok sayıda üye vardır." Akademi'nin başkanı Bruce Alberts de onları tanımaktadır. Elbette o, bu "çok dindar" üyelerin Leuba'nın araştırmasında tanımlandığı şekliyle -yani, geleneksel Hıristiyan, Yahudi veya İslam teizmi-Tanrı'ya inandıklarını ileri sürmemektedir. Ama bu, cümlesinin genel halk içinde pekçokları tarafından yapılan doğal yorumu olmuştur.

Larson ve Witham'ın "ironi" dediği şey bana ince bir aldatmaca olarak görünmektedir. Ulusal Akademi'nin evrimin dini anlamlarına yaklaşım tarzı, amerikan futbolundaki ikili-müfreze sistemine benzemektedir. Evrimci bilimin önde gelen şahısları, kendilerinin gerçekten inandıkları şeyi söylemekte özgür olduklarını hissederlerken, Edward O. Wilson, Richard Dawkins, Daniel Dennett, Carl Sagan, Steven Pinker, Stephen Jay Gould, Richard Lewontin ve diğerleri, "Tanrı öldü" tezini saldırgan bir şekilde ifade etmektedirler. Böylece, bilimsel otoriteden gelebilecek teist protestoları susturmaktadırlar. Bu, saldırı müfrezesidir. Ve Ulusal Bilimler Akademisi, bu dünya görüşüne hiçbir itiraz yöneltmemektedir.

Öte yandan, başka zamanlarda, elit bilim adamları, "bilim gerçeği" öğretisini, saldırı müfrezenin ne dediğini bilen ve bilim eğitimcilerinin verileri aşan bir dünya görüşünü aşılamaya çalıştıklarının farkında olan, dindar muhafazakârların itirazlarından korumak zorunda kalırlar. İtirazcılar ihmal edilemeyecek kadar çok veya etkin olurlarsa, savunma müfrezesi sahaya çıkar. Hani, pek çok bilim adamının (bir anlamda) dindar olduğu, Tanrı'nın (doğaya müdahalede bulunmayan) var olmadığı yönünde bilimsel bir kanıtın olmadığı, ve bilim ile dinin farklı alanlar olup, asla birbirine karıştırılmaması gerektiği (ki materyalistler bunu yapmaktadırlar) yönünde sözde teminatları okuduğumuzda, sahada onların olduklarını görürüz. Savunma müfrezesi,

işini bitirdiğinde sahadan ayrılır ve saldırı müfrezesi sahaya çıkarak, bilimin, "Tanrı'nın" kalıcı şekilde bertaraf edildiğini gösterdiğini halka söyler.

Teist Modernistler ve Spinoza'nın Tanrısı

Her ne kadar en prestijli evrimci bilim adamları, istisnasız agnostik ya da ateist olsa da, evrim teoremini ateşli şekilde savunan hatırı sayılır sayıda teolog ve dini eğilimlere sahip bilim adamı da mevcuttur. Bunlar, Philip Wentworth'un reddettiği tercihi yapanlar ve önde gelen dini cemaat içinde modernist dünya görüşünü benimseyip savunanlardır. Bu teist evrimciler arasında en iyi bilinen isimler şunlardır: Ian Barbour, Nancey Murphy, Howard Van Till, Philip Hefner, Robert John Russell, Arthur Peacocke ve John Haught. Bu isimlerin hiçbiri, evrimci bilimin saldırı müfrezesinin önde gelen üyeleri kadar tanınmış değildir, ama bir grup olarak -John M. Templeton Kurumu'nun kaydadeğer orandaki mali kaynaklarıyla desteklenen-, bilim ile din arasındaki ilişkiyle ilgilenen akademik dünyanın minik bir parçasını teşkil etmektedirler. Hepsi, bilimsel düşüncenin temeli olarak metodolojik naturalizmi benimsemektedir ve dolayısıyla, fizik yasaları, şans ve doğal ayıklanmanın bir bileşimi tarafından tüm seviyelerde yürütülen neo-Darwinci bir evrim şemasını da kabul etmektedirler. Bunlar, bilinen evrimin bilim adamları ve felsefeciler tarafından ateizmi desteklemek ve teizmi çürütmek için düzenli bir biçimde kullanıldığını, bunun böyle olmak zorunda olmadığını ve daha derin bir düzeyde, evrimci bilimle köktenci olmayan teolojinin uyuştuğunu ve belki de birbirine destek verdiğini ileri sürmektedirler.

Genellikle, teist modernistler evrimi istemeyerek reddederler, evrimin yönlendirilmiş olduğu şeklindeki (en azından bilimsel kanıtın kanıtlar ölçüsünde) Darwinci savdan da şüphelenmezler. Tam tersine, teolojik değeri bilimsel konumu ve tüm amaçsızlığıyla evrimi kucaklarlar. Bunlardan bazıları, biyolojik evrimin Hıristiyan inancının temel bir doktrini olduğunu söylerler. Bazı Hıristiyan akademik çevrelerde, evrim teoremini inkâr etmenin, Tanrı'nın varlığını inkâr etmekten daha

yakışıksız bulunduğunu gördüm. Georgetown Üniversitesi teoloji profesörü John F. Haught, evrime duyulan yakınlığın ardındaki akademik düşünce biçimini güzel açıklamaktadır:

> Bugün evrim, Tanrı'ya ilişkin düşüncemizde kesinlikle zaruri bir unsurdur,3 zira şayet, dünyaya içten bağlı ve seven bir Tanrı varsa, doğada bir ölçüde belirsizlik veya gelişigüzelliğin de mevcut olduğunu kabul etmemiz gerekir. Bunun sebebi açıktır: sevgi tipik şekilde zorlayıcı değil de ikna edici tarzda işler... Dolayısıyla hakiki teist bir perspektiften bakıldığında belirsizliğe yer olmalıdır, yani evrende doğrudan ilahi bir belirlenimin var olmadığı kabul edilmelidir... Çünkü Tanrı baskıcı bir güç değil, dünyanın sadece oluşmakla kalmayıp, bunun belirsiz şekilde gerçekleştiği, ikna edici sevgidir.[4]

Bazı teolog modernistler, bilimsel materyalistler gibi mucizelere karşı çıkarlar, çünkü onlara göre, böylesi doğrudan müdahale hem yasaların tesis ettiği rasyonel düzeni hem de şansın izin verdiği doğanın özerkliğini ihlal eder. Arthur Peacocke'ye göre, "mucizeler yaratan bir Tanrı ibadet edilmeye layık değildir."[5] Şayet Tanrı bir mucize gösterirse, bedenen yeniden diriliş gibi, Peacocke dine bağlılığını terk etmeye hazırdır. Diğer teist evrimciler tekil mucizeleri kabul etmekle birlikte, genelde bunu belli bir mahcupluk duyduklarını gösteren savunmacı bir halde yapmaktadırlar. Hücre biyoloğu ve yetkin Darwinizm tartışmacısı olan, Katolik Kenneth Miller, *Finding Darwin's God* adlı kitabında şunları dile getirmektedir:

> Benim inancımda anahtar doktrin, her ne kadar bu bilimsel anlamda saçma olsa da, İsa'nın bir bakireden doğduğudur. Burada, hesaba katılması gereken, İsa'nın Y kromozomu meselesi vardır. Mucizeler, tanım gereği, bilimsel anlama sahip değildir. Onlar, çoğu

---

3. John Haught, *Science and Religion: From Conflict to Conversation* (Mahwah, N.J.: Paulist, 1995), s.61.
4. a.g.e., s.61-62.
5. Arthur Peacocke, *Science and Wonders* (New York: Faber & Faber, 1996), s. 129-30.

zaman bir mesaj vermek için Tanrı'nın tasarladığı spesifik edimlerdir. Çok ender gerçekleşmeleri onları çarpıcı kılar.[6]

Miller'ın, bütün doğaüstü olayları bilimsel standartlarla değerlendirirken, hiçbir bilimsel açıklaması olmayan bir olaya inandığını söylemesinin, materyalist arkadaşları tarafından ne kadar inandırıcı bulunduğunu merak ediyorum. Eğer o mucizeyi istisna olarak görüyorsa neden diğerlerine de bu gözle bakmıyor, ve bunlar arasındaki sınırı nasıl belirliyor? Bu arkadaşları ayrıca, Miller'in "Darwin'in Tanrı'sını Bulmak" yönündeki arayışının ne anlama gelebileceğini de merak ediyor olabilirler. Zira, bilim camiasında Darwin'in son yıllarında agnostik olduğu gayet iyi bilinmektedir (Miller'ın kendisi de bunu iyi bilmektedir).[7]

Bazı teist modernistlerin yalnızca evrime değil, ama özellikle, *yönlendirilmemiş* evrime duydukları ilgiyi açıklamanın en iyi yolu, Albert Einstein ile başlamaktır. Zira şu yorumu meşhurdur: "Dinsiz bilim topal, bilimsiz din kördür."[8] Einstein'ın sık sık Tanrı'ya yaptığı atıflar, onun doğaüstü bir yaratıcıya inandığı şeklinde ihtiyatsız bir izlenime yol açabilir. Bu yanlış anlama, bilim adamlarının da dindar olabileceğine dindar camiayı inandırmak isteyen Darwinistler tarafından suistimal edilmiştir. Öte yandan geleneksel Tanrı motifi ile, salt doğa yasalarına

---

6. Kenneth R. Miller, *Finding Darwin's God: A Sceintist's Search For Common Ground Between God and Evolution* (New York: Cliff Street, 1999), s. 239-40. Brown söyleşisi için bkz. www.browndailyherald.com/stories.cfm?ıd=453

7. Bu biyoloji ders kitabında Miller akıl almaz bir iddiada bulunuyor: "Darwin tüm hayatı boyunca samimi bir dindar olarak kalmıştır." (Kenneth R. Miller ve Joseph Levine, *Biology*, 5th teachers ed. [Columbus, Ohio: Prentice Hall, 20002], s. 270). Darwin ailesi, Hristiyanlık karşıtı bölümleri çıkarıp, yine de onu gönüllü bir agnostik olarak betimleyen, otobiyografisinin sansürden geçmiş halini yayımladı. Bkz. James Moore, *The Darwin Legend* [Grand Rapids, Mich.: Baker, 1994], s.60-65. Ayrıca yaygın kabül gören biyografi için bkz. Adrian Desmond ve James Moore, *Darwin: The Life of a Tormented Evolutionist* [New York: W. W. Norton, 1995], s. 656-58).

8. 1940'da New York City'de yapılan "Bilim ve Din" adlı bir konferansta, Einstein'ın meşhur ifadesi okundu. Bkz. Max Jammer, *Einstein and Religion* [Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1991], s.31).

saygılı bir atıfta bulunma veya insan aklına ruhsal bir boyut kazandırma yolu olan metaforik bir "Tanrı" arasında muazzam bir fark söz konusudur. Einstein, kişisel Tanrı'ya inanmıyordu, onun inandığı, "Spinoza'nın Tanrısı", yasaların ardında yatan kişisel olmayan bir ilke "Spinoza'nın Tanrısı" idi. Bu ilke, Stephen Hawking'in, birleşik bir fizik teoreminin, "Tanrı'nın aklını bilmemize" izin vereceğini söylerken kast ettiği şeye, veya Paul Davies'in *Tanrı'nın Aklı* gibi başlıklarlarla kitap yazarken kast ettiği şeye yakındır. Spinoza hem kozmik bir amacı hem de insanın özgür iradesini reddetmişti, çünkü o her şeyin sebep ve sonuç yasalarına tabi olduğuna inanıyordu. 1932'de, Einstein, şunu yazmıştı: "Her şeyi kapsayan bir determinizm fikrini sağlam bir tutarlılıkla insan düşüncesine, duygusuna ve eylemine uygulayan ilk kişiydi. Bana göre, onun görüşü, açıklık ve mantıksal kesinlik arayan kimseler tarafından genel kabul görmedi, çünkü bu, sadece düşüncenin tutarlılığını değil, aynı zamanda sıradışı bir bütünlüğü, yüce gönüllülüğü ve sadeliği gerekli kılıyordu."[9] (Einstein, açıkçası, kendi yargısının sadelikten uzak ve çelişik olduğunun farkında değildi, çünkü şayet insan düşüncesi fiziksel yasalarla idare ediliyorsa övgü ve suçlama anlamsızdır.) "Tanrı zar atmayacağı" için Einstein, kuantum belirsizliğine karşı çıktığında, sadece, şansın değil de yasaların yönettiği bir evrene inandığını ima ediyordu.

Şayet her şeyi ihlal edilemez yasalar yönetiyorsa, o zaman insanın özgürlüğüne yer kalmaz. Naturalist kategorilerle düşünen kimselere göre, yasanın tek alternatifi şanstır. Bu yüzden, teolog modernistler gerek Darwin teoreminin gerekse kuantum mekaniğinin, evreni, Spinoza'nın determinizminden kurtardığına inanmaktadırlar. Kenneth Miller'ın biyoloji metni, "evrimin plansız ve amaçsız şekilde yürüdüğü" yönünde ısrar etmektedir.[10] Çoğu insana bu agnostisizm gibi görünür, ama teist modernistlere göre, bu, doğa yasalarının her şeyi önceden belirlemediği, en önemli bazı şeyleri şansın kaprislerine terk ettiği anlamına

9. a. g. e., s. 44-45.
10. Kenneth Miller ve Joseph Levine, *Biology*, 4.baskı (Columbus, Ohio: Prentice Hall, 1998), bölüm. 30-32.

gelmektedir. Bu özel anlamda, Darwin, her ne kadar şahsi olarak agnostik olsa da, teolojik modernizm projesine katkıda bulunuyor gibi görülebilir. Öte yandan, bu düşünce çizgisinin, insan iradesi ve sevgi dolu ikna ile herhangi bir ilgisinin olduğunu düşünmek, sadece bir yanılsamadır. Yazı veya tura gelen bir para, bu ikisi arasında tercih yapma konusunda, her zaman tura gelen hileli bir paradan daha özgür değildir artık. Şans veya yasanın her sonucu belirlediği yerde rasyonel tercihin gücü kaybolur.

Kuantum mekaniği de -bir bahiste milyonca kez tura gelen bir para gibi istatistiksel bir anormallik olarak tanımlanan- bir çeşit mucizeye izin vermektedir. Gerçek bir ateist olan Richard Dawkins, bütün atomların aynı yönde hareket etmesi durumunda Özgürlük Heykeli'nin kolunu sallayabileceğini yazdı, gerçi siz heykelin istavroz çıkardığını gördüğünüzü söylediğinizde size kesinlikle inanmayacaktır. Dolayısıyla modernist olmak yakışıksız ama mümkündür ve tekil mucizelere de yer verir, onların asla yanlışlanamayacağının temin edilmesi ve diğer insanların onları ciddiye alması gerektiği konusunda ısrar edilmemesi koşuluyla. Elbette çoğu bilimsel materyalist, mucizeleri, sofuca efsaneler olarak görür ve onlara inandıklarını söyleyen kimselere karşı küçümser bir hoşgörü gösterir. Ne var ki kolaylıkla kendini kandırma diye görülüp reddedilebilecek bu iddialar için savaşa girişmeye gerek yoktur.

Kalıcı ve Geçici Boşluklar

Dindar insanlar, Tanrı yaradılışı düzenli bir temelde, rasyonel olarak desteklenebilecek ve bilimsel araştırmayla test edilebilecek şekilde etkilemiştir dediklerinde, savaş patlak vermektedir. Bu yüzden, biyolojideki zeki sebeplere dair kanıt, materyalist dünya görüşü için binlerce mucize hikâyesinden çok daha tehditkârdır ve yine bu yüzden, modernist teistler böyle bir kanıtın mantıken mevcut olamayacağı hususunda şiddetle ısrar etmektedirler. Modernist doktrin, bilimin araştırma gücünün olduğu her konuda teizmin her zaman naturalizme varacağını öngörür, çünkü, bilim her zaman geçerli bir naturalist açıklamayı sağlayacaktır. Kenneth Miller'ın de belirttiği gibi: "Bizler bilimsel ilerlemede hayli yol

kat ettik, öyle ki kat edilen bu yol, bilimin er ya da geç doğal olgular için doğal sebepler bulacağını göstermektedir." Buna göre, her hangi bir izme inananların her ne pahasına olursa olsun "boşlukların Tanrısı" hatasından kaçınmaları gerekmektedir, demek oluyor ki, sadece naturalist açıklamanın yapısındaki *geçici* bir boşluk olabilecek şeyden fayda sağlamaya asla girişmemelidirler. Örneğin, teist modernistler, Tanrı'nın ilk canlı organizmayı yaratmak için doğaya doğrudan müdahale etmiş olabileceğini asla savunmamalıdırlar. Bilim prebiyolojik evrim konusunda henüz ikna edici bir teoreme sahip olmayabilir, ama *-eğer Kenneth Miller bilimin kat ettiği yol konusunda haklıysa-* böyle bir teoremin zamanla ortaya çıkacağı kuvvetle muhtemeldir. Naturalizmin bilimsel ilerleme raporunun gerçekten inkâr edilemez bir başarıyı yansıtıp yansıtmadığı hayli tartışmalı olacaktır, şayet bilimin ilkeleri böyle bir tartışmaya izin verirse. Ancak eleştiride bulunanların metodolojik naturalizmi kabul etmelerinin gerekliliği ilkesi (yaradılışçı diye göz ardı edilmek korkusuyla), kitapların etkin bir şekilde kontrol edilmesini imkânsız kılmaktadır.

Modernist teologlar güvenilirliklerini yanlışlanma riskini içeren geçici boşluklara dayandırmak yerine, *kalıcı* -prensipte bilimsel araştırma sahasının dışında olan- boşluklar aramaktadırlar. Bu tür boşuklardan biri, doğa yasalarının ve fiziksel sabitlerin tespit edildiği mutlak başlangıçtır. Çoklu evrenleri öngören teoremlerle mutlak başlangıç gerilere itilebilir, ama bilimin mutlaka halihazırda mevcut olan bir şeyle bir yerden başlaması gerekecektir. Tanrı, zaman içindeki bu bir yerin hemen öncesinde, bilimsel araştırmaya karşı kalıcı bir sığınak bulmuş olabilir. Diğer kalıcı bir boşluk da, kuantum belirsizliği düzeyinde olabilir. Kuantum teoremi, bu düzeyde olayların sadece istatiksel yolla tahmin edilebileceğini, dolayısıyla prensipte tekil elektron ve fotonların davranışını tahmin etmenin bir yolunun olmadığını belirtmektedir. Teist modernistler, bu yüzden, Tanrı'nın ilkin yasaları yaptığını, ve hatta bilimsel araştırmanın, onu bu son sığınaktan dışarıya çıkaracağından korkmadan, şimdilerde kuantum olaylarıyla oynamak suretiyle gerçekliği etkilediğini söyleyebilmektedirler. Belki de bu temelde modernist teologlar, bilimsel materyalistlerle yapıcı bir diyalog kurabilirler -şayet kendilerinin

"köktenci" olmadığına materyalistleri ikna edebilirlerse ve metadolojik naturalizmi bilimsel araştırmanın temeli olarak kabul edebilirlerse!- Eğer teolog modernistler tarihsel bağlamda Yaradılışı ve biyolojik anlamda bilinçi tasarımı reddetmek isterlerse, bilimsel materyalistler onlara masada bir yer verecekler midir?

Gould'un NOMA'sı: Ayrı Ama Eşit

Aslında vermeyeceklerdir, çünkü, materyalistler, ümitsiz şekilde zihinleri karışmış veya doğaüstü bir unsuru bilime sokmanın faydasını güden kimseler diye addettikleri insanlara imtiyaz tanımayı gereksiz bulmaktadırlar. Teistlerin nitelenebileceği en iyi ifade, The American Association for the Advancement of Science kurumunun başkanı, Ernst Mayr'ın halefi olan, Harvard Üniversitesi zooloji profesörlerinden Stephen Jay Gould tarafından sunulmuştur. Gould, *Natural History* dergisine düzenli olarak yazdığı makalelerin birinde,[11] NOMA -nonoverlapping magisteria (örtüşmeyen otoriteler)- diye adlandırdığı barışçıl bir formülü ileri sürdü. *Magisterium*, Latince bir sözcük olup, "öğretici otorite" anlamına gelmektedir -özellikle de, Katolik Kilisesi'nin öğretici otoritesi- Gould'un bu ifadeyi seçmesinin sebebi, makalesini Papa 2. John Paul'un bir cümlesinin yorumu olarak tasarlamasıydı. Gould'a göre, bilim ile din arasındaki barışı korumanın yolu, her birinin, diğerinin saygı göstermesi gereken kendine özgü ayrı bir otoriteye sahip olduğunun kabul edilmesidir. NOMA ilkesi bilimin sahasına amprik evrenle ilgili sorulan tahsis eder: "Neden oluşur (olgu) ve niçin bu şekilde oluşur (teorem)?" Manevi anlam ve değeri olan sorular ise dini ilgilendirir. Gould şu açıklamada bulunuyor: "Naif klişeleri dile getirerek söylersek, taş devrine döneriz ve din, taş devrini muhafaza eder; biz semalarda nelerin olduğunu inceleriz ve onlarda cennete nasıl gidileceğini belirler." Bilim adamları, maneviyat ve nihai amaçlar meseleleri üzerinde özel bir otoriteye sahip olduklarını savunduklarında, otoritelerin ayrımını ihlal

---

11. Stephen Jay Gould, "Nonoverlapping Magisteria," *Natural History*, Mart 1997, s.16.

etmiş olurlar; dindar insanlar da, bilimin bulgularıyla çelişen olgusal savlar ileri sürdüklerinde, aynı ihlali gerçekleştirmiş olurlar. Basitçe dile getirmek gerekirse, Gould'un NOMA ilkesi, her alanın bütünlüğüne saygı gösteren ve yapıcı ve karşılıklı saygıya dayalı bir diyaloğun önkoşullarını tesis eden bir formüle benzemektedir. Ancak bir bit yeniği söz konusudur.

Ne zaman bir çatışma çıksa, taraflardan biri, bunu, "ayrı ama eşit" formülüyle yatıştırmayı önerirken, diğer taraf, sınırın kim tarafından ve nerede çizileceğini dikkatlice merak etmek durumunda kalıyor. 1996'da, Papa 2. John Paul, Pontifical Academy of Science'a gönderdiği mesajda, biyolojik evrimle ilgili iki önemli beyanda bulunarak sınırı kısmen tanımladı. Papa bir yandan "evrim teoremi"nin (bundan ne anladığını açık bir şekilde tanımlamaz) artık "bir hipotezden" daha ötede olduğunu, çünkü pek çok bağımsız araştırmayla doğrulandığını söyledi. Öte yandan, Papa, evrim teoreminin bazı versiyonlarının kesin verilerden çıkarsanmadığını, "materyalist felsefenin kimi nosyonlarını aldığını... böylece materyalist, indirgemeci ve ruhsalcı açıklamalara dönüştüklerini" belirtti. Papa tüm bu bilimsel kuramsallaştırma ve felsefi mülahaza üzerinde spesifik bir sınırlama getirdi: "Onlara esin veren felsefelerle uyum içindeki evrim teoremleri, ruhu, canlı maddenin güçlerinden neşet ediyor olarak veya bu maddenin salt bir yan olgusu olarak görmektedirler. Dolayısıyla bu teoremler insanın hakikatiyle uyuşmamaktadır."[12] Meseleyi daha genel şekilde dile getirirsek, Papa'nın NOMA ilkesi, kilisenin saygı göstereceği, amprik kanıta dayanan geçerli bilimsel teoremler ile kilise otoritesi için temel olan hakikatlerle çelişen materyalist felsefenin hayli hırslı tezahürleri arasında bir çizgi çizmektedir.

Gould, Papa'ya, bir fatihin, yenik düşüp, haysiyetini kurtarmaya yarayan sözlerle umutsuzca teslim olmuş bir düşmana cevap vermesine benzer şekilde cevap verdi. Bilimsel materyalistlere göre, amprik

12. 22 ekim 19962'de Papa 2. John Paul'un Pontifical Bilimler Akademisi'ne gönderdiği beyenat pek çok internet sitesinde bulunabilir. Bkz. www.cco.caltech.edu/newman/sci-cp/evolution.html.

bilim ve materyalist açıklama esasında aynı şeydir ve "bilimin dışında olmak" "nesnel gerçekliğin dışında olmak" demektir. Dolayısıyla, Gould, Papa'nın ilk hususunu kesin bir taviz olarak yorumlayıp, ikinci hususunu, tavizin gücünü sulandırmak için duygusal bir çaba diye bir kenara atmaktadır. Gould'a göre, Papalığın evrim hakkındaki önceki kanısı (12. Pius'un 1950'dik *Humani Generisi*) evrimi isteksizce meşru fakat tartışmalı bir hipotez olarak görürken, John Paul'un açıklaması gerçeği dile getirmiştir "ilave veriler ve teorem evrim olgusunu makul şüphenin ötesine yerleştirmiştir". Gould, Papaya küçümser bir tavırla, "bunun ayırdına vardığı için teşekkürler" etmektedir. Ve devam etmektedir: "Samimi Hıristiyanlar şimdi evrimi yalnızca makul bir ihtimal olarak değil, fiilen kanıtlanmış bir gerçek olarak kabul etmelidirler." Eğer bunu yapmazlarsa, samimi Hıristiyan değillerdir.

Peki ya, materyalist felsefenin ruha uyarlanmasına meydan okuyan Papa'nın ikinci savı için ne demeli? Gould kısaca Papa'nın "ruhun ilahi telkini üzerinde ısrar" ettiğine dikkat çekiyor. O, bu tuhaf nosyonu, muhtemel bir "metaforik değere" sahip olarak nitelemekle birlikte, onun "korkularımıza verilmiş bir rüşvetten, hiçbir canlıya imtiyazlı konum sunmayan evrimci bir dünyada insanın üstünlüğüne duyulan inancı korumaya yarayan bir araçtan öte" bir şey olmadığından emindir. Kısacası Papa, pek çok Darwinistin ırkçılıkla eş tuttukları insan merkezci olma ve türünü yüceltme günahını işlemiştir. Gould, bu konu üzerindeki yorumunu önemli ölçüde düzelterek şunu ilave ediyor: "Ayrıca ruhların bilimin otoritesi dışında olan bir mevzuyu temsil ettiklerini de biliyorum. Benim dünyam böyle bir nosyonu ne kanıtlayabilir ne de çürütebilir ve ruh kavramı benim alanımı ne tehdit edebilir ne de etkileyebilir."

Bu son sözler Gould'un meslektaşlarının bir kısmını rahatsız etmişti. Bilimin artık bir metafordan öte olmayan ruhtan korkmasına gerek yoktur, ama dinsel otorite ruhun ve onun doğaüstü yaratıcısının gerçek varlıklar olduğunu ve onların mevcudiyetinin bilimin araştırma metotlarıyla değil de ilahi vahiyle bilinebileceğini söylerse ne olacak? Bir kez ilahi vahye izin verildiğinde peşinden başka şeyler gelir. Böyle bir bilgi kaynağı, tüm olgulasal meseleler üzerinde yargıda bulunan bilimin

otoritesi için zararlı olacaktır. Bu yalnızca, dinin bir parça, bilimin hakim olduğu dünyaya sokulmasına izin verilmesi meselesi değildir. Şayet cennet sahiden varsa, o zaman cennete nasıl gidileceğine karar verme yetkisi, maddi dünyanın nasıl işlediğini belirleme yetkisinden çok daha önemli olacaktır, çünkü ikincisi sadece, çok geçmeden geçerliliğini yitirecek olan dünyevi bilgiyle ilgilenir. Öte yandan cennet yoksa ve her şey maddi bedenin ölümüyle son buluyorsa, o zaman cennete gitme gayreti vahşi, budalaca bir kovalamaca olur. Hangi otorite cennetin gerçek ya da hayali bir şey olduğuna karar verecektir? İlahi vahyin bir bilgi kaynağı olup olmadığına nasıl karar verilecektir? Gould'un yazısına ve elit bilim adamları arasındaki fikir iklimine aşina olan herkes, Gould'un, tüm bu soruların bilimin otoritesi içinde olduğundan ve dolayısıyla tüm doğaüstü varlıkların gerçek dışı olduğundan şüphe duymadığını bilir. Eğer bu konuda bir şüphe olsaydı, Gould bunu, makalesini yeniden gözden geçirip kitaplaştırmak suretiyle giderirdi. Gould, taş tabletlere kazınmaya müsait bir dili kullanarak, "Tanrı kavramı üzerinde sınırlama" diye adlandırdığı mevzuyu açıkça beyan etmiştir:

> NOMA'nın tüm versiyonları için ilk emir şöyle özetlenebilir: "Tanrı'nın, yalnızca, bilimin erişemediği vahiyle bilinebilen özel müdahaleyle doğanın tarihi içindeki önemli hadiseleri doğrudan takdir ettiğini belirtmek suretiyle otoriteleri karıştırma."[13]

Gould, İlk Emir'in bu bilimsel naturalist yorumunu, sanki o şeylerin içkin doğasından neşet etmiş gibi yazmıştı, ama elbette o aslında Gould'un temsil ettiği haliyle, bilimin otoritesinden kaynaklanan bir güç oyunudur. Güç oyununun ardında, doğaüstü bir yaratıcı (İsa'da yeniden benden bulmuş), ilahi şekilde telkin edilmiş bir ruh, fiziksel ölümden sonra bir hayat ve ilahi vahyin olduğunu savunmaktan dini men eden bir felsefe yatmaktadır. Bu *ayrımcı* çeşitliliğin "ayrı ama eşit" statüsüdür. Şayet Gould'un NOMA'sı bir araba olsaydı, arabanın sahibi,

---

13. Stephen Jay Gould, *Rocks of Age: Science and Religion in the Fullness of Life*, Library of Contemporary Thought (Westminster, MD.: Ballantine, 1999), s.84-85.

sürücüsü ve arka koltukta oturanlar konusunda hiçbir şüphe olmayacaktı. Gould'un imparatorluğu, genel ilkesi, dinin, evrim hakkında bilimsel camianın öne sürdüğü savları sadece kabul etmekle kalmayıp istekli bir halde tasdik etmesi gerektiğini öngören John Haught'a göre bir parça aşırılık barındırmaktadır. Haught şunları yazmıştı: "Gould, dine ve teolojiye asla en ufak bir bilişsel statü atfetmemektedir... Dinin bizi aşkın gerçeklikle irtibatlandırabileceğini, bundan dolayı hakikate benzer herhangi birşey temin edebileceğini asla kabul etmemektedir... En iyi olasılıkla, din, bilim tarafından değersiz olarak görülen "olgulara" bir değer kılıfı bulmaktadır. Din, gerçekliği "anlamla" gizleyebilir, ama Gould'a göre bu gerçeklik tamamen bizim ürünümüzdür."[14]

Bu bütünüyle doğrudur, ve sadece Gould değil, Ulusal Bilimler Akademisi'nin liderleri de, din ve bilimden ayrı sahalar diye bahsederlerken bunu kast etmektedirler. Şayet Haught, nahoş şekilde şaşkınlığa uğradıysa, bunun nedeni, onun, Darwinistlerin, bilginin materyalist bir tanımını tesis etmek üzere bir kampanyaya girişmek yerine nesnel olguları araştırdıkları şeklinde bir yanlış anlayışın etkisi altında kalmasıdır. Onlar, hiçbir bilgi temin etmediği için dine ve teolojiye bilişsel bir statü atfetmeyerek, tarafsız gibi görünmeye çalışırlarken, kendi tekelci konumlarını haklı çıkarmaktadırlar. Materyalist öncüllere dayanan bilim, sadece evrimi değil, evren ve insanların nasıl ortaya çıktığı hakkında bilinen her şeyi keşfetmiştir. Tüm modernist teologların yaptığı şey, materyalizmin sağladığı hikâyeye teist bir anlatım katmak olmuştur. Onlar bilgi üretmemektedirler, sadece öznel bir yorumda bulunmak için bilgiyi ödünç almaktadırlar.

Her ne kadar, Gould, din alanına nihayetinde hiçbir statü vermese de, acı hapı içmeye çalışıp, dindar insanları, bilimin kendi boş alanlarına

---

14. Johm F. Haught, "The Darwinian Struggle: Catholics, Pay Attention," *Commonwealth*, Eylül 24, 1999, s.14, 16. Haught bu kitabında, özellikle, Gould'un *Time* dergisi (Ağustos 23, 1999) için yazdığı bir makaleyi eleştirmektedir. Darwinci bilim felsefecisi Michael Ruse aynı mevzuda daha sert bir eleştiri yapmaktadır. Bkz. Michael Ruse, "Being Mean to Steve," on "Metaviews," www.meta-list.org

saygı duyacağı yönünde yanlış bir beklentiye sokmamayı daha dürüstçe (ve belki de uzun vadede daha merhametlice) bulan diğer saygın bilim adamlarından gelecek eleştirileri de göze almıştır. Örneğin Richard Dawkins, şayet din, evrenin ve temel fiizk yasalarının harikalıklarına karşı duyulan haşyet duygusu ise (temelde Spinoza'nın Tanrı'sının anlamı da buydu), bilimle uyuşur yorumunda bulundu. Ancak böyle gevşek bir tanımın, dualara yanıt veren, kanser hastalarını iyileştiren, zor sıçramaları esnasından evrime yardım eden ve günahları affeden "farazi bir varlığa" yer vermediğini de sözlerine eklemektedir. Dawkins, dine ayrı bir otorite tahsis etmeye uğraşır gibi görünürken, tepeden bakan bir tavırla, "böylesi agnostik bir uzlaşı... hatalı şekilde kolaylıkla, zihinlerin sahiden buluşmasıyla hatalı şekilde kolaylıkla karıştırılabilir."[15] Nihayetinde Dawkins, sizi daha çok şaşkınlığa uğratmak bakımından Gould'dan ayrılır:

> Teologlar bir tercihte bulunmalılar. Bilimden ayrı, fakat yine de saygıyı hak eden kendi otoritenizi ilan edebilirsiniz. Ancak bu durumda mucizelerden vazgeçmek zorundasınız. Ya da Efendinizi ve mucizeleri savunabilir ve onların cahil insanlar üzerindeki muazzam ıslah potansiyelinin keyfini çıkarabilirsiniz. Ne var ki o zaman ayrı otoriteye ve bilimle uzlaşmaya dönük yüce fikirli esininize elveda demek zorunda kalırsınız.[16]

Bu ultimatom fiilen hiçbir seçenek sunmayan bir açmazı dile getirmektedir. Şayet teologlar, doğaüstü bir gerçekliğin var olduğunu iddia ederlerse, o zaman onlar bilimle savaş halindeler. Eğer bu iddiada bulunmazlarsa, o zaman onların "otoritesi" hiçbir bağımsız bilgi kaynağına sahip olmayacak ve sadece bilimden ödünç bilgi alacaktır. Her hâlükârda, bilişsel statüye sahip olamayacaklardır. Teologlar, elbette, cennete nasıl gidileceğini söylemeye istekli olup, semalarda nelerin döndüğünü söylemeyi bilim adamlarına bırakabilirler. Ancak bilim adamları,

---

15. Richard Dawkins, "Snake Oil and Holy Water: Illogical Thinking Is the Only Thing Joining Science and Religion Together," *Forbes* ASAP, Ekim 4, 1999, s.235-38; ayrıca bkz. www.forbes.com/asap/99/1004/235.htm>
16. a.g.e.

dinin kendilerine cennete nasıl gidileceğini söyleyemeyeceği, zira öyle bir yerin mevcut olmadığı hususunda ısrar etmektedirler. Teolojiye bilişsel bir alan vermeyi reddediş, bilimin otoritesinin (Gould, Dawkins ve Ulusal Akademi'nin tanımladığı haliyle) akdetmeye istekli olduğu bir husus değildir, çünkü bu, onların bilim anlayışının temelinde yatan bir husustur. Tek fikir ayrılığı, meseleyi ortaya koyma şeklinin açılımı kapalı olacağı noktasındadır. Eğer, birinin diğerine bir hakimiyeti değil de eşit alanlar arasında bir diyalog olacaksa, o zaman din, en azından, Gould'un ilk emrine alternatif asgari bir öneri getirmelidir; belki de şu şekilde:

> Naturalist felsefeyi bilim kisvesi altında savunup otoriteleri karıştırma ve olguları tarafsızca nakletmenin her tür felsefi dogmatizmden ayrı olduğunu öğren.

Bu, evrimci bilim adamlarının inanmak istedikleri şeyle, materyalist bir önyargıyla yorumlanmadığında verilerin fiiliyatta gösterdiği şey arasındaki farka ilişkin gerçek bir diyalog için bir başlangıç noktası sağlar. Böyle negatif bir formülasyon, gerekli olmakla birlikte dine ayrı bir otorite tahsis etmeye temel bulmak için yeterli değildir. Bilim kisvesi altındaki felsefi bir eleştiri değerli bir etkinliktir, ama eğer din pozitif bir öğreti sunacaksa başka şeylere de gerek vardır. Elbette agnostikler gibi dindarlar da hayatın anlamı ve ahlak hakkında kendi şahsi fikirlerine sahip olabilirler. Dawkins ve Gould bile bunu dile getirmektedir. Ancak öğretici bir otorite öznel düşüncelere, temelsiz spekülasyona ve boş sözlere dayanamaz. Eğer teologlar bir şeyler öğretecekse, bilimin sahip olduğundan ayrı bir bilgi kaynağına sahip olmalıdırlar. Ve eğer onlar, böyle bir bilişsel alanın varlığını ileri süreceklerse, onu tanımlamaya kendilerini hazırlamalıdırlar.

Bilgi Kaynağından Öğretmek

İşte burada, bir teoloğun, herkesin dikkat etmesi gereken umumi hakikat niteliğindeki bilgi diye sunabileceği bir çeşit öğretinin örneğini veriyoruz. Eğer bu öğreti doğru ise, bilim adamlarının (ve diğer herkesin) bilmesi gerekir ve bu bilimden öğrenilebilecek bir şey değildir. Ben bu öğretinin doğru olduğunu düşünüyorum, ama şimdilik vurgulamak

istediğim husus, eğer teoloji bir bilgi alanı diye nitelendirilecekse, o zaman, sunması gereken, öğreti türüne bir örnek sağlamaktır.

Bu ne bir mucize hikâyesidir ne de amprik araştırmaya sınır koymak suretiyle bilimin otoritesine yapılan bir tecavüzdür. Diğer taraftan eğer bu öğretiyi ciddiye alacaksak, Ulusal Bilimler Akademisi'nin önkabülleriyle çelişen bazı önemli temel varsayımlarda bulunmamız gerekecek. Ancak ebedi hayat diye bir şeyin gerçekten var olduğu kabul edildiğinde, kıssanın öğretisi *bilgi* olarak anlam ifade edebilir. Ayrıca bu ebedi hayatı nasıl elde edeceğimiz hususunda bizi bilgilendiren -ehil bir rehber tarafından yorumlanan- nihayetinde ilahi bir otoriteye dayanan bir metnin varlığını da kabul etmeliyiz. Üçüncüsü, Tanrı'nın gerçek olduğunu ve tüm melekelerimizle onu sevmenin, rasyonel olduğu ölçüde hayatımızın içinde olduğunu da kabul etmeliyiz. Daha fazlası da var, ama konunun kavranması için bu kadarı yeterli. Materyalist bakış açısından ebedi hayat hüsnükuruntuya dayalı bir yanılsamadır ve "yasa" ilkel bir toplumdan kalan çok zamandır günü geçmiş bilgiler toplamıdır. Mevcut olmayan veya en azından ulaşılmaz derecede uzak ve dünyayla ilişkisi olmayan bir varlığı sevmeye çalışarak hayatı tüketmek saçma olacaktır. The Westminster Shorter Catechism'in sözü meşhurdur: "İnsanın başlıca amacı Tanrı'yı yüceltip sonsuza dek onunla neşe bulmasıdır." Öte yandan materyalist felsefe, insanlığın başlıca düşünsel amacının, maddi dünyayı araştırmak, kontrol etmek, ondan haz almak ve Tanrı'nın sadece insanın hayalinde yer edindiğini kavramak olduğunu söyler. Eğer teologlar evrimci bilimde yer alan "bilgi"nin materyalist tanımına meydan okumaya istekli değilse veya buna güçleri yetmiyorsa, o zaman, Gould ve Dawkins'in onlara verdiği bilişsel statüyü de hak etmiyorlar demektir.

Sadece Spinoza'nın Tanrısından daha temelli bir Tanrıyı kuramsallaştırmak için değil, aynı zamanda bilimin bir dünya görüşü haline gelmesi için çalışan hırslı bilim adamlarını kontrol etmek için dışarıdan gelecek eleştirilerin yardımına gereksinim duyduğu için, teologların kendi bilişsel sahalarını tanımlamaları gerekmektedir. Dışarıdan gelen eleştirilere bağışıklık kazanmış bir bilim camiası, verilerin onayladıklarının ötesine geçen çıkarımları onaylamak için kendi sahasını genişletip, zamanla

sahih bilimsel pratiği terketmeye eğilimli olacaktır. Evrimci bilimde de bu gerçekleşti ve materyalistlerin kendi sahalarını insan zihnine doğru genişlettikleri de hayli açık şekilde görülmektedir.

IV
Zihinsel Darwinizm

Benliği Seçen Düşünce Bir Yanılsama mıdır?

Bencil Gen ve Robot İsyanı

Oxford Üniversitesi profesörü Richard Dawkins (2. bölümde kendisinden söz ettiğimiz) Darwinizm ve bilimsel ateizmin dünyadaki en önde gelen taraftarıdır. Dawkins'e göre, evrim genler arasındaki bir rekabet hikâyesidir. Bir zamanlar, kimyasal maddeler kendini çoğaltabilen DNA-temelli bir sistem içinde kendilerini her nasılsa organize etmişlerdir. Kimyasal çorbadan çıkan ilk organizma çıplak bir gendi, çoğalabilen, genetik materyal uzunluğunda bir gen. Ne var ki, çıplak gen yavruladı ve ondan sonra, genetik materyalin kopyalanmasındaki hatalar, doğal ayıklanmanın büyüsünü gerçekleştirdiği değişimleri üretti. Zaman içinde, o yavruların bir kısmı cisimler (bilimsel söylemle fenotipler) inşa etmeyi öğrendi. Cisimlerin tek amacı, genlere kendi türlerini daha etkin şekilde çoğaltma imkânı sağlamaktı. En iyi cisimleri kopyalayan genler, onlar kadar başarılı olmayan rakiplerine oranla daha etkin kopyalama yaptılar. Böylece cisimler sürekli yapı ve işlev açısından

geliştiler. Her ne kadar güçlü muhalifler varsa da, gen ayıklanmasından yana olmak evrimci bilim adamları arasında hayli baskındır ve genelde ondan basitçe "modern Darwinizm" diye söz edilir.

Dawkins evrimin bir gen ayıklanması süreci olduğu şeklindeki bu temel teoremden yola çıkarak renkli bir tespitte bulunuyor: "İnsanlar (diğer organizmalar gibi), genlerimiz tarafından yaratılmış makinalardır. Başarılı Chicago gangsterleri gibi genlerimiz de hayli rekabetçi bir dünyada hayatta kalmayı başarmışlardır... Başarılı bir gende olması beklenen baskın niteliğin acımasız bencillik olduğunu söylemeliyim." Dawkins burada *indirgemecilik* diye adlandırılan felsefi bir metoda başvurmaktadır. Bütünlüğü içinde insan davranışı gibi hayli karmaşık olgular kümesi tek bir maddi sebebe indirgenmektedir. Dawkins tamamen indirgemeci uçuşu esnasında mantıksal çıkarımda bulunmaktan çekinmemektedir. "Bizler hayatta kalmayı başarmış makinalarız -genler diye bilinen bencil molekülleri muhafaza etmek üzere programlanmış robotlarız-."[1]

Bu mantık, genetik efendilerini tatmin etmek için öldürmenin, soymanın, tecavüz etmenin ve köleleştirmenin robotlar için doğal olabileceğini ima etmektedir. Aslında rakip genlerin acımasız imhası, kişinin kendi başına çoğalması kadar güçlü bir komut olmalıdır. Modern Darwinizm ayrıca müzik ve şiir gibi insani sanatlara da, bu tür şeylerin kabilesel dayanışmayı tesis etmek suretiyle genlerin yayılmasında faydalı olması durumu dışında yer vermemektedir. Kendi sosyal düzenlerinden kuşku duymayan Avrupalı centilmenler için yazılar kaleme alan 19. yüzyıl Darwinistleri, bilimin hayatın gerçeklerinin duygusal olmayan bir kavranışını gerekli kıldığı temelinden hareketle bu tür itirazlara omuz silkmiş olabilirler. Darwin, *İnsanın Türeyişi* (The Descent of Man) adlı kitabında, en iyi gelişmiş insanların diğer türleri çok yakında ortadan kaldıracağını, zira doğal ayıklanmanın bunu gerektirdiğini soğukkanlılıkla belirtmişti.[2] Soykırıma bu nedensel göndermeler, ancak

1. Richard Dawkins, *The Selfish Gene* (Oxford: Oxford University Press 1976), s.v.
2. Charles Darwin, *The Descent of Man* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1981), s.201

Hitler'den sonra anlaşılır görünmeye başladı. Stalin ve Mao bunların ne anlama geldiğini pratikte gösterdiler. Şimdilerde en uzlaşmaz Darwinciler dahi mantıksal çelişki pahasına da olsa maneviyata bir takım göndermeler yapmak zorunda kalıyorlar.

Modern Darwinistlerin bu duruma verdiği yanıt, bencil genlerin her zaman bencil insanlar üretmediğidir, çünkü onlara göre, bazı sosyal dayanışma biçimlerini -bilhassa aile içinde- teşvik etmek genlerin çıkarına olabilir. "Kapsayıcı uyum" doktrinine göre, bir anne, kendininkilerle aynı genleri taşıyan yavrularının hayatlarını korumak için kendi hayatını feda etmek suretiyle kendi genlerini en etkin şekilde yayabilir. Öte yandan führerlerin ve diktatörlerin yapmaya eğilimli oldukları şeyler göz önüne alındığında bu hayli zayıf bir güvence olmaktadır, toplu katliamcılar yakın akrabalarının canını bağışlama eğilimine sahip olsa bile. Şayet Darwinizm, şimdi "modern Darwinizm"e atfedilen kınamadan kurtulmak istiyorsa daha güçlü bir ilaca ihtiyacı vardır. Bu yüzden Dawkins, robot isyanını ileri sürerek makul bir ahlakla kendi gen teoremini düzeltmeye çalışmaktadır. Şunu yazıyor: "Haydi cömertliği ve özgeciliği öğretelim, çünkü bizler bencil doğduk. Haydi kendi bencil genlerimizin neler çevirdiğini anlayalım, çünkü ancak ondan sonra onların diğer hiçbir türün asla göz dikemediği planlarını bozma şansımız olur."[3]

Bu bilimsel açıdan saçma, ahlaki açıdan da safçadır. Doğal ayıklanma hakim genlerin çıkarlarını bertaraf etmek için bir kapasitenin gelişmesini nasıl destekleyebilir? Gen kopyalanmasından başka amaçları güden herhangi bir eğilim kendi kendini yok ediyor olacaktır, çünkü tanım gereği, genetik kopyaları yaymakta daha az etkin olacaktır. Bu şaşırtıcı kapasite için gerekli genetik temelin birden ortaya çıkması gerekecekti ki, bu da materyalist bir mucizeye tekabül etmektedir. Ardından, nüfus içinde yayılırken doğal ayıklanmanın yok edici kontrolünden kurtulmak zorundaydı. Öte yandan Darwinci mantıkla tutarlı olan husus, gen ayıklanmasının ikiyüzlülüğü desteklemesidir. Eğer insan doğası, baskın özelliği acımasız bencillik olan genler tarafından inşa

3. Dawkins, *Selfish Gene*, s.3.

ediliyorsa, özgecilik ve cömertlik gibi özellikleri savunan dindarca vaazlar, bencil genleri yaymaya yarayan başka bir stratejiden ibarettir. Acımasız avcılar, genelde, müstakbel avlarını savunmasız bırakmak için görünüşte ahlakçıdırlar. Robotlara ahlakı değil de, yapılan ahmaklıklardan faydalanmayı ciddiye almayı öğreten genler, Darwinci kopyalama rekabetinde avantaja sahip olacaktır. Eğer oğlunu mafyada bir kariyer yapmaya hazırlıyorsan, ona sevgi ve güveni öğretmemekle daha iyi yaparsın. Ona ancak, ihanet etme planları kurarken, sadık gibi görünmesini öğretebilirsin. Ve eğer kızın gen ayıklanmasını savunan popüler kitaplar yazmak üzerine bir kariyer yapmayı planlıyorsa, ona ahlaka inanıyor gibi görünmeyi öğretebilirsin, her ne kadar o kendi sisteminin bu kavramı dışarıda bıraktığını anlamış olsa da.

Benlik Nedir veya Kimdir?

Öte yandan robot isyanıyla ilgili daha esaslı bir sorun söz konusudur. İsyanı gerçekleştireceği beklenen bu "biz" kimdir? Diğer indirgemeciler gibi Dawkins de, kendi amaçları için beyin mekanizmasını kullanan tek ve merkezi bir benliğin olduğuna inanmamaktadır. Tercihler yapan ve onlara göre hareket etmesi için bedene komutlar gönderen merkezi benlik esasında indirgemecilerin "makinadaki hayalet" veya beyindeki küçük kişi (homunculus) diye dalga geçtikleri yaradılışçı bir nosyondur. Bencil genler özgürce hareket eden bir benlik üretmez, kazananın ortaya çıkıp, genlerin genel çıkarlarına hizmet eden bedensel bir reaksiyon üretmesinden önce birbiriyle rekabet eden bir dizi zihinsel reaksiyonlar üretir. Steven Pinker gibi zihinle ilgilenen bilim adamlarının ileri sürdüğü, son zamanlarda meşhur olan "bilgisayar" tabanlı zihin teoremine göre, zihin, duyuların gönderdiği spesifik problemleri çözen bir takım bilgisayarlardan oluşmaktadır. "Benlik" en iyi ihtimalle, parçaların farklı yönlere gitmesine engel olan bir tür koordinasyon işlevidir.

1999'da yapılan ortak bir konferansta, Dawkins, Pinker'e şunu sordu: "Benim, kararlar veren, seven, nefret eden ve politik düşüncelere sahip tek bir varlık olduğuma dair düşüncem, Darwinci ayıklanma bir

zihin toplumu olmamızı değil de teklik yanılgısını yaratmayı uygun bulduğu için ortaya çıkan bir çeşit yanılsama mıdır?" Pinker bu soruya onaylayıcı bir cevap verdi: "Belli bir zamanda belli bir yerde olması gereken bedeni nihayetinde beynin kontrol ettiği gerçeği, tüm bedenin aynı yönde hareket ettiğini garanti altına almak için beynin farklı kısımlarının farklı programlarını koordine eden bir çeşit devreye duyulan ihtiyacı göz önüne sermektedir." Bu varsayımsal devre özgür hareket eden bir benlik yanılsamasının kalıntılarıdır.[4]

Susan Blackmore bu mantığı, Dawkins'in bir giriş yazdığı, *The Meme Machine* adlı kitabında daha da ileriye taşımaktadır. Dawkins, Darwinizmi idealar ve ifade alanını kapsayacak şekilde açımlandırmak için memes kavramını ortaya attı. Memes beyinde kopyalanması ve kopyalanma hataları yüzünden değişime uğraması itibariyle gene benzemektedir. Blackmore onu şu şekilde tarif etmekte: "Onu başka birinden kopyalamak suretiyle öğrenmiş olduğunuz her şey bir memestir. Bu, sizin yolun sağından veya solundan araba sürme, tostun üstündeki fasulyeleri yeme, kot giyme veya tatile gitme alışkanlıklarınızı içerir... Başka birinin eylemini kopyaladağımızda, bir düşünceyi veya hikâyeyi başkasına aktardığımızda, bir kitap basıldığında ya da bir radyo programı yayına girdiğinde, memesler "kalıtsallaşır" Memesler değişiklik arzeder çünkü insanın taklit yeteneği mükemmellikten uzaktır. Nihayet memetik ayıklanma söz konusudur. Günde ne kadar şeyi işittiğinizi ve başka birine ne kadar az şey aktardığınızı düşünün."

Dawkins başta meme kavramını ihtiyatlı bir şekilde sunmuştu, ama onun takipçileri tam bir zihin felsefesi için temel aldılar. Nasıl ki bencil genler (varsayıma göre) bedeni meydana getiriyorsa, bencil memesler de (yine varsayıma göre) zihni meydana getirmekteydi. Ve nasıl ki, genler (sonuçta) bedenle ilgili her şeyi açıklıyorsa, memesler de (yine sonuçta) zihinle ilgili her şeyi açıklamaktaydı. Blackmore, beynin faydalı memesleri yaymaya yarayan bir araç olarak evrim geçirdiğini

4. Dawkins-Pinker arasındaki diyalog için bkz. www.edge.org/documents/archive/edge53.html

düşünüyor. Bencil memes'ler ortaklaşa evrim geçirirken, diller, dinler, bilimsel teoremler ve politik ideolojiler gibi karmaşık sistemleri oluşturdular. Öte yandan onların en güçlü yaratımı benlik yanılsamasıdır. "Duyu ve bilinç sahibi, benim hayatımı yaşayan ve kararlarımı alan, özel küçük bir "ben"in içimizde olduğunu düşünebiliriz. Yine de bu beyinle ilgili bildiklerimizle uyuşmamaktadır." Benlik genlere karşı isyan edemez, çünkü *benlik yoktur.* Blackmore ezici bir sonla noktalıyor:

Dawkins *Bencil Gen* (The Selfish Gene) (Bencil Gen) adlı kitabını şu meşhur savıyla bitiriyor: "Yeryüzünde yalnız olan bizler bencil kopyalamanın tiranlığına karşı isyan edebiliriz." Ne var ki bu memes kavramını ciddiye alır ve onu mantıksal çıkarımına bağlarsak, o zaman isyan edecek kimse bulamayız.[5]

Öte yandan potansiyel olarak isyan edebilecek benlik memes teoreminin tek kaybı değildir. Aynı mantık gereği, Darwinizmin kendisi de söz konusu memeslerin başka bir kaybıdır. Memesler gerçek olduğu için değil, beynin onları reklam cingıllarını veya şakalarını kopyalamasına benzer şekilde kopyalama kapasitesine sahip olmasından dolayı çoğalırlar. Niteliğin kopyalama gücüyle zorunlu bir bağı yoktur. "Marry'nin küçük bir lambası vardı" ifadesi, Keats'ın "Ode on a Grecian Urn" ifadesinden daha etkili bir memestir.

Dawkins, dini, "zihnin bilgisayar virüsü" olarak görüp reddetmektedir, çünkü, dinin kesin bir önyargıyı hoşgören sığ düşünürlere uyduğunu düşünmektedir. Aynı teşhis Darwinizm için de yapılabilir. Kuşkusuz Dawkins, teoremi sorgulamayan dinleyicilere sunmayı kazançlı bulmuştu. Ancak Darwin memesinin yayımı yapılırken dikkatli olunmalıdır, çünkü çok ileri götürüldüğünde, en ateşli Darwincilerin bile halk önünde savunmaktan çekinecekleri çıkarımlara, Darwinizmin altını oyan mantıksal çıkarımlara yol açar. Bu tehlikeleri görmeyi başaramayan Steven Pinker, çocuk katlinin genetik bir temelinin olduğuna halkı ikna etmeye çalıştığında kendini zor bir duruma sokmuştu.

---

5. Alıntı için bkz. www.newscientist.com/ns/19990313/mememyself.html

Evrimci Psikoloji Bebek Katlini Açıklıyor

1996-1997 yılları arasında gazeteler, iki şok edici bebek katli vakasına yer verdiler. Birinde, 18 yaşında, kolejli bir çift bebeklerini bir otel odasına götürüp, öldürdüler ve sonra cesedi çöplüğe attılar. Diğerinde ise, yine 18 yaşındaki bir anne yüksek okul balosunu terk edip, bebeğini banyo küvetine bıraktı, ölü cesedi çöplüğe atıp, ardından dans pistine geri döndü. Her iki olayında cinayetle sonuçlandığı hükmüne varıldı. Cinayetlere atfedilen açıklamalar, ya ahlaki zaafiyet (kişisel veya sosyal) veya bir çeşit zihinsel hastalık idi.

Massachusetts Institute of Psychology'de psikoloji profesörü olan ve evrimci psikolojiyi popülerleştiren isim Steven Pinker, farklı bir açıklama getirdi: genetik komut. *New York Times*'daki yazısında, neonaticide (bir bebeği doğumgününde öldürmek) adını verdiği şeyin, zihinsel hastalığa atfedilemeyeceğini, çünkü "bunun tarih boyunca pek çok kültürde kabul edilip uygulandığını" ileri sürdü. Aslında, neonaticide eğiliminin evrimsel tarihimiz içinde maddi genlere işlendiğini ileri sürdü. İlkel koşullardaki anneler yeni doğmuş bebeği beslemekle halihazırdaki çocuklarına gerektiği gibi bakmak arasında zor tercihler yapmak zorundaydılar. Bu yüzden "eğer yeni doğmuş bebek hasta ise veya hayatta kalma ümidi yoksa onu gözden çıkarıp, en sağlıklı olana bakma ya da sonradan tekrar doğum yapma yoluna gidiyorlardı." Pinker'e göre, hamileleğin anne için tehlikeli olduğu durumlarda, sözgelimi annenin hamileliğini gizlemek zorunda olduğu ve muhtemelen yalnız veya zor koşullar altında doğum yapmak zorunda olduğu hallerde, aynı genetik konum neonaticideye yol açabilir. Bu yüzden, Pinker, kurban edilmesi gerekebilecek bebeğe hemen bağlanmadan anneyi kurtaran çeşitli kültürel pratikleri ve psikolojik koşulları ileri sürmüştü. "Yeni anne adayı ilkin bebeğini ve kendi son durumunu soğukkanlılıkla yoklayacak ve ancak gelecek birkaç gün içinde onu benzersiz ve harika bir birey olarak görecektir." Bu birkaç gün içinde, bu davetsiz misafir niteliğindeki bebeği öldürmenin tamamen doğal ve makul olduğu görünmektedir. Ne var ki Pinker, "bir bebeği öldürmek gayri ahlaki bir eylemdir ve anlamak affetmek değildir" demeyi de unutmamaktadır. Okuyucular bu

sözlerle onun ne anlatmak istediğini merak etmişlerdir. Neonaticideden sorumlu geninin ona bebeğini öldürttüğü bir anneyi cezalandırmamızı bize dayatan bir "adalet geni"ne mi sahibiz?

Pinker'in düşünceleri bazı sert eleştiriler aldı. Michael Kelly, *Washington Post*'da şunu yazdı: "Pinker, bebek katlini tavsiye edecek kadar ileri gitmedi... Ama buna çok yaklaştı."[6] Pinker, başta söylediklerini tekrarlayarak sert yanıt verdi: Öldürmek gayri ahlakidir ve anlamak affetmek değildir.[7] Ne var ki şayet genetik bir komutun ürünüyse, bir davranış hangi anlamda gayri ahlaki olabilir? Pinker'in kitabındaki şaşırtıcı cevabı şuydu: Ahlaki düşünce, bilimin bizlere gerçekdışı olduğunu söylediği şeylerin varlığına inanmamızı öngörür. "Etik teori, davranışı sebepsiz olan, her ne kadar bilimin gördüğü kadarıyla dünyada gerçekte sebepsiz olaylar yoksa da ve davranışının sonuçları anlamlı ve faydalı olabilen, özgür, duyarlı, rasyonel ve eşit fertler gibi idealleştirmeleri öngörür... İnsanı tartışmanın amacına bağlı olarak aynı anda hem makine hem de duyarlı özgür bir ferttir."[8]

Bu sav kendisiyle çelişiyor, ama belki de bundan daha da kötüsü söz konusu. Pinker'in kastetmiş olabileceği husus, ahlakın "entelektüel papazlığın halka söylediği 'saygın bir yalana' dayanması"dır. Kuşkusuz papazlar yalanın ne olduğunu bilmekte ve onu kendi düşünceleri ve davranışları üzerinde bir sınırlama olarak görmemektedirler. Ancak konvansiyonel ahlaka inanmayı sürdürmek suretiyle nihilizmlerini gizlemektedirler. Philip Wentworth, saygın baba figürüyle birlikte doğaüstü din miti yine de kendi kendini kontrol etmekten aciz kalabalıklar için gereklidir diye yazdığında, kafasındaki sav Pinker'inkiyle aynıydı. Yine bu yüzden, rivayete göre Voltaire, uşaklarının akşam yemeğinde masadaki konuşmaları dinleyip dinlemediklerini kontrol ederdi, çünkü onların kaşıkları çalmasından korkuyordu. Hemen hemen aynı tema,

6. Michael Kelly, "Arguing for Infanticide", *Washington Post*, Kasım 6, 1997.
7. Steven Pinker, "Arguing Against Infanticide", *Washington Post*, Kasım 21, 1997.
8. Steven Pinker, *How the Mind Works* (New York: W. W. Norton, 1997), s. 55-56.

Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* ile *Karamazov Kardeşler* adlı kitaplarının merkezinde yer alır. Öğrenci Raskolnikov ve uşak Smerdyakov, entelektüellerden öğrendikleri nihilist felsefelerin etkisinde kalarak cinayet işlerler. Şimdi bu felsefeler medyada öne çıkarılmaktadır. Bu durumda pek çok insanın nihilizmin mantığını kendi davranışlarına yansıtacağını bekleyebiliriz.

The Weekly Standart'tan Andrew Ferguson,[9] Pinker'in mantığını yıkıcı bir incelemeye tabi tutup, Kelly'nin suçlamasına iştirak etmiştir. Ferguson, bilhassa, Pinker'in kapsamlı çıkarımlarına destek olsun diye öne sürdüğü antropolojik kanıtın zayıflığına dikkat çekti. Temelde evrimci psikoloji, ilkel kültürler hakkında parçalı kanıt temeline dağ gibi bir spekülasyonu dikmek suretiyle yoluna devam etmektedir. Ferguson'un deyişiyle: "Varsayım olguya, olgu da sonraki varsayıma, sonraki varsayım da başka bir olgusal öncüle dönüşmekte ve bu böylece sürüp gitmektedir." Çürük olgusal öncüllerin yanında, herhangi bir davranış biçimiyle onun tam tersini aynı ölçüde iyi açıklayabilen bir saçmalık bu disiplinde barınmaktadır. Eğer anneler bebeklerini koruyup besliyorlarsa, bu davranışları doğal ayıklanmanın ürünü olan annelik içgüdüsünün örneğidir. Eğer onlar bebeklerini öldürüyorsa, bu davranış da yine doğal ayıklanmanın ürünü olan neonaticidal içgüdüyü açıklamaktadır. Psikanaliz gibi evrimci biyoloji de, bir adamın en yakın arkadaşlarını niçin ele verebileceğini veya bir yabancıyı korumak adına kendi hayatını nasıl feda edebileceğini gayet iyi açıklayabilir. Bilhassa Freudçuluk ve Marxsizm gibi sözde bilimsel ideolojilere dair tecrübeler, her şeyi açıklayan bir teoremin hiçbir şeyi açıklamadığını eleştirel dinleyicilere öğretmiştir.

Bebekleri Öldürmek Yanlış mıdır?

Her ne kadar Darwinistlerin bedeni açıklama çabaları adı altında sözde bilimsel pratikler fark edilmese de, evrimci psikolojinin bu metadolojik

9. Andrew Ferguson, "How Steven Pinker's Mind Works," *The Weekly Standart*, Ocak 12, 1998, s.16.

kusurları artık herkes tarafından bilinmektedir. Ferguson'un eleştirilerine yanıt verirken, Pinker kendi olgusal savlarını ve metodolojisini savunmamıştı, kendini ahlaki temelde savunma gayretine girmişti. Ferguson, Pinker'in mantığının düşünür Michael Tooley'in mantığını yakından izlediğini işaret etmişti. Tooley, bebeklerin en azından sınırlı bir düşünme kapasitesine erişip, yaklaşık üç aylıkken "yarım kişi" olmalarından önce bebekleri öldürmenin aslında yanlış olmadığını mazeret göstermeksizin savunmuştu. Bu süreden önce bebeklerin kapasitesi hayvanlarınkini aşmamaktadır, dolayısıyla hayvanlardan daha fazla yaşamaya hakları yoktur. Pinker bu mantığı desteklemekle birlikte, bebek katlinin ahlaki açıdan itiraz edilemez olduğu şeklindeki kaçınılmaz çıkarımdan uzak durmuştur, çünkü muhtemelen okuyucularının *henüz* bu çizgiyi aşmaya hazır olmadıklarını düşünmüştü.

Bu nokta vurguyu hak etmektedir, çünkü, Darwinci mantığın nasıl işlediğini ve aldatılmaya teşne çok sayıda insanı neden kandırdığını açıklamaktadır. Önceki bölümde de gördüğümüz gibi, elit bilim adamlarının büyük çoğunluğu her tür doğaüstü dini reddetmekte ve bilimin bu reddedişi dayattığına inanmaktadır. Yine de onlar, "Tanrı" hakkında hiçbir şey söylemediklerini, şu an için, Tanrı'nın öldüğü sonucunu açıkça dillendirmediklerini ve modernist teolojiye kısmen yer verdiklerini ifade etmektedirler. Keza, "evrimi" öğretmek suretiyle bizlerin Tanrı tarafından yaratıldığı inancının altını oydukları şeklinde bir suçlamayı şiddetle reddetmektedirler. Darwinci mantığın eleştirilerini kendi içtenliklerine bir saldırı olarak telakki eden pek çok teist evrimci de aynı şiddeti yansıtmaktadır.

Öte yandan önemli olan husus, bilimsel materyalizmin bugün vardığı çıkarım değil, bugün ileri sürdükleri mantık temelinde ileride öne sürecekleri çıkarımdır. Şimdilik bilim ve dinin ayrı sahalar olduğunu, bilimin olgu alanına, dinin de öznel düşünce alanına bağlı olduğunu söyleyebilirler. Bir kez bu ayrım kabul edildiğinde, bu ayrımın, dinin bilgiye sahip olmadığını, dolayısıyla onun alanının fiilen boş olduğunu ifade ettiğini ileri süreceklerdir. Bugün evrimci psikologlar bebek katlinin yanlış olduğunu söyleyebilirler, ama Ferguson'un deyişiyle, "onlar bunun ahlaki bir felaket olmadığı, genlere işlemiş, derinlik algısı gibi kaçınılmaz evrimsel bir adaptasyon olduğu noktasında bizi ikna edecekler".

Yarın, dün kabul ettiğiniz hususların, bebek katlini bütünüyle haklı çıkardığını söyleyecekler. Ne zaman "ayrı alanlar" mantığı işliyorsa, bu söylemin hakim bir alanı (gerçekliğe dayalı) ve ona bağlı diğer alanı (şimdilik tahammül edilmesi gereken yanılsamalara dayalı) ima ettiğinden emin olabilirsiniz. Bu formülasyon hakim alanın keyfine göre genişlemesine imkân tanımaktadır.

Sözgelimi, Pinker, "bilim ve ahlak ayrı düşünce alanlarıdır: Ancak onların ayrı olduğunu anlamak kaydıyla her ikisini de elde tutabiliriz" düşüncesiyle ahlakın temelini izah etmektedir.[10] Okuyucular bunun tamda Stephen Jay Gould'un bilimle dini birbiriyle uzlaştırdığı formül olduğunu ve onunla aynı çıkarımlara sahip bulunduğunu fark edeceklerdir. Zaman geleneksel ahlaki kısıtlamayı bir kenara atmaya elverdiğinde, evrimci psikologlar, ahlak alanının din alanı gibi boş olduğunu ileri sürerek mantıklarını tamamlayacaklardır. Her şeyden önce, hem din hem de ahlak bilimin yanıldığının ortaya çıktığı varsayımlarına dayanmaktadır. Şayet gerçekdışılığa dayanıyorsa bir otorite nasıl gerçek olabilir?

Pinker'in Ferguson'a verdiği yanıtta işleyen bu süreci apaçık görebiliriz. İlkin, Pinker, yaşama hakkına sahip olanlarla olmayanlar arasında bariz bir sınır olduğu yönündeki düşünceyi yıkar:

> Yaşama hakkına sahip olmanın duygulu olmada yattığına inanırsanız, hamburger yiyen birini öldürülmeye aday olarak görebilirsiniz. Eğer bu hakkın Homo sapiens türünün üyesi olmada yattığına inanırsanız, siz sırf bir bağnazsınız. Eğer onun kavrayışla başladığına inanıyorsanız, IUD kullanıcılarını öldürülmeye aday görüp, tıbbi araştırmaları kanser ve kalp hastalıklarına önleme amacından vazgeçirip, çok sayıdaki ani çocuk düşürme vakalarını önlemeye sevk etmelisiniz. Eğer onun doğumla başladığına inanıyorsanız, doğumdan birkaç saniye önceki kürtaja izin vermelisiniz, her ne kadar yeni doğmuş bebekle doğmak üzere olan bebek arasında önemli bir farklılık olmasa da.[11]

---

10. Steven Pinker, *How the Mind Works*, n.7.
11. Steven Pinker, "A Matter of The Soul," *The Weekly Standart*, Şubat 2, 1998.

Pinker, neonaticidenin cezalandırılması gereken gayri ahlaki bir davranış olduğunu tekrarlasa da, onun mantığı, gerçekte gayri ahlaki olanın, bir bebeği öldürmekle istenmeyen bir bebeği öldürmek arasında ahlaki bir farklılık olduğunu savunan "türe özgü bağnazlık" olduğunu ima etmektedir. Bireylerle birey olmayanlar arasındaki çizgi aslında keyfi ise, bu durumda, yaşama hakkına sahip olmayan Homo sapiens üyelerinin kapsamı genişletilebildiğinde sınır ortadan kaldırılabilir. Her şeyden önce Pinker, bizim şahsiyet duyumuzun, tüm bedenin aynı istikamette ilerlediğini garanti etmek için genlerin yarattığı bir devreden ibaret olduğuna inanmaktadır. Pinker, dinin kılavuzluğu hakkında küçümser bir edayla şu yorumda bulunuyor: "Bu çözüm, taşlamaları, cadı yakmaları, haçlı seferlerini, cihatları, fetvaları, intihar bombacılarını, klinik gangsterleri ve cennete mutlu bir halde tekrar bir araya gelebilsinler diye oğullarını boğan anneleri bize vermiştir." Dolayısıyla bu dinin ahlak tartışmalarında din tartışmalarındaki yerinden daha büyük bir yeri yoktur. Pinker meseleyi şöyle bağlıyor:

> Seküler düşünürler, çetin ahlak meselelerini, onları ahlak temelinin dışında ele alarak, beyinle ilgili artan bilgimize başvurup çözmeye hazırlar. Bunun yerine Ferguson, bir Tanrı'nın döllenmiş yumurtaya hayali bir varlık verdiği, o varlığın da dünyayı kaydedip, davranışlar geliştirdiği ve ölüm anında dışarıya sızdığı teoreminin üzerine ahlakı dayandırmaktadır. Bu teorem için üzücü olan husus, beyin biliminin, zihnin, beynin yaptığı şeyler olduğunu kanıtlamış bulunmasıdır. Varsayılan maddi olmayan ruh bıçakla parçalara ayrılabilir, kimyasal maddelerle değişime uğratılabilir, elektrikle uyuşturulup canlandırılabilir ve sert bir darbeyle ya da oksijen yetersizliğiyle yok olabilir. Asırlar önce, ahlakı, dünyanın evrenin merkezinde yer aldığı dogması üzerinde temellendirmek makul değildi. Aynı şekilde şimdi de onu, Tanrı'nın bahşettiği ruhlar dogması üzerinde temellendirmek akılsızcadır.

Bu durumda, ahlakı, akıl yürüten ve ahlaki tercihler yapan bir benlik olduğu dogmasına dayandırmak da aynı şekilde doğru olmayacaktır. Her şeyden önce, sinirbilim, benlik diye adlandırılan şeyin sert bir

darbeyle veya oksijen yetersizliğiyle ortadan kalktığını kanıtlamıştır. Bu da onun sadece ileri ölçüde organize olmuş bir madde olduğunu göstermektedir. Eğer materyalist mantığı sonuna dek devam ettiriseniz, Pinker ve Susan Blackmore'un yaptıkları gibi, çok fazla anlam yüklediğimiz kişisel benliğin bir yanılsamadan ibaret olduğu sonucuna varırsınız. Ve şayet, yaşama hakkı Homo sapiens türünün salt bir üyesi olmaya değil de kişiliğe dayanıyorsa, o zaman kimsenin yaşamaya hakkı yoktur. Bu mantık neonaticideyi haklı çıkardığı gibi sağlıklı yetişkinlerin katledilmesini de haklı çıkarmaktadır.

Zihin-Beyin İkilemi

Steven Pinker'in zihin ve ahlak anlayışı bir karmakarışıklık bataklığıdır, ama yine de Pinker, çok sayıda ateşli takipçisiyle birlikte evrimci zihin-biliminin merkezi bir figürüdür. Eğer çıkarımları çirkin görünüyorsa, bunun tek nedeni, onun zihinsel Darwinizmde saklı olan mantıksal imaları ortaya çıkarmakta diğerlerinden daha samimi olmasıdır. Pinker'in düşüncesini böylesine karmakarışık kılan muammaya, sinirbilim ve onun felsefesiyle ilgilenen hayli donanımlı akademik teorisyenlerin eserlerinde de rastlanmaktadır. Onlar zihinbiliminin "çetin sorunu" diye adlandırılan şeyle mücadele etmektedirler ki bu sorun şöyle ifade edilebilir: Beyindeki maddi olayların zihinde öznel bilinçli deneyim üretmesi nasıl mümkün olmaktadır? Eğer beyin temelde bir bilgisayar veya bir grup bilgisayar ise, o zaman bir duyu girdisi bir çıktı üretebilir (örneğin susuzluk su içmeye teşvik etmek üzere bir mekanizmayı harekete geçirmesi için hücreleri uyaracaktır). Ama bilgisayarlar bunu bilinçli bir farkındalığa sahip olmadan yapar. Bu bağlamda insanlar niye bilgisayarlara benzememektedirler?

Çetin sorunun yol açtığı karmaşa, önde gelen iki zihin felsefecisi olan John Searle[12] ve Paul Churchland'in karşıt görüşleriyle aydınlık

---

12. John Searle, *Mind, Language, and Society: Philosophy in the Real World* (New York: BasicBooks, 1998). Bu ince cilt, Searle'nin yıllarca pek çok kitabında ve makalesinde savunduğu görüşleri güzelce özetlemektedir.

kazanmaktadır. Bu şahıslar konuya materyalist yaklaşımın sınırlarını işaret etmektedirler. Churchland, zihinsel hallerin var olmadığını savunan "bertaraf edici materyalizm"in sözcülüğünü yapmaktadır.[13] İnsanların, inançlara, düşüncelere, arzulara ve duyulara sahip olduğunu veya düşünceye dayalı kararlar aldığını söylerken, "halk psikolojisi" diye adlandırılan bir tür kurguyla meşgulüz demektir. Bertaraf edici materyalistlere göre, bu çeşit zihinsel olgular peri kızları veya hayaletler kadar gerçek dışıdır. Sinirbilimin amacı, ilkel halk psikolojisinin yerine sinir kümeleri içindeki faaliyet biçimleri gibi sinir sisteminin fiziksel işleyişlerinin bilimsel tanımlarını koymaktır. Bertaraf edici materyalizmin sağduyuyla çeliştiği yönünde bir itiraz elbette yöneltilebilir, ama bertaraf edici materyalistlere göre sağ duyu sadece gelişmiş bir sinirbilimin bertaraf edeceği kurgusal kategorilerden biridir.

Bu tuhaf teorem sadece materyalizmin *indirgemesi* ve *saçmalığıdır.* Şayet en başta başka bir şey değil de sırf parçacıklar, şans ve fizik yasaları var idiyse, bu durumda o zamandan beri gerçekleşen her şey bu temel nedensel faktörlerin ürünleri olmalıdır. Ne Tanrı ne maddi olmayan hayat özü ne de "makinadaki hayalet" söz konusu olamaz. Bu durumda, zihinsel faaliyetimizin prensipte salt fiziksel nedenler temelinde açıklanabileceği mantıksal açıdan kaçınılmazdır, bu açıklamadan şimdilik ne kadar uzakta olursak olalım fark etmez. Bertaraf edici bir materyalist, "bizim çıkarımlarımız hoşuna gitmiyorsa, bilim tarafından makul sayılabilecek başka bir varsayımlar kümesi bul" diyebilir. Buradaki ironi, bertaraf edici materyalizmin bilim açısından ölümcül olduğudur,

---

13. Paul M. Churchland ve Patricia S. Churchland, *On the Contrary: Critical Essays, 1987-1997* (Cambridge, Mass.: Bradford/MIT Press, 1998). Patricia Churchland bazı makalelerini bu ciltte kaleme almakta ve kocasının genel fikirlerini paylaşmaktadır, dolayısıyla her ikisini birden ifade etmek için "the Churchlands" ifadesi kullanılmaktadır. Colin McGinn yazdığı bir makalede Churchlandlerin ve Searle'nin fikirlerini açıklayıp karşılaşmaktırmaktadır. Bkz. The New York Review of Books, Haziran 10, 1999, başlık: "Can We Ever Understand Consciousness?" Bu makaleye internet üzerinden ulaşmak için bkz. www.nybooks.com/nyrev/WWWarchdisplay.cgi?19990610044r

çünkü o, bilim adamlarının dahi bilinç sahibi olmadığını ve övgü duydukları rasyonalitelerinin aslında rasyonalizasyon, mantığa bürüme olduğunu ima etmektedir. Bu durumda bilimsel akıl yürütmenin nihai gerçeklik hakkında doğru yargılarda bulunduğunu niçin düşünelim ki? Bu nedenle modernist rasyonalizmin aşırı uç yorumları düpedüz postmodernist relativizmle birleşir.

John Searle de Paul Churchland gibi kendini materyalizm ve Darwinizme adamıştır. Saygın düşünürler arasında iki teoremin "sorgulanmaz" (Searle "sorgulanmaz" derken üzerinde tartışmanın gereksiz olduğu, köklü bir dogmayı kast etmektedir) olduğunu ısrarla belirtmektedir. Bu teoremler şunlardır: atomcu madde teoremi (dünya parçacıklardan meydana gelmiştir) ve biyolojinin evrim teoremi (hayat madde, yasa ve şansın bir birleşiminden oluşmuştur). Tüm materyalistler gibi Searle de, hayat süreçlerinde maddi olmayan bir özün de etkili olduğunu öngören dualizmi reddeder, ve Richard Dawkins'inkiler gibi Tanrı söylemlerini düşmanca ve basitçe bularak, reddeder. Sanki onlar dini inancı temsil ediyorlarmış gibi iki tane ortaçağ mucize hikâyesi anlatır ve sonra "toplumun eğitimli üyelerinin" anlamadıkları mevzulara artık doğaüstü anlam atfetmedikleri tespitinde bulunur. Gerek Searle gerekse Churchland'a göre, zihin de başka bir şeyin değil, maddi nedenlerin ürünü olmak zorundadır. "Tüm bilinç hallerimizin nedeninin beyindeki faaliyetler olduğu bir gerçektir. Bu gerçek tartışma götürmez."[14] Her ne kadar hiç kimse beyin faaliyetlerinin bilinç hallerine nasıl yol açtığını bilmese de bunun bir gerçek olduğunu biliyoruz, çünkü entelektüel kapı bekçileri (Searle de dahil), materyalizmi sorgulamaya cesaret eden herkesi akademik fikir alışverişinden ihraç etmeye karar vermişlerdir.

Diğer taraftan, Searle, zihinlerimizin "dışarıdaki" gerçekliği kavrayabileceği görüşünü savunan, aydınlanma rasyonalizminin ilkelerine de bağlıdır. Ve öznel bilinç deneyimimizin neşet ettiği maddi faaliyetler kadar gerçek olduğu noktasında ısrar eder. Eğer düşüncelerimiz, prensipte

14. Searle, Mind, *Language, and Society*, s.51.

çeşitli nöron demetlerinin uyarılması olarak tanımlanırsa, o zaman bu savlar birbiriyle çelişir. Dolayısıyla, Searle, zihinsel etkinliğin yüksek düzeyini korumak için, birinci şahıs zihin hallerinin (düşünüyorum ve hissediyorum) yapı gereği sinir bilimin incelediği, maddi, üçüncü şahıs beyin işlemlerine indirgenemeyeceğini savunmaktadır. Bunlar tek başına beynin birincil bileşenlerinden neşet etmeyen, fakat bilinmez bir şekilde bu bileşenlerin karmaşık bir organ halinde bir araya gelmesinden "zuhur eden" özelliklerdir. Searle, eleştirilerinin çoğunun, bu "indirgemeci olmayan materyalizm" doktrininin dualizmden nasıl ayrıldığını tespit etmede güçlük çektiğini itiraf eder, çünkü maddi faaliyet ile öznel deneyim arasındaki boşluk hiçbir zaman kapatılamayacak gibi görünmektedir. John Searle, zihnin canlı maddenin kuvvetlerinden *çıktığını*, ama yine de bu maddenin salt ikincil bir olgusu olmadığını söyleyerek ortalama bir yerde buluşma gayreti göstermektedir. Tutarlı materyalistlerin bu akıl yürütmeyle ilişkili olarak neler düşüneceğini tahayyül edebilirsiniz. Maddeden zihne açıklanmamış ve açıklanamaz bir sıçrayışın, zihin-beyin sorunsalının bir çözümü değil de bir kaçamağı olduğunu düşüneceklerdir.

Bilgi ve Zihin

Bilim yazarı John Horgan, *The Undiscovered Mind* adlı kitabında mesajını açıklayan bir alt başlığa yer vermişti: "İnsan beyni, kopyalama, tedavi ve açıklamaya nasıl meydan okuyor?"[15] Zihin-bilimi, her birinin kendi ateşli savunucularının olduğu ve konuya dair hiçbir düşünce biçiminin baskınlık gösteremediği, çeşitli karşıt yaklaşımların yer aldığı paradigma öncesi dönemdedir. Evrimci psikoloji ve materyalist sinir biliminin bazı büyük açmazlarını az evvel gördük. Bu açmazlar kabul edildiğinde, işin tersi, eski teoremler bir parça daha iyi görünmektedir. Freudçu psikiyatri, zamanı geçmiş bilimsel savlarının 1980'lerde yanlış olduğu kanıtlandığında boynu ipteydi, ama şimdi hâlâ sahada ve

15. John Horgan, *The Undiscovered Mind: How the Human Brain Defies Replication, Medication, and Explanation* (New York: Free Press, 1999).

yavaş yavaş tekrar öne çıkmaya başladı. Hatta bir zamanlar güvenilmeyen uygulamalar, beynin bir kısmını kesip çıkarma ve elektroşok terapisi gibi, hâlâ aşırı uç durumlarda kullanılmaya devam etmektedir. Bunlardan daha iyisi henüz keşfedilmemiştir. Medyanın reklamını yaptığı prozac gibi ilaçların, kontrol altındaki vakalarda, ilaç niyetine verilen etken maddeden daha faydalı olduğu görülmüştür. Her şeyden önce, Thomas Huxley'in 19. yüzyıldaki tespitiyle özetlenen, şaşırtıcı bir bilinç olgusu söz konusudur: "Böylesine çarpıcı bir bilinç halinin her nasılsa uyarılmış sinir dokusundan neşet etmesi, Alaaddin'in lambasını okşadığında lambalar cinin çıkması kadar açıklanamaz bir konudur."[16]

İlerlemenin olmaması bilim adamlarının pasif ve yetersiz olduğu anlamına gelmez. Aksine 20. yüzyılın sonlarındaki teknoloji onlara muazzam keşifler yapma imkânı sunmuştur. Buradaki sorun, keşiflerin, daha şaşırtıcı karmaşıklıkları ortaya çıkarmak suretiyle temeldeki muammayı derinleştirmesidir. Horgan, zihin-biliminin, her birinin bir noktaya kadar açıklama sunduğu ama hiçbirinin alanın küçük bir parçasından fazlasını açıklayamadığı, çeşitli ilginç yaklaşımlardan oluşan bir çaba olarak mı kalacağını merak etmektedir. Horgan, Francis Crick'in indirgemeci yaklaşımına dikkat çekmektedir. Crick, okuyucularına "neşeleriniz ve acılarınız, anılarınız ve hırslarınız, şahsi kimlik duyunuz ve özgür iradeniz aslında sinir hücrelerinin ve onlarla bağlantılı moleküllerin devasa ağının davranışından başka bir şey değildir" demişti. Benim bu iddiaya cevabım, onun kendi düşüncelerinin uyarılmış nöronlar demetine indirgenip indirgenemeyeceğini sormaktır, ve eğer böyleyse, o zaman kendisi düşüncelerinin rasyonel olduğunu niçin düşünmektedir? Horgan indirgemeci söylemi benimsese de, onu çok da aydınlatıcı bulmamaktadır:

> Bir bakıma Crick haklıdır. Bizler bir nöron demetiyiz. Aynı zamanda sinir bilimin tatmin edici açıklama sunmadığı da ortaya çıkmıştır. Zihni nöronlarla açıklamak onu kuarklar ve elektronlarla açıklamaktan

16. a.g.e.: s.229

daha büyük fayda veya kavrayış temin etmemiştir. Çok sayıda alternatif indirgemecilik söz konusudur. Bizler özel bir gen paketinden başka bir şey değiliz. Bizler farklı görevlere tahsis edilmiş bir bilgisayarlar ağından farklı bir şey değiliz. Bizler bir cinsel nevrozlar yığınından başka bir şey değiliz. Bu savlar, Crick'inki gibi savunulabilir ama hepsi de yetersizdir.[17]

Elbette yetersizler. Bu yetersizliğin en azından iki sebebi vardır, biri bilimsel diğeri ise felsefi. Birincisiyle başlayalım.

Bilimin Bilginin Ne Olduğunu Anlamaya İhtiyacı Vardır

Hem Churchland hem de Searle, önlerindeki tercihin, araştırılabilen maddi faktörlerle, bilimsel ilerlemeyi duraklatan hayali, doğaüstü faktörler arasında olduğunu kabul etmektedir. Bu hatalı bir ikiliktir. Biyolojinin her düzeyindeki gerçek ikilik, madde ile bilgi arasındaki ikiliktir. Zihin-bilimi düşünürlerinin anlamayı başaramadığı husus, bilginin gerçek niteliğidir, çünkü onun, maddi (yani Darwinci) süreçle üretildiğini ve dolayısıyla temelde maddeden farklı bir şey olmadığını kabul etmektedirler. Bu tarafsız bir akıl yürütmenin ortadan kaldıracağı bir önyargıdır. *Beynin veya beynin içindeki herhangi bir tekil hücrenin daha önceden mevcut olan zekânın yardımı olmaksızın madde tarafından yaratıldığına veya yaratılmış olabileceğine dair herhangi bir bilimsel kanıt yoktur. Doğal ayıklanmanın beyne bunu yapma imkânı verdiğine inanan bilim adamları bu savlarını kanıta dayanarak değil, kanıtın karşısında durarak ifade etmektedirler.*

Bir kez materyalist önyargı yıkıldığında, meseleye yeni bir yaklaşım yolu ortaya çıkacaktır. Beyinden zihni üreten şey nöronlar değil, nöronları koordine eden ve zihinsel hayatımızdaki olguları üretmek için onları (ve belki de henüz bilmediğimiz diğer varlıkları da) kullanan bilgidir. Bunu söylemek bir çözüm üretmek değil, daha ziyade açmazdan dışarıya ilk adımı atmanın bir yolunu sunmaktır. Bilgi madde değildir, her ne kadar madde içinde kaydedilse bile. O başka bir yerden gelir, öteden-beri sadece maddi varlıkları ve etkileri inceleyen bilimin görüş alanının

---

17. a.g.e., s.258-59.

dışında olan zekâdan neşet eder. Sinir bilimin görevi, bilginin gerçekliğini inkâr etmek veya tüm bilgilerin fizik yasası ve şansın bir birleşiminin ürünü olduğu noktasında ısrar etmek değil, zihinsel olguları üretmek üzere bilginin maddeyle nasıl etkileşim kurduğu hakkında olabildiğine fazla şey öğrenmektir. Zihin-biliminin kibirli hırslarını bir kenara bırakmak, kendi yapısındaki sınırlarını bilen gerçekçi bir bilime doğru atılacak ilk adımdır ve bu bize ikinci adımı getirecektir.

Bilim Yapısındaki Sınırlarını Kabul Etmelidir

Bilim metafizikçileri, bilim kendi sınırlarına sahiptir derlerken, genelde, bilim değil de *gerçeklik* sınırlıdır demek istemektedirler. Nitekim bilim her şeyi açıklamaya yetkin olmak zorundadır, gerçeklik de bilimin açıklayabileceği şeylerle sınırlı olmak zorundadır. Bilim yalnızca maddi sebepleri anlayabildiğinden, maddi sebeplere indirgenemeyen her şey ihmal edilmelidir; bu ister karmaşık, belirlenmiş periyodik olmayan genetik bilgi olsun isterse de indirgenemez ölçüde karmaşık organlar veya bilinç olsun. Bu indirgemecilikten zihni uzak tutmak isteyen John Searle gibi kimseler, keyfi engeller ortaya çıkarmak zorundadırlar, çünkü materyalizme meydan okumak akademik fikir alışverişinden ihraç edilmeyi beraberinde getiriyor. Teologlar bile materyalizmin doğruluğunu kabul etmeye mecbur kalıp, çürütülemez ve dolayısıyla tartışılamaz olduğunu söyleyerek ilahi varlığın kalıntılarını korumaya çalışıyorlar. Edward O. Wilson'un *Consilincce* adlı kitabı gibi kitaplar, din, edebiyat, sanat, felsefe ve hukukun bilimsel camiaya hakim olan materyalist felsefeye uyması gerektiğini ve Darwinizmin her çeşit insani etkinliğin başlangıç noktası olduğunu kabul etmeleri gerektiğini utanmadan ileri sürmektedirler. Bu çeşit bir emparyalizm, kendisi karışıklık ve çelişkiye saplanmış bir alandan gelen saçmalıktır. Buna rağmen, *Consilinece* kendisine hayranlık duyan gazeteciler tarafından sadece ciddiye alınmakla kalınmayıp, büyük bir şevkle de tanıtılmaktadır.[18]

18. Edward O. Wilson, *Consilince: The Unity of Knowledge* (New York: Knopf, 1998). Wilson tezini 266. sayfada özetlemektedir.

Bu kısıtlayıcı, otoriter ve kendi kendisiyle çelişen ideolojiye karşı etkin bir meydan okumanın zamanıdır. Bu meydan okumayı başarmak elinizdeki kitabın içeriğini oluşturmaktadır.

V
İmparatorluk Cevap Veriyor

Bilinçi Tasarıma Karşı Sunulan Savlar Nelerdir?

Eleştiriler

Bilinçi tasarım hareketi genelde önde gelen medyada gözardı edildi, çünkü gazeteciler evrim hakkındaki tartışmayı, bir yanda tarafsız bilimsel araştırmacılar, diğer tarafta ise pek eğitim almamış İncil'e inanan köktenciler arasında yapılan bir tartışma olarak lanse etmeye çalışmıştı. Bilimsel kanıtlara dayanarak Darwinizmi sorgulayan profesörler henüz onların zihinsel haritasında yer almıyordu. Yine de, Michael Behe, William Dembski ve ben onlara karşı kitap ebatında eleştirilerin gün yüzüne çıktığı, konferanslar ve eserlerle yeterli takdir ve halk desteği kazandık. Söz konusu kitaplardan ikisi 1999'da basıldı: New Jersey Koleji'nde felsefe profesörü olan Robert Pennock'un *Tower of Babel: The Evidence Against the New Creationism* adlı kitabı ve Brown Üniversitesi'nde biyoloji profesörü olan Kenneth R. Miller'in *Finding Darwin's God: A Scientist's Search for Common Ground Between God and Evolution* adlı kitabı. Miller, Darwinizmin et etkili tartışmacılarından biridir. Pennock'un kitabı, Ulusal Bilimler Akademisi'nin övgüsü de dahil

olmak üzere etkileyici takdirlere mazhar oldu. Bu kitaplar, bilinçi tasarıma karşı savlar geliştirme bağlamında Darwinistlerin ortaya koyabildiği en iyi çabayı temsil etmektedir.

Her iki kitap da, yaradılışçılığın gülünç ve hayli olumsuz yanlarına dair karikatürlere dayanarak, materyalizm ve Darwinizme yönelik hiçbir savı ciddiye almamaktadır. Ana saldırı hattı, evrimci naturalizmden herhangi bir kopuşun bilimsel kanıta değil de dini önyargıya dayandığı iddiasıdır. Öte yandan Pennock ve Miller ciddiye alınmayı hak eden bazı spesifik savlar da öne sürmektedirler. Ben, biyolojideki bilinçi tasarım hareketini kısaca anlattıktan sonra bu savlara yanıt vereceğim, böylece okuyucular, Pennock ve Miller'in çürüttüklerini sandıkları şeyin ne olduğu konusunda apaçık bir fikre sahip olacaklardır.

Bilinçi Tasarım Hareketi

Richard Dawkins'in şu sözüyle iyi bir başlangıç yapabiliriz: "Biyoloji bir amaç için tasarımlanmış oldukları izlenimini veren karmaşık şeylerin incelenmesidir." Daha da ötede, tüm canlı varlıklar, onlara işlev kazandıran, devasa miktarda genetik bilgiyle nitelendirilir. Dawkins bunu çok canlı bir şekilde dile getirmektedir:

> Fizik kitapları karmaşık olabilir, ama... bir fizik kitabının anlattığı nesne ve olgular o kitabın yazarının bedenindeki tek bir hücreden daha basittir. Yazar, çoğunun birbirinden farklı olduğu, ince bir yapı ve kusursuz bir mühendislik ile bir kitabı yazmaya elverişli, işler bir makine halinde organize olmuş trilyonlarca hücreyi içermektedir... Her bir çekirdeğin içine dijital olarak kaydedilmiş bilgi bankası... Britanika Ansiklopedisi'nin otuz cildinin içerdiğinden daha büyüktür. Ve bu, vücudun tüm hücreleri için değil sadece her bir hücresi için böyledir.[1]

Kısacası, hücrenin hayli karmaşık işlemleri, bilgisayar programına benzetilebilecek, bilgi mehtevası zengin bir varlık tarafından yönetiliyor

1. Richard Dawkins, *The Blind Watchmaker* (New York: W. W. Norton, 1996), s.2-3.

olsa gerektir. 2. bölümde açıkladığım gibi, hayat faaliyetlerini yöneten bilginin -başka herhangi bir anlamlı metin gibi- *karmaşık* ve *belirlenmiş* olması ve periyodik olmaması gerekir. İlk gerekli unsur (karmaşıklık), çok uzun harfler veya semboller diziliminin gerekliliğini ifade etmektedir. İkincisi (periyodik olmama), harflerin düzeninin, doğaları gereği yalnızca basitçe kendi kendini tekrar eden modeller (örneğin yazıcıdaki kağıt bitene kadar "abc" ifadesini tekrar tekrar yazmak gibi) üreten fizik ve kimya yasalarıyla belirlenmemesidir. Üçüncü unsur (belirlenmiş olma), ansiklopedi, bilgisayar işletim sistemi veya DNA nükleotidlerinde kaydedilen proteinlerin hücresel tertibini üretmek için herhangi bir düzene değil belirlenmiş düzene gerek olduğudur. Bu nedenle hakiki yaratıcı evrim, devasa miktarda karmaşık, periyodik olmayan ve belirlenmiş genetik bilgiyi üretmeye elverişli bir mekanizmayı gerekli kılar. Rasgele mutasyon böyle bir mekanizma değildir, doğal ayıklanma ve fizik ya da kimya yasaları da öyle. Yasalar basit tekrarlı modeller üretir, şans ise anlamsız düzen üretir. Yasa ve şans birleştiğinde, anlamlı bir dizilimi önlemek için her ikisi de birbiri aleyhine işler. Tüm insani tecrübeler içinde sadece zekâ faktörü bir ansiklopedi veya bilgisayar programı yazabilir veya her yapıda karmaşık, özelleşmiş ve periyodik olmayan bilgiyi üretebilir. Bu yüzden, organizmalarda zorunlu olarak bulunan bilgi, onların bilinçi tasarımın ürünleri olduklarına işaret eder.

Bilinçi tasarım kavramı, değişme ve çeşitlilik kazanma anlamındaki "evrim"i asla geçersiz kılmaz. Tip içindeki değişimin pek çok örnekleri vuku bulmaktadır ve insanlar seçici döllemeyle etkileyici ölçüde değişik cinslerde köpek ve çiçek elde etmektedirler. (Seçici dölleme bir çeşit bilinçi tasarımdır, çünkü döllemeyi yapanlar bir amaca hizmet eden zekâyı kullanmakta ve hayli özelleşmiş türleri doğal ayıklanmadan korumaktadırlar, aksi halde bu türler hayatta kalamazlardı). Genellikle "mikroevrim" diye adlandırılan olgunun bu tartışma götürmez örnekleri genetik bilgide artışı içermez, dolayısıyla yaratıcı değildirler. Zekice sebeplere yapılan göndermeler, sadece *değişimi* değil ama aynı zamanda yeni karmaşık genetik bilginin üretilmesini açıklamak için de zaruridir. Bu ayrımı ifade etmenin uygun yollarından biri, mikroevrimin standart

örneklerinin *yatay* evrim örnekleri olduğunu, büyük yaratıcı sürecin *dikey* evrim diye adlandırılması gerektiğini söylemektir.

Hangi terminolojiyi kullanırsak kullanalım, önemli olan nokta, yeni karmaşık organlar meydana getirmek için "değişim"in yanında başka bir şeye daha gerek olduğu ve bu şeyin, bir bilgisayar programı veya ansiklopedi yazmaya denk bir işi yerine getirmeye elverişli olması gerektiğidir. Biyologlar, bu işi yapmaya elverişli, sınanabilir bir mekanizma sunamadıkları sürece, doğru bilimsel sonuç, biyolojik yaratımın çözülmemiş bir sır olduğudur. Gerekli dönüşümlerin nasıl mümkün olabileceğini açıklayabilecek spesifik bir teorem olmadığı sürece, sırrı "evrim" diye adlandırmak açıklama adı altında sadece bir yanılsama sunar.[2] Neo-Darwinizm yeterince spesifik olmakla birlikte gerçeklere uymamaktadır ve sunduğu mekanizmanın yaratıcı gücü yoktur.

Çok bilgece bir söz şöyle diyor: "Seni sıkıntıya sokan şey bilmediğin şey değil, yanlış *bildiğin şey*dir." Genelde doğru anlayışa doğru atılacak ilk adım, cehaletimizi örten, sözgelimi, ispinoz gagalarındaki döngüsel değişimlerin kuşların nasıl ortaya çıktığını aydınlattığı yönündeki inancı teşvik eden, yanlış kavramları ortadan kaldırmaktır. Bilim, kavramların doğru kullanımı, tarafsız kanıt aranması ve doğrulanmamış tahminlerin reddi gibi sağlam entelektüel araçlardan asla korkmamalıdır. Şayet bu araçların kullanımı el üstünde tutulan bir teoremin altını oyuyorsa, o zaman bu, bilginin gelişmesi adına bir kayıp değil bir kazançtır -bu bir süre bilim adamlarını şaşkınlığa uğratsa bile-. Şayet doğru cevap elde yoksa, yanlış bir cevabı kabullenmek bilgide ilerlemeyi sağlamaz.

Nihayet, bilinçi tasarım teorisyenlerinin, evrimci bilim adamlarının ezici çoğunluğunun biyolojideki bilinçi tasarımın kanıtını niçin hesaba katmadıklarını ve niçin tepeden bakar bir havayla bu kavramı "bilim" değil de "din" diye toptan reddettiklerini açıklamaları gerekmektedir. Bunun nedeni onların bilimi naturalizmle bir tutmalarıdır, yani onlara göre sadece "doğal" (yani maddi veya fiziksel) olan kuvvetler hayatın

---

2. Charles Darwin, *The Origin of Species, Norton Critical ed.* [New York: W. W. Norton, 1979], s.36.

tarihinde rol oynayabilir.[3] Tasarımcının kendisi doğal bir varlık, örneğin bir insan olduğunda tasarımın kanıtı dikkate alınmaktadır. Uzaylılar da tasarımcı diye kabul edilebilirler. Carl Sagan'ın uzayda zekâ araştırması için kullandığı radyo teleskopları sinyal almak için gökyüzünü taramaktadır. Bu sinyaller, tıpkı bilinçi tasarım teoreminin biyolojiye uygalanış metotlarına benzer metotlarla zekânın ürünleri olarak tanımlanabilmektedirler. Aradaki farklılık, bilimsel naturalistler, uzayda hayat için kanıt bulmak istemektedirler, kısmen bunun nedeni, onlar, söz konusu kanıtı, uygun koşulların oluştuğu her yerde doğa yasalarının hayatı ürettiği ve dolayısıyla naturalizmi kesin bir biçimde doğruladığı yönündeki kanıt olarak yorumlayacaklardır. Onlar, "müdahalede" bulunan, yani her şeyi şans ve yasaya terk etmeyen bir Tanrı'ya ilişkin kanıt bulmak istememektedirler. Bu yüzden, tasarımcının, varlığını tanımak istedikleri bir şey olduğundan emin olmadıkları sürece, açık olarak görülen tasarım kanıtını reddedeceklerdir.

Biyolojideki bilinçi tasarımın durumu budur. Şimdi eleştirilere bakıyoruz.

Bir Darwinci Karşılık Veriyor: Kenneth Miller

Kenneth Miller bilimle materyalizmin bir olduğunu savunarak işe başlamaktadır. Ona göre, materyalizme her alternatif, kanıta keyfi bir itirazı ve olgusal araştırma yerine "mucize"yi koyma niyetini taşır:

> Eğer materyalizme karşı çıkmak istersem, örneğin solar fizikçilerin bir buluşmasına tesadüf edip, güneşin helyum içermediğini savunabilirim. Grupdan biri büyük ihtimalle şu basit soruyu bana soracaktı: "O halde güneşin atmosferindeki 587,6 nanometrelik yayılım zirvesini nasıl açıklıyorsun?" Benim cevabım: Onu açıklamak zorunda değilim! Benim düşünceme göre, güneşten gelen ışık bir mucizedir. Doğaüstü güçler bu ışıktan sorumludur ve o güçler bilimsel açıklamanın ötesindedir. "Benim açıklamamın sizinki kadar iyi olduğunu kabul etmelisiniz. Aramızdaki tek fark, öyle olmadığınız halde bile

3. Naturalizm, materyalizm ve fizikçilik kavramları halihazırdaki bağlamda aynı anlamı ifade etmektedir ve birbirlerinin yerine kullanılabilir.

nesnel olduğunu savunmanızdır. Sizin sözde bilimsel çalışmanız bilimsel materyalizm lehinde gizli ve temelli bir dayanağa sahiptir. Benim böyle bir dayanağım yok. Aslında ben sahiden açık zihinli olan kişiyim, çünkü sen kabul edemeyeceğin halde ben mucizelerin olabilirliğini kabul edebilirim."[4]

Eğer bu karikatür düzeyindeki eleştiri seviyesine inmiş olsaydım, Miller'i, yayılım zirvesini ölçen bilimsel araçların zeki olmayan doğal güçler tarafından tasarımlandığını savunan ve mühendislerin varlığına dair her iddiayı "dini" diye reddeden bir kişi olarak tarif edebilirdim. Bilinçi tasarım söylemi, mucizelerin kanıttan kaynaklanan mantıksal göndermelerin yerini keyfi şekilde alması demek değildir, bilakis halihazırda taraftarlığa dayanılarak gözardı edilmemesi gereken zekice sebepleri işaret eden kanıtı içermektedir. Miller, bilinçi tasarım savının öncelikle karmaşık genetik bilgiye ve onu üretecek doğal bir mekanizmanın yokluğuna dayandığını ya bilmiyor veya gözardı ediyor. 587,6 nanometrelik yayılım zirvesi bilinen fiziksel bir işlemin ürettiği yasa benzeri bir düzenliliğin örneğidir. Böyle bir düzenliliği tanımak biyolojideki bilinçi tasarım olgusuyla tamamen uyuşur ve materyalizme zorunlu bağlılığı gerekli kılmaz.

Bu ilk temel yanlış anlama ele alındığında, Miller, tasarım kavramının ya her şeye uygulanması veya hiçbir şeye uygulanmaması gerektiğini savunarak onu biçimsizce çarpıtmaktadır. Oysa bilinçi tasarım teoreminin başlangıç noktası, tasarımlanmış şeylerle tasarımlanmamış şeyleri birbirinden ayırt edebiliriz savıdır. Miller'in deyişiyle: "Eğer Johnson haklıysa, o zaman tasarım açıklamasını gezegenin doğal tarihindeki her hadiseye uygulayabilmeliyiz. Evrimin bazı türleri üretirken diğer türleri üretmemesi mantıksal tutarlılıktan uzaktır; dolayısıyla tasarım açıklamasının her türün kökenine uygulanması gerekir."[5] Bu "ya hep ya hiç" standardı, mutlak surette saçmadır. Öncelikle, evrim teoreminin *türemeyi*, yani yeni türlerin kökenini açıklaması gerektiğini

4. Kenneth R. Miller, *Finding Darwin's God: A Scientist's Search for Common Ground Between God and Evolution* (New York: HarperCollins 1999), s.27-28.
5. a.g.e, s.93.

söyleyen sadece Darwincilerdir. Bir tür (en yaygın tanımla), kendi kendine üreyen izole edilmiş bir popülasyondur ve bu izolasyon veya üreme kapasitesinin yitimi genetik bilgideki bir artışa yol açmak zorunda değildir. Örneğin, bir biriyle çiftleşemeyen iki tane sirke sineği popülasyonu ayrı tür diye adlandırılabilir, her ne kadar fiziksel açıdan benzer olsa dahi. Bilinçi tasarım teorisyenleri, doğal değişimin üreyici izolasyonu doğurup doğurmayacağıyla ilgilenmiyorlar. Bizler, çok daha önemli olan, indirgenemez ölçüde karmaşık veya yeni genetik bilginin kökeni meselesiyle ilgileniyoruz. Tasarım teoremi her şeyin tasarımlandığını savunmaz, yasa ve tasarımın dünyada birlikte işlediğini ve tasarım gerektiren yenileyici değişikliklerle yasanın birleşiminden doğan değişimleri birbirinden ayırt etmenin mümkün olduğunu savunur.

Miller bilgi üretimi meselesini hesaba katmadığından, evrimi salt "değişim" olarak görmektedir. Kuşkusuz doğal süreçle *bazı* değişimler gerçekleşmektedir, bu nedenle *tüm* değişimlerin doğal süreçlerle olması gerektiğini ileri sürmektedir. Bazı değişimler -penisiline direnç ve böcek ilacına direnç gibi standart örnekleri veriyor-, onlara sahip olan organizmaya faydalı olduğu için, Miller, buna benzer bir değişim ve doğal ayıklanma sürecinin yeni karmaşık organlara sahip türlerde organizmalar yaratabileceğini kanıtladığını düşünmektedir. Ve fosil kayıtları sınırlı ölçüde bir değişim tarihi sunduğu için değişimin sınırının olmadığını kanıtladığını düşünmektedir. Darwinci hikâyeyi sorgulayan herkesi, güneşin atmosferindeki 587,6 nanometrelik yayılım zirvesinin helyumun varlığını işaret ettiğini reddeden bir mistik olarak nitelendirmesine şaşmamak gerekir.

Miller fil örneğini kullanarak fosil kayıtlarını ele almaktadır. "Fillerin kafatası, çene ve dişleri diğer memelilerinkinden kaydadeğer oranda farklıdır, bu da nesli tükenmiş fil benzeri organizmaları fosillerinden kolaylıkla tanımamıza imkân verir," diyerek başlamaktadır, Miller. Bu temel fil türünün nasıl dünyaya geldiği muammasını es geçen Miller, iki tane canlı fil türünün -Afrikalı ve Hindistanlı filler- olduğunu ve asıl yapı üzerinde ortadan kalkmış çok sayıda ara değişimlerin yer aldığını tespit etmektedir. Miller daha sonra şunu belirtmektedir: "Philip Johnson'ı bu değişimlerin her birinin ayrı ayrı tasarımlandığını ve onların beliriş sırasının yanıltıcı

bir tesadüf olduğunu yüzüme söylerken hayal edebiliyorum."[6] Bu sav Miller'ın tipik metodolojisini barındırmaktadır: Önce hayali bir adam yaratır, daha sonra da onunla dalga geçer. Gerçek Philip Johnson, fillerin değişiminin, hem fosil kayıtlarında hem de canlı dünyada gördüğümüz yaygın modelin başka bir örneği olduğunu söyleyecektir. Değişim ve çeşitlilik kazanma şimdiye oranla uzak geçmişte muhtemelen daha fazla vuku buluyordu, ancak bu sadece asıl türün sınırları içinde kalıyordu. Bu kolaylıkla tanınabilir fil türünün kökenine dair, doğrulanmamış tahminden başka herhangi bir bilimsel açıklama yoktur. Asıl tür çok farklı bir atadan ve nihayetinde bakteriye benzeyen tek hücreli bir organizmadan bu kelimenin muğlak anlamıyla "evrilmiş" olsa dahi, böylesine şaşırtıcı bir dönüşümler dizisini üretebilecek bir mekanizmayı henüz bilmiyoruz.

Kesin olarak ne kadar değişim ve çeşitlenmenin gerçekleştiği bilim adamları için verimli bir sorudur. Öte yandan şayet, Miller'in "ya hep ya hiç" yollu meseleyi inkâr yaklaşımından daha donanımlı bir şey yapmazlarsa böyle bir araştırma gerçekleşemez. Miller, "şayet evrim gerçekten yanlışsa, o zaman fosil kayıtlarının *hiçbir* yerinde evrimsel değişime dair örnek bulmamamız gerekirdi"[7] savında diretmektedir. "Evrim" gibi kapsamlı ve muğlak bir önermenin ya tamamen doğru veya tamamen yanlış olacağını söylemek meselenin sağduyu içerisinde tartışılmasına izin vermemek demektir. Şayet evrim basitçe *herhangi bir tür içinde ve belli bir derecede değişim* demekse, kuşkusuz evrim gerçekleşmiştir ve bu bağlamda o elbette "doğru"dur. Ancak şayet evrim, *şans varyasyonları ve ayırt edici çoğalma başarısının ürettiği, genetik bilgideki yoğun artışlarsa,* o zaman evrim hayli anlamsız bir kavrama dönüşmektedir. Bu anlamıyla evrim tamamen yanlıştır.

Miller'in bilgi sorununu anlamayışı, özellikle embriyonik gelişime yaklaşımında bariz şekilde görülmektedir. Miller şunu belirtmektedir:

> "Hiçbir tasarım teorisyeninin -onun hayli küçümser bir tavırla yaradılışçı dediği- döllenmiş tek bir yumurtanın -gelişim biyolojisinin

6. a.g.e., s.94-99.
7. a.g.e., s.126.

klasik örneği- kendini karmaşık çok hücreli bir organizmaya dönüştürmesi için gerekli tüm talimatlar kümesini içerdiği tezine karşı çıkmayacaktır. Ne de hiçbir saygın yaradılışçı bu gelişim sürecinin her adımının nihayetinde kimya ve fiziğin maddi işlemleriyle açıklanabileceği tespitine karşı çıkacaktır. Mucizelere ihtiyaç yoktur. Moleküler biyolojinin karmaşıklıkları bize yeter."[8]

Bu doğrudur. Mucizelere ihtiyaç *yoktur* ama zekice bir sebep *gereklidir*. Döllenmiş yumurtadaki talimatlar embriyonik gelişimi başlangıcından itibaren kontrol eder ve spesifik bir sonuca ulaşmasını sağlar. Bu "eksiksiz talimatlar kümesi" fizik ve kimyanın maddi işlemlerini *kullanır* ama o işlemler tarafından *üretilmiş* değildir. Aynı şekilde, bir bilgisayardaki yazılım, bir kelime işletim dökümanı yaratmak için doğal işlemleri kullanır, ama yazılımın zeki bir fail tarafından yazılması gerekir. Burada söz konusu olan soru, talimatlar işler haldeyken mucizelere gerek olup olmadığı değil, talimatları oluşturmak için zekâya gerek olup olmadığıdır.

Mucize ve tasarım farklı kavramlardır. Biyolojide tasarımın olup olmadığını sorduğumuzda, normal süreçlerin istisnalarını sormuyoruz, daha ziyade normal sürecin kendisinin nasıl gerçekleşmiş olabileceğini soruyoruz. Mesele, bilimsel kanıtın, yasa ve şansın biyolojik yaradılışı gerçekleştirebileceğini göstermeye yettiği mi yoksa zekâ faktörüne de gerek olduğu mu meselesidir. Müzisyenler, senfoniler bestelerlerken veya müzik aletlerini çalarlarken kuralları ihlal etmezler, onlarsız müziğin var olamayacağı bir şeyi o yasalara eklerler. Aynı şekilde genetik bilgi rahimdeki embriyonu yönetirken herhangi bir yasayı ihlal etmez, bilakis onlarsız gelişmenin gerçekleşemeyeceği yasalara bir şey ekler. Bilinçi tasarım teorisyenlerinin ele almak istedikleri ve materyalistlerin de "sadece bir yaradılışçının sorabileceği soru" diye bir kenara attıkları husus, işte o "şey"in kökenidir. Natüralizmin savunucuları gerekli bilgiyi üretebilen bir doğal süreci -böyle bir süreç varsa- keşfederlerse, tasarım savı çürütülebilir. (Eğer neo-

8. a.g.e., s.217.

Darwinistler biyolojik yaradılışa ilişkin genel teoremlerinde haklı çıkarlarsa, ilave bir bilgi-üretim mekanizmasına gerek olduğu yönündeki savımız yanlışlanmış olur). "Tasarım bilim değil dindir" yönündeki önerme yanlışlanamaz, çünkü tartışılan meseleye amprik araştırmayla değil de kelimelerle oynayarak yaklaşmaktadır. *Hasılı yanlışlanabilirlik standardına göre, bilinçi tasarım hipotezi bilimseldir ve onu, temel savlarına göre değerlendirmeyi reddetmek bilimsellikten uzaktır.*

Başka Bir Darwinist Cevap Veriyor: Robert Pennock

Robert Pennock, hiç değilse bilgi üretimi sorununu kabul etmekte ama bunu anlamadığını göstermekten öteye gidememektedir. İkinci bölümde açıkladığım gibi, Pennock, bir bilgisayar, bir programcının bilgisayarın belleğine yazmış olduğu, istenilen dizilimin bir kopyasıyla harfleri karşılaştırmak suretiyle hedeflediği cümleyi kurmak için düzensiz bir küme içinden doğru harfleri "seç"tiğini düşünmektedir. Elbette hem seçim programı hem de hedeflenen metin bilinçi tasarımın ürünleridir. Hata basit olsa da, sayısız Darwinci söz konusu hatayı işlemeye devam etmektedir. Bilinçi tasarım ile zekâ unsurunun olmadığı sebepler arasındaki farkı anlamadıkları için, zekâ içermeyen sebeplerin zekânın yaptığı her şeyi -ve belki de daha da fazlasını- yapabileceğini kabul etmektedirler. Pennock zekâ içermeyen süreçlerin hayatı yaratamayacağı yönündeki savıma cevap verirken, muzaffer bir edayla sevincini dile getirmektedir: "Ötedenberi hayatın bilinçli yaratıldığını gösteren tek bir vakaya rastlamış değiliz; bilakis şimdiye kadarki evrensel tecrübemiz *sadece* zekâ içermeyen maddi süreçlerin bunu *yaptığını* göstermektedir."[9] Mantıklı herhangi biri bunu meseleyi örtbas etmek ve aşikar olandan kaçmak olarak niteleyecektir. Eğer insan zekâsı hayatı yaratma gücüne sahip değilde, mantıksal sonuç, insan zekâsından daha

9. Pennock, dilbilimcilerinin farklı dil "ağaç"larının mı yoksa tek bir dilin mi olduğu konusunda fikir ayrılığı içinde olduklarını, ama çoğu dil bilimcinin tek kaynak tezinin basitlik açısından işlediğini kabul ettiğini belirtmektedir. (Pennock, *Tower of Babel*, s.144).

büyük bir şeyin gerekli olduğudur, cansız maddenin bu işi tek başına yaptığı savı değil.

Öte yandan Pennock'un ana saldırı hattı, *Tower of Babel* (Babil Kulesi) adlı kitabının başlığıyla işaret edilmektedir. Pennock, dillerde bir çeşit evrimin gerçekleştiğini tartışmasız bir şekilde ortaya koymaktadır. Örneğin buna göre, Fransızca ve İspanyolca, Latince'den yavaş yavaş evrilmiştir. Bu dil evrimi sürecinin tam olarak ne kadar gerilere dayandığı bilinmiyor ve tartışmalıdır, ama şimdilik, Pennock'un diğer tüm dillerin ondan türediği tek bir dilin başlangıçta var olduğu ve sonradan ortadan kalktığı yönündeki savını takip edelim.[10] Tek bir dil kökeni, kimyasal bir çorbadan meydana gelmiş ilk ve tek bir kopyalayıcıdan türeyen, nesli tükenmiş atalar zinciriyle bugünün tüm organizmalarının evrildiği yönündeki standart bilimsel sav ile kıyaslanabilir. Pennock bu örneği iki tespitte bulunmak için kullanıyor: İlki, Tekvin'deki Babil Kulesi hikâyesi yanlıştır, çünkü dilller, kulenin çökmesiyle özel olarak yaratılmış olmayıp, yavaş yavaş evrilmiştir. İkincisi, Behe ve Johnson gibi şahısların biyolojik evrime yönelik eleştirileri mesnetsizdir, çünkü dil evrimi örneğiyle bu eleştirilerin üstesinden gelinebilir.

Pennock'un benzetmeden yola çıkan savı aslında amaçladığı şeyin tam tersini kanıtlıyor. Öncelikle bilinçi tasarım savunucuları (Pennock'un kitabının altbaşlığında "yeni yaradılışçılar" diye lanse ettiği), Tekvin'i tartışma meselesi yapmıyorlar ve Babil Kulesi hikâyesinden bir çıkar da ummuyorlar. Bu, tüm iddiaları geçersiz kılmaktadır. Ancak keyifleri kaçırmamak adına, söz konusu hikâyeyi savunmak istediğimizi varsayalım. Bu durumda, tüm modern dillerin tek bir evrensel dilden zaman içinde evrildiğini keşfetmekten memnuniyet duyarız, çünkü hikâye Tanrı'nın "dilini karıştırdığını" -hiç yoktan tamamen ayrı bir grup dil yarattığını *değil*- beyan etmektedir. Bu yüzden başlangıçtaki ortak dilin varlığına dair ipuçları karışımın içinde bulunabilir. Benim hayal ettiğim en etkileyici ipucu, insanların konuşmaya başlamalarından itibaren evrim geçirmiş ve yüzeysel anlamda çeşitlilik

10. Steven Pinker, *The Language Instinct* (New York: Harper, 1994), s.238-39.

arzeden dillerin tümünün temelinde yer alan ve onları belirleyen gizemli köken, evrensel bir gramerdir.

İronik bir şekilde, en ateşli Darwincilerden olan Steven Pinker de, Babil hikâyesini, gerçekte dillerin tümünü nitelendiren evrensel gramerin sınırları içinde çeşitlilik gösteren beşeri dillerin nasıl meydana geldiğini açıklamakta kullanmaktadır. Pinker şunları ifade etmektedir: "Tanrı, Nuh'un atalarının dilini karmakarışık bir hale getirmek için çok şey yapmak zorunda değildi. Sözlüğe -'mouse' için kullanılacak kelime *mouse* mu yoksa *souris* mi- ilaveten, dilin birkaç özelliği Evrensel Gramer'de belirtilmiş değildir ve parametreler gibi değişebilir... Tercihleri kontrol listesi gibi değişen ufak bir parametreler kümesiyle birlikte ortak bir morfolojik, fonolojik ve sentektik ilkeler ve yasalar planı vardır. Bir parametre bir kez oluştuğunda, dilin yüzeysel tezahürü üzerinde kapsamlı değişimlere sahip olabilir.[11] Evrensel Gramer, biyolojideki bir kol içinde bulunan çok sayıdaki hayvanlarda görülen arketipsel beden planına benzer".[12] Arketip evrim geçirmez ve sonradan gelen insan soyları onu öğrenmeye ihtiyaç duymadan kullanırlar. Şayet izole edilmiş insan grupları yeni diller icat ederse, icatları her zaman tüm dillerde ortak olan temel modelin değişik türleri olacaktır.

Başka bir deyişle, dilin evrimi biyolojik evrime çok benzemektedir, öyle ki bilim adamları bunun kökeni bilinmeyen ve değişmeyen bir tipin sınırları içinde gerçekleştiğini fiilen gözlemlemektedirler. Gözlemlenen biyolojik evrim gibi dil evrimi de karmaşık bilgide artışı ve yeni yeteneklerin icadını içermez. İlkel dillerin modern diller kadar karmaşık olduğu gerçeği, dil bilimcileri, konuşma dilinin, yazı veya tarım gibi kültürel bir icat değil de, özel ve özgün bir insani iç güdünün ürünü olduğu keşfine götürmüştür. Pinker'in deyişiyle, "Taş Devri toplulukları vardır, ama Taş Devri dili yoktur".[13] Yeni bir yeti yaratılmadan, tip içindeki değişim olarak tarif edilen evrim, dili evrensel grameriyle birlikte

11. a.g.e., s.238.
12. a.g.e., s.27.
13. a.g.e., s.355.

yaratmak için zekânın gerektiği savı ile tamamen uyuşmaktadır. Önceden ileri sürülen kavramları kullanırsak, dil evrimi yataydır ve dikey sıçrayışlar için bir açıklama sunmaz. Eğer Pennock, biyolojideki dikey evrime hakiki bir benzetme bulmak için dile başvursaydı, alfabenin veya Arapça sayıların icadını seçebilirdi. Sadece yaratıcı bir zekâ alfabeyi icat etmiş olabilir ama harflerin yapısında sonradan meydana gelen değişiklikler, kopyalama hatalarından veya tarihin diğer kazalarından kaynaklanmış olabilir.

Beşeri dil kapasitesi (evrensel grameriyle birlikte) Darwinizm için ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Zira görünüşe bakılırsa bu, herhangi bir hayvani ata olmadan, insanlarda birdenbire ortaya çıkmıştır. Bu yüzden bir yaradılışçı olmaktan çok uzak olan ünlü dilbilimci Noam Chomsky, Darwinci mekanizmanın dil içgüdüsünün kökenini açıklama kapasitesinden büyük oranda kuşku duymaktadır.[14] Pennock bu gerçeği itiraf edip, sorunu "büyük oranda bir sır olarak kalan" hayatın kökenine benzetmektedir. Ancak daha sonra, bu çözülmemiş sorunlar için öne sürülen herhangi bir tasarım savına izin vermemek için metadolojik naturalizme başvurmaktadır. Bu, meseleyi keyfi şekilde belirlemek demektir. Hem hayatın kökeni hem de beşeri dil kapasitesinin kökeni muazzam miktarda yeni genetik bilgiyi gerekli kılmaktadır ki, bu da yasa ve şansın hiçbir birleşimiyle ortaya çıkarılmış olamaz. Materyalistler bu savın yanlışlığını kanıtlamaya çalışabilirler ama bunu yapmaları için, gerekli bilgiyi ortaya çıkarabilecek bir mekanizmanın varlığını göstermek zorunda kalacaklardır. Materyalizmi ve naturalizmi çürütülemez kılan ilkeler dayatmak bilim değil otoriter politikadır.

---

14. Darwinistler arasındaki tartışmalara ilişkin daha fazla bilgi için bkz. Phillip Johnson, *Reason in the Balance* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1995). Ayrıca benim makalelerim için bkz. "The Unravelling of Scientific Materialism" ve "The Gorbachev of Darwinism", *Objections Sustained* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1998). Maynard Smith, Lewontin ve Gould'dan yapılan bu alıntılara ulaşmak için bkz. www.nybooks.com/nyrev

Kültür Savaşı

Miller ve Pennock benzer karışıklıklara dayanan başka tespitlerde de bulunmaktadırlar, ama meselenin anlaşılması adına gerçek bir katkıda bulunmadan daha fazla detaya girmek okuyucunun sabrını tüketecektir. Üçüncü bölümde anlatılan tartışmada, Gazetecilerin Kansas okullar idare heyetine yönelik suçlamaları gibi, retoriğin şiddetli hücumları bilimsel mevzuları kavrama çabası değil, kültür savaşındaki bir saldırıdır. Temeldeki çatışma kanıtlara dair detaylara değil, karşıt düşünme biçimlerine dayanmaktadır. Bilimsel materyalizmin mantığını kabul edip, içselleştirdiğinizde, naturalist evrim muhtemelen size kesin doğru olarak görünecektir. Bu durumda bilgili ve rasyonel bir insanın ondan nasıl şüphe duyabileceğini anlamakta zorluk çekeceksiniz. "Evrimle ilgili yanlış olan bir şey yok mu?" diye sormayacaksınız. Bunun yerine "Bu insanlar aşikar olanı reddetmeye iten gizli etki nedir?" diye soracaksınız. Bu yüzden teist modernistler de dahil olmak üzere çoğu elit bilim adamı ve entelektüel hasımlarıyla mantıklı bit tartışmaya girmeye tenezzül bile etmemektedir. Kendilerini toplumu ortaçağa dönüştürmek isteyen barbarlara karşı bir kültür savaşı veriyor olarak gören bilimsel naturalizmin savunucuları, kendi savlarına karşı olağanüstü ölçüde hoşgörülüdürler. Stratejileri şudur: Bu aldatıcı ve irrasyonel tehditin bir şekilde yıkılacağı ümidiyle ellerine geçen her şeyi düşmana fırlatmak.

Darwinistler, naturalist açıklamanın temel ilkeleri tehdit edilmediği sürece, teoremlerinin ayrıntıları üzerinde her türlü tartışmaya kolaylıkla girebilirler. Bu yüzden örneğin Stephen Jay Gould'un yüksek sesle dile getirdiği sapkınlıkları son zamanlara kadar güleryüzlü bir hoşgörüyle karşılandı. Darwinistlerin Britanya'daki dekanı olan John Maynard Smith, Gould sonunda işi aşırıya kaçırınca profesyonel bir biçimde o meşhur uyarısını yaptı: "Gould'un çalışmasını tartıştığım evrimci biyologlar, onu, meşgul olunamayacak ölçüde karmaşık düşüncelere sahip olsa da halk önünde eleştirilmemesi gereken bir adam olarak görmektedirler. Ne de olsa yaradılışçılara karşı bizim safta yer almaktadır". Gould'un sert cevabı aynı noktaya temas etmekte: "Şayet bizler

muhaliflerimizi nitelendiren arkadan vurma ve aforoz etme taktiklerine başvurursak, yaradılışçılara karşı verdiğimiz bu en önemli savaşı kazanamayız." Tanrıyı nesnel gerçekliğin sahasının dışında tutmak gibi hayati bir amacın dışında her şeyden vazgeçilebilir. Richard Lewontin şöyle diyor: "Kapıda ilahi bir adıma izin veremeyiz... Her şeye gücü yeten bir Tanrı'ya yönelmek, herhangi bir anda doğadaki düzenliliğin bozulmasına, mucizelerin gerçekleşmesine izin vermek demektir." Materyalist anlayışa göre, Kanun Koyucunun ortaya çıkışı kanunların ortadan kalkışı demektir.[15]

Bilimsel camianın sınırları içinde sapkınlık bir vakıadır. Bilimsel otoriteye karşı popüler bir isyan bağlamındaki sapkınlık ise tahammul edilemez br tehdit olur. Kansas okullar heyeti, Gould'un, mikroevrim ile makroevrim arasında salt derece açısından değil de tür açısından da bir farklılığın olabileceği yönündeki fikrini kabul ettiğinde, Darwinciler, hiçbir saygın bilim adamının böyle bir saçmalığı aklının ucundan bile geçiremeyeceğini belirterek öfkeli suçlamalarda bulundular. Elbette, temelde sabit bir türün içindeki döngüsel değişimlere dair mütevazi bir kanıttan yola çıkarak koca bir evrimsel mekanizmaya ulaşmayı pek çok bilim adamı kuşkuyla karşılamıştır. Aradaki fark, bilim adamları metodolojik naturalizmin sınırları içinde fikir yürütürken, Kansas okullar heyeti üyeleri açıkça ilahi adımı kapıya dayandırmak istedi. Bir kez kapıya adım atıldığında, ilahi varlığın geri kalanını dışarıda bırakmak zordur, o adımın ardında toplanmış milyonlarca insandan söz etmemek çetindir.

Bu adımı içeri almamak ihtiyacı, sadece Darwinist kamptan gelen hayli zayıf mantığa sahip bilimsel savların blokajını değil, aynı zamanda buna eşlik eden, "evrim" ve "din" hiçbir surette çatışmaz şeklindeki ısrarı da açıklamaktadır. Darwinistler popüler isyandan rahatsızlık duyduğunda, hafif teist eğilime sahip Darwinci hikâyeyi anlatıyorlar. Tanrı gibi çok tehditkar bir ifadenin nesnel gerçeklik alanına girmesi riskini

---

15. Darwinciler arasında farklılıklar hakkında daha fazla detay için Phillip Johnson'ın *Dengedeki Akıl* adlı eserine ve *Bilimsel Materyalizmin Çıkmazı* ile *Darwinizm'in Gorbaçov'u* adlı makalelerine bakılabilir.

göze almaktansa, ona insani öznellik alanı içinde belirsiz bir yer tahsis etmenin daha güvenli olduğunu anladılar. Bu nedenle, "pek çok insan hem Tanrı'ya hem de evrime inanmaktadır", "bilim Tanrı'nın mevcut olmadığını söylemez" veya "bilim ve din ayrı alanlardır" gibi standart muğlak güvenceleri duyarız. Yine bundan dolayı, başlıca mezheplerin modernsit liderleri, akılsızca "bilimsel bilgiye" -örneğin sivrisinek toplulukları DDT'ye karşı bir direnç geliştirdi şeklindeki bir bilgiye- karşı gelmek suretiyle inancı itibardan düşüren o "köktencileri" kınarlar. Bir kez tehlike geçtiğinde, güvenceler rafa kaldırılır ve bizler, tekrar, evrimin doğru kavranışının, insanların, amaçsız evrenin kaza sonucu ortaya çıkmış bir ürünü olan diğer tüm türler gibi, başka bir hayvan türü olduğunu kabul etmemizi gerekli kıldığını duyarız.

Son tahlilde, beni, Darwinizmin eleştirilere yeterince kulak asıldığında çökecek sözde bir bilim olduğuna ikna eden herhangi bir spesifik bilimsel kanıt değildir. Darwinistlerin kendi durumlarını ortaya koyuş tarzı, teoremlerine karşı çıkan nitelikli argümanlarla karşılaşmaktan korktuklarını gün yüzüne çıkarmaktadır. Gerçek bilim propagandaya başvurmaz ve konuyla ilgili soruların sorulmasını engellemek için hukuki engeller çıkarmaz. Ve resmi hikâyenin alternatiflerinin oluşmasını engelleyen akıl yürütme ilkelerini dayatmaz. Eğer Darwinistlerin sağlam bir savı olsaydı, eleştirilerin akademik platformda halka açık olarak yapılmasına izin verirler ve ciddi eleştirel savları kukla diye aşağılamak yerine bunları ciddiye alırlardı. Bunun yerine güç politikasının rezilce metotlarına bel bağlamayı tercih ettiler.

Darwinizme bir alternatif var mı? Darwinistler bu soruyu sorduklarında, kafalarında, aynı türden bir alternatif, yani sadece yasa ve şansı içeren yeni bilimsel bir açıklama vardır. Bu anlamda sanırım bir alternatif vardır. Pek çok insan, yenileyici makromutasyonlar (pek çok nesli tükenmiş grubun paylaştığı *hox* genleri), muğlak şekilde tanımlanan kendi kendini düzenleyen sistemler, kaos teoremi veya yeni fizik yasaları şeklinde savlar ileri sürerek böyle bir teoremi bulmaya çalıştı. Bu savların hiçbiri yerine getirilmemiş vaatlerden daha ileriye gitmemiştir. Bu yüzden neo-Darwinizm hatalı konumunu korumaya devam etmektedir. Şayet doğa her şeyse ve madde kendi yaratımını gerçekleştiriyorsa,

o zaman işlerin nasıl yapıldığını açıklayan en iyi modelin Darwinci model olduğuna inanmak için her türlü sebep hazırdır. İkna olmuş materyalistlere ve bilimin gizemli derinliklerine dalmış diğerlerine göre bunun anlamı, teoremin, onun yanlış olduğuna dair tüm gerekçelere rağmen, doğru olduğunun kabul edilmesinin zorunlu olduğudur. Bana göre, materyalizmin yanlış olduğu ve içinde bulunduğumuz duruma farklı bir açıklama getirmek zorunda olduğumuz sonucuna varmak için yeterince kesin sebep bulunmakta.

VI
Akıl İçin Yeni Bir Temel İnşa Etmek

Sözle Başlarsak Ne Olur?

Balkondakiler ve Yolcular

Knowing God (Tanrıyı Bilmek) adlı klasik kitabında J. I. Packer, teolojiye yönelik iki tür ilgiyi ayırt etmek için çekici bir metafor kullanmaktadır. İkinci katında büyük ve açık bir balkonu olan İspanyol tarzında yapılmış bir ev düşünün. Balkondaki insanlar, aşağıdaki yoldan geçen, uzun bir yolculuğa çıkmış bir takım yolcuları seyrediyorlar. "Balkondakiler" yolculara kulak misafiri olup, doğru yolda olup olmadıkları, yeterli malzemeye sahip olup olmadıkları ve öncelikle bu özel yolculuğe girişmelerinin doğru olup olmadığı hakkında onlarla konuşabilmektedirler. Balkondakiler seyircidir ve onların ilgisi teoriktir. Oysa yolcular nereye gitmek istedikleri ve oraya nasıl gidecekleri hakkında karar vermişlerdir. Önlerindeki engelleri nasıl aşacaklarını bilmek istemektedirler ve şayet balkondakiler zorlukları işe yaramaz bir şekilde vurgularlarsa, muhtemelen yolcuların sabrı taşacaktır.

Packer balkon metaforunu, teolojinin teorik ve pratik sorunlarını ayırt etmek için kullanmıştı.[1] Örneğin teorik düzeyde, kötülüğün ve

---

1. J. I. Packer, Knowing God (Downers Grove, III.: InterVasity Press, 1993), s.11-12.

ıstırabın varlığının Tanrı'nın iyiliği ve her şeyi yapabilirliği ile uyuşup uyuşmadığı sürekli bir sorun halinde kalmıştır. Pratik düzeyde ise, yolcu kötülüğün üstesinden gelip, ondan iyiliği nasıl elde edeceğini bilmek istemektedir. Günahın gerçekliğini içlerinde duyumsayan yolcular daha çok ondan nasıl korunabileceklerini bilmek istemektedir. Her iki arayış da kendi bağlamında doğrudur, ama şayet yolcular yanlış yolda iseler, doğal olarak, menzillerine asla ulaşamayacaklardır, çünkü teorik sorulara verilmiş yanlış cevapları kabul etmişlerdir.

Kapsamlı teorik ve pratik ilgiler arasındaki aynı ayrım, herhangi bir karmaşık çaba için de geçerlidir. Örneğin, hayatın tarihi üzerine yapılan bilimsel araştırmaya saygı duyarak, iki farklı soruyu yöneltebiliriz: İlki, "Bu araştırmanın amacı nedir?" Ve ikincisi, "Amaca karar verdikten sonra bu amaca en iyi şekilde nasıl ulaşabiliriz?" İlk soruyu daha ayrıntılı bir şekilde soracak olursak; "Biyolojik evrim için yalnızca doğal sebepleri, yasa ve şansı mı hesaba katmalıyız, yoksa zekâ içeren (ve dolayısıyla belki de doğaüstü) sebeplerin de gerekli olduğu ihtimaline de açık mı olmalıyız?" Tamamen naturalist bir açıklamaya göre zihinlerini programlarını yürütmeye şartlandırmış bilim yolcuları bu balkon meselesini alakasız, yakışıksız ve hatta saldırgan bulabilirler. "Bilimin *a priori* olarak sadece doğal sebepleri içeren açıklamalara dayandığına karar verdiğimizde, bu meseleyi çoktan aşmıştık. Menzilimize doğru harika bir ilerleme kat ediyoruz. Ve bizi yolumuzdan saptırmak isteyen, işimize burnunu sokan seyirciler başımızın belalarıdır," diyebilirler.

Evrimci bilimin yolcularının verdiği cevap tam da budur. Onlar menzillerini ve oraya varmak için kullanacakları vasıtaları seçmişlerdir. Moleküler biyolog Richard Dickerson evrimcilerin planını dosdoğru anlatmaktadır. Dickerson, zekâ unsurlarına yapılacak bir göndermenin biyolojiden niçin acımasızca ihraç edilmesi gerektiğini anlatırken şunları belirtiyor:

> Bilim temelde bir oyundur. Bir tane hakim ve tanımlayıcı kuralın olduğu bir oyun. 1. Kural: Doğaüstü olana başvurmadan, sırf fiziksel

ve maddi sebeplere dayanarak, maddi ve fiziksel evrenin davranışını ne derece ve nereye kadar açıklayabiliriz, görelim bakalım.[2]

Bu noktaya kadar söz konusu yolcunun konuşması meşrudur. Şayet doğal (veya zekâ içermeyen) sebepler temelinde ne kadar ileriye gidebileceğini görmek istiyorsan, tüm yolu bu şekilde kat edebileceğini varsayman anlamlıdır. Başka herhangi bir varsayım, güçlüklerin üstesinden hâlâ gelinebilecekken, tasarıdan yakın zamanda vazgeçilmesine yol açabilir. Diğer yandan aynı mantık, bir noktada değerlendirmede bulunmaktan vazgeçmen gerektiğini, ve bunu yapmak için de her şeyin sonuçta yasa ve şansın bir ürünü olarak açıklanabileceği varsayımını askıya alman gerektiğini ima etmektedir. Belki de naturalist araştırma projesi bazı şeyleri açıklamakta başarılı olabilir, ama diğer bir takım şeyleri açıklamakta hiç de başarılı değildir. Basitçe dile getirmek gerekirse, yanlış yolda olduğun ihtimalini hesaba katmayı istemediğin sürece doğru yolda olduğuna mantıksal açıdan karar veremezsin.

Özetle

Bu kitabın önceki bölümleri, yolcuların temel ilkeler hakkında bir tartışma yürütmek üzere balkona neden dönmeleri gerektiğini açıklamayı amaç edinmişti. Girişteki Kama programının kalkış noktasıyla işe başladım: Bilimin iki tanımı arasındaki çatlak. Bir yanda, bilim tarafsız amprik araştırma ve sınama pratiği diye tanımlanmaktadır. Diğer yanda, bilim, naturalizm, materyalizm veya fizikçilik diye çeşitli adlara sahip olan bir felsefeye hayli partizanca bağlılık anlamına gelmektedir. Bu ki tanım arasında bir farklılık bulunabileceğini reddetmek bilimsel naturalizmin merkezinde yer alır. Benim hipotezim, Darwin teoremi ve onun bilgi tanımının, bu farklılık kavrandığında çökeceği, geride zihinsel hayat için köklü sonuçlar bırakacağıdır.

---

2. Richard Dickerson, makalenin yer aldığı kaynak için bkz. *Journal of Molecular Evolution* 34 (1992): 277: ve Perspectives in Science and Christian Faith 44 (1991): 137-38. Michael Behe'nin alıntısı için bkz. *Darwin's Black Box: The Biochemical Challenge to Evolution* (New York: Free Press, 1996), s.238-39.

Birinci bölüm karmaşık genetik bilgi ve Darwinci bilimin bir bilgi-üretim mekanizması bulup bulmadığı mevzulannı ele almıştı. O bölümün dersi, Richard Dawkins'in böyle bir mekanizmanın mevcut olduğunu gösteren bir kanıtın sunulması isteğine verdiği karşılıkta saklıdır. Dawkins kızgın bir halde şunu söylemişti: "Bu yalnızca bir yaradılışçının sorabileceği türden bir sorudur." Bundan daha bilimdışı bir önermeye rastlayamazsınız, çünkü gerçek bilimde kanıt isteği her zaman yürürlüktedir. Dawkins, bilginin doğal kaynaktan -mutasyon, rasgele olmayan ölüm ve benzeri şeyler- geldiğini varsayan insalara konuşmak istemektedir. Dawkins bir yolcudur, Paul Davies de öyle, gerçi Davies, canlı organizmalarda rastladığımız bilgi türünü açıklamak için gerekli kavramlardan halihazırdaki bilimin yoksun olduğunu kabul etmeye daha yatkın görünmektedir.

İkinci bölüm, temelde aynı savı, Kansas'daki halk okullarında öğretilen evrim bağlamındaki kültürel tartışma şeklinde ortaya koymuştu. Kansas'daki isyan ve diğer eyaletlerdeki benzeri vakalar, "evrim gerçeği" adı altında müfredata metafizik naturalizmi sokmak için bilim eğitimcilerinin yürüttükleri kampanyaya karşı halk direncinden kaynaklanmaktadır. Bilim eğitimcilerinin politikasını protesto eden vatandaşlar, eğitimcilerin, çocuklarına, naturalizmin, profesyonel bilim adamlarınca sınırlı amaçlar için kullanılan üzerinde uzlaşılmış bir kavram olmaktan öte tüm amaçlar için temel bir gerçek olduğunu öğretmek istediklerini haklı olarak anlamışlardır. Entelektüel elitler onların protestolarına kültür savaşının eski püskü silahlarıyla karşılık vermektedirler. Saptırma, gizleme, propaganda ve gözdağı. Meseleler hakkında sahici bir tartışma veya fikir alışverişi gerçekleşemez, çünkü elitler, naturalist metafiziği kabul etmeyen biriyle tartışmanın imkânsız olduğunu düşünmektedirler.

Zaman zaman eğitim önderleri, bilim öğrencilerini meseleleri halk önünde tartışmaya hazırlamak maksadıyla yeni bir eğitim programını başlatmayı düşünmektedirler. Böyle bir program Darwincilerin üzerinde bulunduğu zemini sallandıracağından onlar için felaket olur. Zira diğer tarafın en iyi savlarını öğrencilere aşina kılmadan sağlıklı bir varsayımda bulunmayı onlara asla öğretemezsiniz. Öğrencilerin Michael Behe

ve William Dembski'yi çürütebilmeleri için onların kitaplarını incelemiş olmaları zorunludur ve zamanla onlar, karmaşık ve özelleşmiş genetik bilginin doğasını ve indirgenemez karmaşıklığı öğreneceklerdir. Ayrıca öğrencilerin pul kanatlı güve hikâyesindeki kusurları, Haeckel'in embriyon çizimlerindeki sahteciliği, Kambriyen patlamasının sırrını ve önde gelen Darwincilerin, Darwinizmin dinsel anlamları konusunda gerçekte neye inandıklarını da öğrenmeleri gerekmektedir.[3] Bu eğitimde çok geçmeden, otoriteler bir isyanın başladığını göreceklerdir. Darwinciler taktiklerini değiştiremez, çünkü evrim hakkında verilecek doğru bir eğitim, evrimi ayakta tutamayan varsayımları apaçık aydınlatacaktır.

Üçüncü bölüm, bu kültürel savaşta dinin rolüne işaret etmişti. Realist bir tanımla naturalizm bir dindir ve aşırı dogmatiktir. Bir çeşit inançla savunulan nihai gerçeklik hakkındaki temel bir kanıya dayanmaktadır. Ve kendi "bilgi" ve "akıl" tanımlarına sahiptir. Bilginin nihayetinde duyularımızdan kaynaklandığını ve daha karmaşık bilgi türlerinin bilimsel araştırmadan doğduğunu söylemektedir. Naturalist tanıma göre, doğaüstünün bilgisi diye bir şey olamaz. Tanrı hakkındaki önermeler ya akıldışı (salt şahsi görüş olarak dürüstçe ifade edildiğinde) veya akla karşıdır (nesnel olgusal savlar için kullanıldığında). Bu kategoriler sistemi, matefiziksel naturalistlere, potansiyel olarak rahatsızlık verici dindarları, onları bilimin "dinsel inancı" (bunun bilgi olduğu iddia edilmediği sürece) geçersiz kılmadığına ikna etmek suretiyle yatıştırma imkânı vermektedir. Tanrıyı öznel inanç alanına itmek, agnostiklere olduğu kadar bazı modernist teologlara da çekici gelmektedir, çünkü bu, onlara, din ile naturalizmi uygun şekilde uzlaştırma imkânı vermektedir. Öte yandan teoloji için izin verilen bilgi alanı son derece küçüktür, öyle ki bu durumda felsefi ilkelerin muğlak kalması kaçınılmazdır. Eğer teolojik modernistler bilgiye ulaşma imkânına sahip olmadıklarını kabul etselerdi, öğretici bir otorite olduklarına ilişkin savlarını kaybetmiş olurlardı. Öte yandan, eğer bilimsel naturalistler teologların

3. Kambriyen patlaması, pul kanatlı güveler hikayesi, Haeckel'in çizimleri ve Darwinci iddiaları çürüten diğer kanıtlar hakkında ayrıntılı bilgi edinmek için bkz. Jonathan Wells, *Evrimin İkonları* (Gelenek Yayıncılık)

hiçbir bilişsel statüye sahip olmadıklarını kabul etselerdi, o zaman, kapıdan içeriye tehlikeli ilahi adımın girmesine izin verme riskini üstlenmiş olacaklardı. Bu şekilde asayişi korumak meselenin üzerini bir belirsizlik sisiyle kaplamayı gerekli kılmaktadır.

Dördüncü bölüm, naturalizmin son tahlilde, aklın varlığıyla nasıl çeliştiğini anlatmaktadır. Pek çok konferansımda, Darwinci evrimin basitçe yönlendirilmemiş olması *gerektiğini*, çünkü Darwinizmin amacının Tanrı'ya hiçbir rol atfetmeden yaradılışı açıklamak olduğunu söyledim. Materyalist varsayımlara göre, zihin maddeden körce evrilene kadar, evrimi yönlendirecek zihin mevcut değildir. Bu Darwinizmin doğru bir tanımıdır, ama söylenecek daha çok şey var. Naturalist indirgemeciliğin mantığı, zihnin ortaya çıkışıyla sona ermemektedir, çünkü zihin nihayetinde onlar ister uyarılmış nöronlar, kopyalama yapan memesler veya başka bir şey olsun, zekânın yer almadığı etkinliklerle açıklanmalıdır. Düşünür John Searle'nin yaptığı gibi, keyfi bir kararla indirgemeci program durdurulabilir, ama bu, indirgemeci hırsları gidermekte, Papa'nın, bilim adamları ruha nüfuz edilemez sır gibi davranıp onu kiliseye terk ediyorlar yönündeki iddiasından daha etkili değildir. Şayet zihin *başka bir şeyden değil de* sırf maddeden doğmuşsa, o zaman prensipte zihinsel faaliyetleri fiziksel süreçlerle açıklamak mümkün olmalıdır, her ne kadar bugün bunu yapamıyor olsak da. Materyalist bakış açısından bakıldığında, bunu reddetmek sinirin bir hatasını yansıtır. Öte yandan, materyalist indirgemeciliğin mantığı, bilimin, düşüncesiz maddi sebeplerin ürünü olduğunu ima etmektedir. Bu durumda Akıl Çağının postmodernist görecelilik çağıyla sona ermesi gayet normaldir! Keza indirgemecilerin, dini inancı, ya bir memes veya "Tanrı'nın beyinde yer alan bir modülü" olarak tanımlayıp, bindikleri dalı kestiklerinin farkına varmadıklarını görüyoruz. Şayet düşünmeyen madde materyalistlerin *hoşuna gitmeyen* düşünceleri üretiyorsa, o zaman onların *hoşuna giden* düşünceleri ne üretmektedir?

Nihayet altıncı bölümde, akademik Darwincilerin bu meydan okumalara, öncelikle karikatür, sava dayalı tanımlar, bilgi teoremi gibi hayati öneme haiz zorluklardan kaçma ve önyargıda bulunma gibi taktiklerle nasıl karşılık verdiklerini gördük. Ben bu taktikleri, Darwinci savları örneklerle anlatan, son zamanlarda yazdığım iki kitapla açıkladım.

Önde gelen bilim adamları, gazeteciler ve evrimci naturalizme kendilerini adamış diğer entelektüeller ile temelde naturalist savları teist dille ifade eden teolojik modernistlerle pek çok kez sohbet ettim. Naturalist varsayımları reddettiğimde bazıları bana apaçık düşman kesildiler, bazıları ise koruyucu bir tavır takınırken, diğerleri olabildiğince nazik olmaya çalıştılar. Hepsi de gerçeği anlamıyordu. Onlara göre, naturalizm ve bilim aslında aynı şeydir, ve bilimden ayrılmanın akıldan ayrılmak demek olduğuna inanıyorlar.[4]

Din ile Bilim Arasında Bir Balkon Söyleşisi

Eğer durum benim tarif ettiğim gibiyse, Darwinizmin düşünsel iflası çok fazla gizli tutulamaz. Darwinciler iktidar araçlarını kullanmak suretiyle hesap verme gününü biraz geciktirebilirler, ama giderek daha fazla insan doğru soruları sormayı ve beklediği cevaptan kaçılmasını veya blöfle karşılık verilmesini reddetmeyi öğrenmektedir. Bilim camiasının kendi şüphecilik ve nesnellik standartlarına dayanarak sonunda bir karşılık alacaklardır. Yeni yüzyılın henüz başlarında din ile bilim arasında bir söyleşinin dördüncü bölümde anlatılandan çok farklı şekilde gerçekleşeceğini umut ediyorum. O bir "balkon söyleşisi" olacak, çünkü söyleşi yeterli sayıda insanın yolcuların yanlış yolda olduklarını anlamasından sonra başlayacak.

Eski diyalog, bilimsel düşüncenin, yani naturalist bakış açısının hakim olduğu bir kültürde, dinin *bilişsel* bir alana sahip olmayı hak edip etmediği hakkındaydı. Yeni diyalogda, dindarların söyleyeceği daha çok şey olacak ve bu şeyleri söyleyecekler, çünkü ellerinde bilimin yanlış yanlarını açıklamaya yardım edecek *bilgiler* var. Onlar, bazı nüfuzlu bilim adamlarının dindar insanlara atfettikleri bir hatayı aslında kendilerinin işlediklerini söyleyeceklerdir. Bu bilim adamları, kendi kanıtlarının onlara söyledikleri şeyi dinlemek yerine inanmak istedikleri şeye inanmışlardır.

4. Eylül 1998'de, İtalya'nın Varenna şehrinde düzenlenen bilimsel bir konferansta yaşadığım tecrübeyi çok canlı olarak hatırlıyorum. O konferansta "bilimin iki tanımı" tezi hakkında bir sunuş yapmıştım. Bu sunuşa ulaşmak için bkz. www.arn.org/docs/johnson/scirel98.htm

Zamanla öncelikle bir felsefeye değil de kanıta bağlılık gösterecek, önemli sayıda bilim adamı ortaya çıkacak ve bunlar Darwinizmin otoritesinin tarafsız sınamaya değil de felsefi tercihe dayandığını ortaya koyacaklardır. Yeni diyalog, "neden çok sayıda zeki insan bu kadar uzun zaman zihinsel bir karışıklığa düçar oldu" sorusu üzerinde odaklanacaktır.

Yeni söyleşinin katılımcılarından biri teoloji olacaktır. Elbette, bilim camiasından ve farklı dini geleneklerden katılımcılar bulunacaktır. Onların söyleyecekleri her şeye katılamayız, ama en azından ben, seçkin dini söylemin ne söylemesi *gerektiğini* ortaya koyarak söyleşiye başlayabilirim. Evrimci bilim naturalist varsayımlara dayanarak dini açıklamak için pek çok çabada bulunmuştur. Şimdi, neden bilimin bazı noktalarda hayli güvenilirken, diğer noktalarda hayal kırıklığına uğratıcı olduğunu ve bilhassa neden Darwinci bilimin ölme noktasına geldiğini açıklamak için sözü teolojiye bırakarak madalyonun öbür yüzüne bakmanın zamanı gelmiştir.

Söz salt bir şey veya kavram değil, *kişisel bir varlık*tır. Bu önemli, çünkü yalnızca kişiler amaç edinebilir ve tercihte bulunabilirler. Şayet gerçekliğin temelinde kişisel bir varlık varsa, o zaman, sadece, dünyanın onun sayesinde işlediği maddi araçları değil dünyanın *ne için* var olduğunu tartışmak içinde güvenilir bir temele sahip oluruz. Bu başlangıç noktası ayrıca bilgiyi elde etmenin birden fazla yolunun olduğunu da belirtmektedir. Şayet sadece şeyler mevcut olsaydı, o zaman bilimsel araştırma bilgiye giden tek yol olurdu, ama şayet gerçekliğin temeli kişiselse o zaman başka biliş yolları da mevcut demektir. *Şeyler* hakkında bilgiyi yalnızca onları inceleyerek edinebiliriz, ama *kişiler*le iletişim de kurabiliriz. Gerçekliğin temelindeki Söz olan bir kişisel varlık bizimle değişik yollarla iletişim kurabilir. Bu, sadece kutsal kitabı okuma ve ibadet etme gibi dini amelleri değil, aynı zamanda edebiyat, müzik, sanat ve matematiği de içermektedir. İnsanlar, Dante Shakespeare, Bach ve Rembrant gibi büyük sanatçıların, ilahi aklın doğasına dair bir kavrayışı, tüm insani faaliyetleri hayatta kalma ve çoğalmadan ibaret fiziksel ihtiyaçlardan kaynaklandığını öngören materyalist bakış açısı tarafından asla anlaşılmayacak bir kavrayışı, bizlere kazandırdıklarını sezgisel bir şekilde duyumsamaktadırlar. Bilim adamları, matematiğin fiziksel evreni anlatmakta

şaşırtıcı ölçüde yetkin olduğunu, teoremleri geliştiren matematikçilerin bile beklemediği yollarla bunun gerçekleştiğini hayretle ifade etmektedirler. Gerçeklik materyalizmin anlayabildiği dar kategorilere sıkıştırılamayacak kadar rasyonel ve güzeldir.

Bizleri yaratan Tanrı, Tanrı'nın insanlığa, yaradılışın doğasında yer alan, genel vahyinin parçasıdır. Bu esaslı gerçeği, siyaset felsefecisi (ve Kama programının üyesi olan) J. Budziszewski'nin deyişiyle, *bizler bilemeyiz.*[5] Temel bir düzeyde, Tanrı'nın gerçekliğini biliyoruz, ama yine de onu sık sık inkâr ediyoruz.

Richard Dawkins, *Kör Saatçi* adlı kitabına, şu tespitle başlıyor: "Biyoloji, bir amaç için tasarlandıkları izlenimini veren karmaşık şeylerin incelenmesidir."[6] Onunla aynı derecede ateist olan Sör Francis Crick, otobiyografisinde şu uyarıda bulunuyor: "Biyologlar, gördükleri şeylerin tasarımlanmadığını, aksine evrim geçirdiğini akıllarından hiç çıkarmamalıdırlar."[7] Darwinci biyologlar bu uyarıyı sürekli hatırlamalıdırlar, aksi halde, kendilerine bakan ve dikkatlerini çekmeye çalışan gerçeğin farkına varabilirler. Genel vahiy evrim kavramının bazı anlamlarıyla - örneğin gözlemlenen mikroevrim ve tür içinde diğer sınırlı değişimler gibi- çelişik değildir, fakat doğanın kendi yaratımını gerçekleştirdiği yönündeki Darwinci savlarla çelişir. Yalnız Tanrı yaratır, her ne kadar Tanrı'nın yarattığı canlı varlıklar farklı çevre koşullarına tepki olarak değişme kapasitesine sahip olsalar da. Bu yüzden yeni karmaşık genetik bilginin yaratılmasını açıklayacak hiçbir doğal mekanizma keşfedilmemiştir. Böyle bir mekanizma yoktur.

Tanrı bizleri yarattı. Bir düzeyde bu bizim *bilemeyeceğimiz* bir gerçekliktir, ve başka bir düzeyde bizim sürekli *inkâr* ettiğimiz bir gerçekliktir. Zaman zaman neredeyse herkes bunu inkâr etmek ister, çünkü bir kez Tanrıyı bildiğimizi kabul edersek, onu Tanrı olarak yüceltmediğimizi

---

5. Bkz. J. Budziszewski, *The Revenge of Conscience* (Dallas, Tex.: Spence, 1999).
6. Richard Dawkins, *The Blind Watchmaker* (New York: W. W. Norton, 1996), s.1.
7. Francis Crick, *What Mad Pursuit* (New York: BasicBooks, 1988), s.138.

de kabul etmek zorunda kalırız, çünkü bizler Tanrı'nın iradesine teslim olmak yerine kendi asi arzularımızın peşinden gitmeyi tercih ettik. Tek kelimeyle biz buna *günah* diyoruz ve hiç kimse günahın sonuçlarından korunmuş değildir. Dolayısıyla inkâr her zaman günaha teşviktir ve ateizm inkârın en yüzeysel biçimidir. Ateist her zaman onu inkâr etmek için gerçek Tanrıyı düşünür, ama bu sadece diğer insanların da aynı konuyu düşünmelerini sağlar. Bunun kaçınılmaz sonucu da "bilemeyeceği" dedikleri şeyin hep gözlerinin önünde olmasıdır.

Tanrıyı inkâr etmenin çok daha karmaşık bir biçimi, onu, "dini inanç" gibi marjinal bir alana sürmektir. O alanda onun hakkında fikir üretmek zorunda kalmayız. Tanrı hakkında bilgiye sahip olabileceğimiz ihtimalini reddeden agnostik, tüm meseleye omuz silkip, bu çeşit bir desteğe ihtiyaç duyan insanların dinsel inanışlarıyla asla uyuşamayacağı yorumuna sığınmaktadır. Zamanımızda popüler olan başka bir strateji de, onun yerine kontrol edebileceğimiz bir şeyi koyarak Tanrıyı uysallaştırmaktır. Bu putperestliktir. İlkel kabileler çamur ve ağaçtan putlar yaparlardı. Bilgili modern entelektüeller ise, şans ve doğa yasalarına hiçbir etkisi olmayacak şekilde *Tanrı* kelimesini kullanarak ("Spinoza'nın Tanrısı"nda olduğu gibi) teoremlerden putlar yapmaktadırlar. Bu stratejiyi takip eden herkes, yaratıcının yerine yaratılanı koymaktadır ve bu da putperestliğin özüdür.

Tanrı, Sözle, rasyonel ve tutarlı bir evren yaratmış ve insanı kendi suretinde dünyaya göndermiştir. İlahi aklın kimi niteliklerini bir ölçüde paylaşmak sayesinde, gördüğümüz şeyler hakkında azimli bir araştırma yürüterek pek çok şeyi öğrenebiliriz. Bilim için uygun metafiziksel temel naturalizm veya materyalizm değil, evrenin yaratıcısının, sadece kavranabilir bir evren yaratmadığı, aynı zamanda, bilimsel araştırmalar yapmamızı sağlayan akıl yürütme yetisini de yarattığı gerçeğidir. Kişilik -önce Tanrı'nın sonra bizim- mantıksal ve ontolojik olarak maddeden önce gelir, dolayısıyla gerçekliğe dayalı bir bilim, kişilerle şeyler arasındaki ayrımı her zaman hatırlayacak ve yalnız ikincisine uyan metotlarla birincisini anlamaya asla gayret etmeyecektir. Gerçek bilim, bunun yanında, gerçekliğin sadece bazı yanlarının gözlem ve deneyle anlaşılabileceğini hatırlayacak ve dolayısıyla

"her şeyin teoremi" gibi bir saçmalığa asla eğilim göstermeyip, gerçekliği fiziksel güçlerin bir ürünü olarak da açıklamayacaktır. Kısacası tevazu diye adlandırılan teolojik erdemi pratiğe geçirecektir. Hiçbir sınırın olmadığı konusunda ısrar eden ve tüm beşeri düşüncelerin bilimsel kategorilerle sınırlandırılması gerektiğini savunan bilim adamlarının bulunduğu yerin sahte bilimin sahası olduğundan emin olabilirsin.

Sahte bilim, kibir günahına dayanır, gerek yaratılmış gerekse günahkâr kimseler olarak bizlerin konumundaki sınırlanmışlığa saygı göstermeyi reddeder. Sahte bilim, her şeyi kontrol etmeye yönelik günahkâr arzuyla harekete geçerek, gerçekliği arzularımıza uydurmak için çarpıtır. Materyalizm, 20. yüzyılın sahte biliminin bunu sayesinde başardığı karakteristik kavramdır. Materyalizm Sözle başlamak yerine tam zıt kutupta yer alan hareket halindeki maddeyle başlar.

Maddeci hikâye bilimsel kanıtın bir sonucuymuş gibi görünmek için bilimin otoritesini taklit etmektedir, ama aslında putperest fanteziye dayanmaktadır. Bu yüzden materyalist hikâye, ancak vahiyle doğrudan karşılaşmadığı sürece yayılır. Halkın meseleleri apaçık gördüğü doğrudan bir münazarada vahiy materyalist hikâyeye galip gelecektir. Zira vahiy bilebileceğimiz gerçekliğin sert kayasına dayanırken, materyalist hikâye insan hırsının kaygan kumuna dayanmaktadır. Materyalistler bu kumun üzerine büyük bir Babil Kulesi inşa edeceklerine büyük güven beslemektedirler, ve şimdilik onların hızı durdurulamaz. Ancak sonunda gerçeklik kendi otoritesini ortaya koyar ve sahte bilimin savları karmaşıklıkla son bulur. Materyalistler bilge olduklarını savunan ahmaklara dönüşürler.

Bu benim açıklamam. Darwinizmden farklı olarak bilimsel kanıtla da uyuşmaktadır, ama elbette bilimin kanıtlayabileceğinin ötesine geçmektedir. Yaradılış bilimsel bir hipotez değildir, naturalizm ve materyalizme benzeyen metafiziksel bir ideadır. Spesifik bir bilgi parçası değil, bilgiye ulaşmayı mümkün kılan temel bir öncüldür. Materyalizm, pek çok etkileyici sonuçlarıyla birlikte, maddi süreçlerin araştırılmasını teşvik eden temel bir öncüldür. Öte yandan bunun bedeli ağır oldu, çünkü materyalizm, mantıksal sonucuyla bilimsel olmayan tüm

bilgi kategorilerinin altını oymaktadır. Sonunda zihnin bile altını oymaktadır ve işte bu sırada daha iyi bir başlangıç noktası bulmak kaçınılmaz biçimde zorunlu hale gelmektedir.

Bu bölümde, savımı bir dogma olarak değil de, içinde kendimizi bulduğumuz durumun en iyi açıklaması olarak sunuyorum. Elbette, Darwinizm teoremi savunucularının iddia ettikleri kadar şeyi açıklıyorsa, benim savım yanlıştır. Fakat kamuoyu önünde yapılacak bir tartışma Darwinizm hakkında gerçek bir hüküm vermeyi sağlayacaktır. Tartışmanın sonucunun ne olacağından hiç kuşkum yok. Darwinistler müthiş kültürel güçlerine rağmen, akıl yürütme kurallarını kontrol etmedikleri ve naturalizme bağlılığın kabul bileti almak için gerekli olduğu bir alanda tartışma yürütülmediği sürece, Darwinistler galip çıkamayacaktır. Bu yüzden Darwinciler, Kansas isyanına bu denli evrensel bir panikle karşılık vermişler, *Inherit the Wind* sterotipin sağladığı avantajlardan feragat etmeye cesaret edememişler ve kendi öğrencilerine teoremi nasıl savunacaklarını öğreten hakiki bir eğitim programını uygulayamamışlardır. Eğitim, üstesinden gelebilecekleri son şeydir, ama onlar istesin veya istemesin bu eğitim tesis edilecektir. Bu yüzden ne kadar büyük bir politik güç tarafından savunulursa savunulsun, teoremlerinin öldüğüne hükmedilmiştir.

"Ben Olduğumu Kim Söylüyor?"

Geriye bir adım kalıyor. Aydınlanmacı rasyonalistler, Tanrıyı reddetmenin güvenlikli olduğunu düşünüyorlardı, çünkü onlara göre, insanın arzuları temelde rasyoneldi ve bundan ötürü insanın sorunu, sadece, tüm akıllı insanların üzerinde hemfikir oldukları amaçlara ulaşmada en rasyonel araçları seçmekti. Philip Wentworth'un çocukken aldığı dini eğitim de amaçları garantiye almış ve yalnızca araçlarla ilgileniyordu, dolayısıyla Harvard'daki öğretmenlerinin sunduğu hayli seküler rasyonalizmi benimsemek onun için hiç de uzun soluklu bir adım olmadı. Ne var ki vahyin teşhisi, insanlığın asıl sorununun araçlarla değil de amaçlarla ilgili olduğuydu. Bizler *ne için* varız ve neden haz için veya intihar etmeden önce olabildiğince çok insanı öldürmek için yaşamıyoruz? Bu soruları sadece aklın gücüne dayanarak cevaplandıramıyoruz,

çünkü kendi akıl yürütme melekemiz de halihazırda tapındığımız putu yapmak için kullandığımız bir araçtır. Yeni bir başlangıç noktası için kime veya neye yönelebiliriz?

Üçüncü bölümde gördüğümüz gibi, insan zihnindeki salt Tanrı kavramının bize hiç yardımı dokunmaz, çünkü beşeri felsefe tarafından yaratılmış bir Tanrı başka bir put olmaktan öteye geçemeyecektir. Bizimle konuşan, üzerinde gelişebileceğimiz güvenli bir temeli bize sunan Tanrı'dır. Eğer Tanrı konuşmamışsa ümitsizlikten başka alternatif yoktur. Eğer Tanrı konuşmuşsa, Tanrı'nın yaptığını insan felsefesinden kaynaklanan bir çatıya uydurmak yerine, onun Sözünü temel almalıyız. Dolayısıyla şu soruyu sormak büyük önem arz ediyor: "Tanrı bize, doğru istikamette bir başlangıç sunmak için bir şey *yapmış mıdır* yoksa bizi kendi yolumuzu bulmak üzere yalnız mı bırakmıştır?"

Bir dindar olarak ben bu soruların cevaplarına sahibim ve elbette diğer insanlar da farklı cevaplara sahipler. Kama felsefesine göre önemli olan doğru soruları ortaya koymaktır ve bunu yapmak, her türlü cevaba yeterince kulak kabartmayı gerektirmektedir. Şimdilik benim vurgulamak istediğim husus şudur: Şayet Darwinizm ve naturalizm hakkındaki kültürel tartışma beklediğim yönde giderse, uzun süredir gündemde olmayan bir soru tekrar önem kazanacaktır. Belli bir bilimsel teoremin salt yeniden gözden geçirilişinden söz etmiyoruz. *Kültürümüzün yaradılış mitindeki ve dolayısıyla kültürümüzün önemli tüm sorunlara uyguladığı akıl yürütme biçimindeki ölümcül bir çatlaktan söz ediyoruz.* Bir kez doğanın aslında kendi yaradılışını gerçekleştirmediğini ve bizlerin bizi hiç de umursamayan akılsız doğal güçlerin ürünleri olmadığımızı kavradığımızda, pek çok şeyi yeniden gözden geçirmek zorunda kalacağız. Bilhassa, *aklın* doğası, aklın rasyonalizasyondan nasıl ayrılacağı, gerçeğin rasyonalitesi gibi bir değer rasyonalitesinin de mevcut olup olmadığı ve doğru, iyi ve güzelden ne kast ettiğimiz hakkında yeni bir tartışmaya ihtiyacımız olacak. Tüm bu şeyler hakkındaki teoremlerimizi hangi temelin üzerine inşa edeceğiz? Her şeyi madde temelinin üstüne inşa etmenin bizi karanlık ve dar bir yola soktuğunu gördükten sonra, daha iyi bir şeyi aramak zorunda kalacağız.

Evrensel ve Kabilesel

Fikirlerin evrensel pazarında bir rakip olmayı hedefleyen her fikrin evrensel bir yönelimi olmalıdır, yani sadece belirli bir gelenekte yetişmiş insanlara özgü olan yerel bir inanç sistemi olmamalıdır. Pek çok modernist, sadece bilimin evrensel bir eğilime sahip olabileceğini, çünkü sadece onun her yerde aynı olduğunu düşünmektedir. Ahlaki veya toplumsal düşünceler Çin, İran ve Amerika arasında büyük oranda değişir, ama bir havaalanını veya bir aşıyı tasarlamak için gerekli ilkeler tüm ülkelerde aynıdır. Düşünce özgürlüğü gibi bazı toplumsal veya ahlaki ilkeler bilimin pratiğine bağlı olabilir ve dolayısıyla potansiyel olarak evrensel olabilir, ama naturalist bir açıdan bakıldığında, "din" diye sınıflandırılan düşünceler, doğası gereği yereldir, çünkü bu düşünceler nesnel gerçekliğe değil de öznel inanca dayanmaktadır. Fizikçi Freeman Dyson, John Polkinghorne'ın bilim ve teoloji kıyaslanabilir bilişsel konuma ve metodolojiye sahiptir argümanı yanıt verirken bu savı savunmuştu. Dyson, Polkinghorne'ın görüşünü paylaşamayacağını belirterek şu yorumda bulunmuştu:

> Her şey söylenip yapıldığında, bilim, şeyler hakkında, teoloji ise kelimeler hakkındadır. Şeyler her yerde aynı şekilde hareket eder, ama kelimeler etmez. Kuantum mekaniği tüm ülkelerde ve kültürlerde aynı şekilde işler. Kuantum mekaniği bitkilerin güneş enerjisini yaprak ve meyvelere dönüştürmelerini ve hayvanların güneş enerjisini retinadaki sinirsel görüntülere dönüştürmelerini sağlar. Hayvan ve bitkiler ister Tokyo'da isterse Timbuktu'da olsun durum değişmez. Teoloji yalnızca bir kültürde işler.[8]

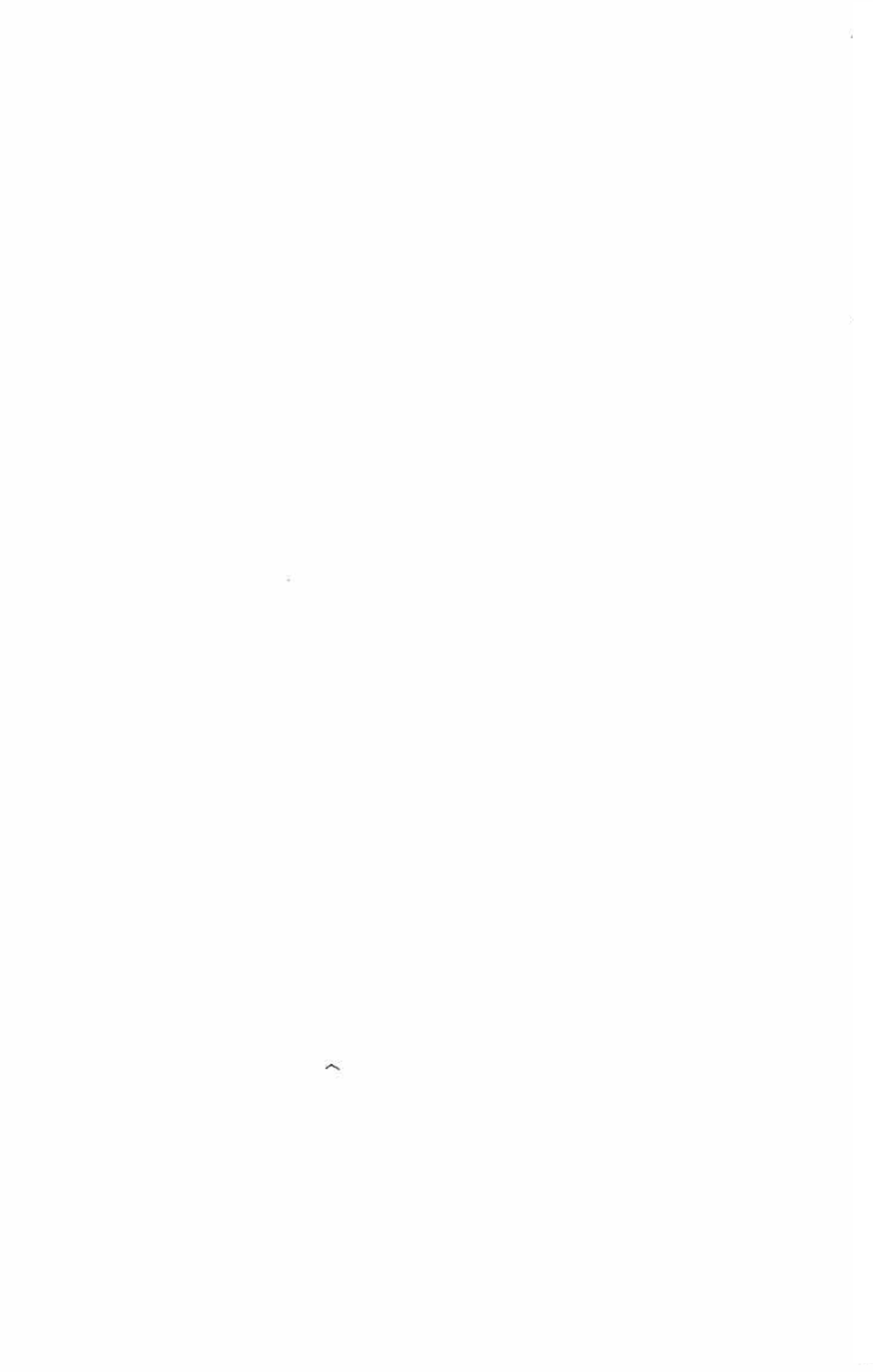
Bu paragrafta haklılık payı vardır, ama konuyu büyük oranda basitleştirmiştir. Hareket halindeki madde tüm kültürlerde aynı şekilde

8. Freeman Dyson, "Is God in the Lab?" *New York Review of Books,* Mayıs 28, 1998. Ayrıca bkz. www.nybooks.com/nyrev/WWWarchdisplay.cgi?1998052008r Dyson iki kitabı inceliyor, bu kitaplar: John Polkinghorne, *Belief in God in an Age of Science* (New Haven, Conn.: Yale Universty Press, 1998) ve Richard Feymann, *The Meaning of It All: Thoughts of a Citizen Scientist* (Reading, Mass.: Addison Wesley, 1999).

hareket eder, bu yüzden fizikçiler dini liderlerden ve filozoflardan gelen meydan okumaları veya yanlış anlamaları soğukkanlılıkla karşılayabilmektedirler. Öte yandan fiziğin yerine bir "bilim" olarak psikolojiyi koyarsak, Dyson, New York veya Viyana'da herhangi bir zamanda gözde olan insan davranışı teoremlerinin evrensel bir statüye sahip olduklarından muhtemelen kuşku duyacaktır. Bizim "bilim" diye adlandırdığımız bilginin bir kısmı, cansız maddelerle ilgili olan tekrarlanabilir deneylere dayanmaktadır. Diğer varlık türleriyle ilgili teoremler ise uygulayıcılar arasındaki uzlaşıya dayanır ve burada tek bir ulus veya etnik grup içinde bile rakip teoremlere rastlayabiliriz. Bu, deneysel onaydan sıyrılmış konuları anlamaya çalışan en yoğun çabalar için bile doğrudur ve bu özellikle Marxizm, Freudçuluk ve Darwinizm gibi sahte bilimler için geçerlidir. Bu teoremlerin etkilerine bakıldığında evrensel bir değere sahiplermiş gibi görünmektedir, ama dayanakları sağlam değildir. Bu yüzden Darwinistler, meydan okumaları soğukkanlılıkla karşılamayıp, küçük bir eyaletteki okullar heyetinin yaptığı bir oylamayı bile panik içinde karşılamaktadırlar. Otoriteleri kütürel güce dayanmaktadır ve taraftarları bu güç desteğini bir kez kaybettiklerinde, Darwinizm de Leninizm gibi birden ıskartaya çıkacaktır.

Bir düşüncenin (ister dinsel ister başka çeşit olsun) evrensel bir fikir alışverişi içinde hesaba katılması için, denetime açık tüm dökümanları ve gizlenmemiş tüm savlarıyla birlikte eleştirel bir dinleyici topluluğuna tarafsız bir şekilde sunulabilmesi gerekir. Bu şart aydınlanma rasyonalizminin büyük miraslarından biridir ve hesaba katılmayı hak eden dinsel tercihleri sınırlandırmaktadır. Temel dökümanlarını eleştirel incelemeden uzak tutan veya daha kötüsü bağlılarının başka bir inanca geçmemeleri için şiddet kullanmak suretiyle kendini ayakta tutan bir dinsel gelenek fikirlerin evrensel pazarında bir rakip değildir.

Metinsel yorumun naturalist teoremlerinin eşlik ettiği naturalist bilimin hakim olduğu iki asırdan sonra, aydınlanmacı rasyonalizm, üzerinde baskı hissedip, birbirine düşman pozitivist ve rölativist kamplara ayrılmıştır. Evrimci naturalizmin çöküşünden sonra gerçekleşecek büyük tartışmada rakip fikirlerin hepsinin katılımı sağlanmalıdır elbette, ama bunu sağlayabilecek görüşlerin çok az olacağını sanıyorum.

VII
Teknolojik Optimizm ve Kitabi Ümitsizlik

Bilgideki Çatlağı Nasıl Onarabiliriz?

Tanrıyı Hesap Dışı Tutmak

Dördüncü bölümde kendisinden söz ettiğimiz, My Berkeley'de ders veren, John Searle, bazı açılardan modern monist materyalistin tipik örneğidir. Onu akademide hali başarılı kılmış düşüncelerinin özeti olan son kitabında, Searle, zamanımızda entelektüel tartışmanın niçin "ateizmin ötesine" geçtiğini bilindik üslubuyla açıklamaktadır. Searle, önceki nesillerden materyalistlerin (John Stuart Mill ve Bertrand Russell gibi), geleneksel teizmi çürütmek için çaba sarf etmeleri gerektiğini düşündüklerini belirtiyor. Searle, her ne kadar "dini mücadele" genel halk içinde eskisi kadar güçlü olsa da, artık buna gerek kalmadığını söylüyor. Zamanımızda değişen şey ona göre şudur: "Bizler artık dünyada gördüğümüz gizemli hadiselere doğa üstü anlamlar atfetmiyoruz... Tuhaf hadiseler bizim anlamadığımız hadiselerdir, o kadar." Akademiye hakim olan bilgi tanımı, gerçeklerin ne olduğuna bakmaksızın naturalizmi doğrulayacak denli değişmiştir.

> Bu mistifikasyondan arındırmanın sonucu, bizlerin ateizmin ötesine geçip, meselenin önceki nesiller için taşıdığı önemin artık azaldığı bir noktaya varmamızdır. Bize göre, şayet Tanrı'nın varlığı gerçekse, bu doğanın bir gerçeğidir, tıpkı doğanın diğer gerçekleri gibi... Şayet doğa üstü şeyler varsa, bunlar da doğal olmak zorundadır.[1]

Searle'ün biz dediği, akademik eğilimlerin belirleyicilerine, önde gelen üniversitelerdeki en nüfuzlu profesörlere ve halka büyük medya kuruluşları yoluyla fikirlerini ulaştıran kimselere takabül etmektedir. Herkesin tamamen "bizim" gibi düşünmeyebileceği açıkça itiraf edilmektedir. Bu yazım üslubu, tek başına, akademik elitleri karakterize eden felsefi dar görüşlülüğün kanıtıdır. Bilgiyi bu şekilde tanımlamanın radikal sonucu, Tanrı'nın mevcut olmadığından ziyade, o mevcut olsa bile "bizim" için bunun önemli olmayacağıdır. Bu sonuç sadece, Philip Wentworth'un 1920'lerde Harvard'da öğrendiği şeylerin düzeltilmesidir: "Her şey doğa yasalarına tabi görünmektedir... Böylesine düzenli bir evrende mucizeler yaratan Tanrı'ya yer olmasa gerektir. O artık yasadışı, anlaşılmaz ve imkânsız hale gelmektedir." Tanrı mevcut olsa dahi, hakim bilgi tanımının dışında kalacak ve dolayısıyla hesaba katılmaya değmeyecektir. Bilginin hakimleri kibirle öylesine şişmişlerdir ki, Tanrı'nın bile onların kurallarına tabi olduğunu düşünmektedirler.

Bunu ileri sürenlerin güveni naturalist bilgi anlayışını benimsemiş olmaktan geliyor. Bilim bilgi temin edebilir, pratikte araştırma yapmak için araştırma bursuna ihtiyaç duyulsa da, bilim, prensipte herkese açık olan metotlara dayanmaktadır. Dahası, bu metotlar başarılı olmuştur. Sözgelimi şunu kabul etmek gerekir ki, bilimsel naturalistler, anlaşılabilir her şeyi anlamamız için ihtiyaç duyduğumuz her şeyi temin etmişlerdir. Şayet bilimsel akıl yürütme tam bir anlayışı başaramıyorsa, kısmen sağladığı anlayıştan da memnun olmalıyız, çünkü Tanrı insan düşüncesine hiçbir şey ekleyemez -zira kendisi insan düşüncesinin bir ürünüdür-. Modernistlerin "Lessing'in hendeği" dedikleri ve havari

1. John Searle, *Mind, Language, and Society* (New York: BasicBooks, 1998), s.35.

Paul'un Yunan felsefesi olarak bildiği sava göre, tarihin koşullu gerçekleri aklın evrensel gerçeklerini asla sunmazlar. Paul, Atina'nın entelektüellerine, onların tapındıkları "bilinmeyen Tanrı'ya" belirli bir isim ve içerik verebileceğini söylediğinde bu anlayış yürürlükteydi.

Bunlar, bilimsel entelektüellerin, genelde hayali inançların "eğer senin işine yarıyorsa" kabul gördüğü özel alanla ilişkilendirdikleri meselelerdir. Benim ilgilendiğim mevzu ise, en iyi dergilerde ve üniversitelerde tartışılan, halkın düşünsel meseleleridir. Bu meselelerle ilgili olarak yapılan bir forumda, Tanrıyı bilen bizlerin, onu bilmeyenlere söyleyecekleri önemli ve hayati sözleri olacak mıdır? Fikirlerin pazarına güvenli şekilde katılabilir miyiz? Bu pazara *hakim* olmamız gerektiğini savunmaya gerek duymuyorum. Biz bir kez kabul edildiğimizde, hakikat kendi adına konuşacaktır, ama bu ancak kendi adına konuşacak bir hakikate bizim sahip olmamız kaydıyla gerçekleşebilir.

Bilim: Doğru Sorular

Evrim genellikle bilimsel bir teorem diye tanımlandığından Kama programı da hep aynı kategoriye konulmaktadır. Bu sınıflandırma, Kenneth Miller gibi eleştiri yöneltenlerin ben veya diğer Kama üyelerinden "farklı bir teorem", yani Darwinizmin yanıtladığı soruların aynılarına yanıt verecek farklı bir tarihsel teorem üretmelerini istemelerine yol açmaktadır. Bu istek köklü bir yanlış anlamayı yansıtmaktadır. Evrimci bilim biyolojik yaradılışın materyalist bir modelini inşa etmeye çalışmaktadır. Bunu yapmak için, bilim adamları hayatın temelde hareket halindeki madde olduğunu varsaymışlar ve maddenin nasıl menziline vardığını (kimyasal evrim) ve ve nasıl değiştiğini (şans ve doğal ayıklanma) açıklamaya odaklanmışlardır. Modelin *kendisiyle* ilgili bir sorun yoktur; materyalist varsayımlara dayanan en iyi model olsa gerektir. Yanlış olan varsayımlardır. Şimdi işimiz daha iyi bir materyalist model geliştirmek değil, yanlış soruları bir kenara itip doğru soruları hesaba katmakta bilime yok gösterecek olan daha iyi bir varsayımlar kümesini geliştirmektir.

Eğer evrimci bilim adamları kendi düşüncelerinde daha bilgili veya bilimsel iseler, onlara bilginin kökenine dair sorular sormaları gerekirdi.

Materyalistler bunu bir düzeyde bilmektedirler, ama varsayımlarını korumak için bildiklerini belli etmek istemiyorlar. Örneğin Richard Dawkins bu soruna kimi zaman eğilmektedir, ama daha sonra zaten bilgiye iştirak eden bilgisayar seçimi programları gibi saçma şeylerle okuyucuyu oyalamaktadır. Eğer bilim adamları hayat süreçlerini yöneten bilginin gerçek niteliğini öğrenmek istiyorlarsa, şans ve doğa yasalarının bir birleşiminin yaratma edimini nasıl gerçekleştirebileceğini bilmediklerini itiraf etmeleri gerekir. Bu da hayatın tarihine ilişkin mevcut teoremin en iyi ihtimalle kökten eksik veya bütünüyle yanlış olduğunu kabul etmeyi gerektirmektedir. Bu bilgi doğru olmadığı sürece bilgiye sahip olduğunu iddia etmesi bilim için bir zafer değildir. Cevaplara sahip olmadığını kabul etmek, dogmatik bir şekilde yanlış cevaplarda diretmeye göre bir gelişmedir.

Bazıları böyle bir kabulün bilimsel araştırmayı aksatacağını savunmaktadır, ama bu da saçmadır. Gerçek ilerleme kaydeden biyoloji biliminin kolları, zekâ içeren sebeplerin biyolojik yaradılışta hayati bir rol oynadığı kabulünden hafif ölçüde etkilenecektirler. Çünkü onlar materyalist varsayımlara sadece görünüşte bağlıdırlar. Biyolojik teknoloji, kendisinin bir tür "mühendislik çalışması" olduğu, yani tasarımı nasıl anlamak ve değiştirmek gerektiği konusunda karar verme çabası olduğu öncülünden yola çıkmaktadır. Biyokimyacılar DNA'da kaydedilmiş genetik bilgi içeren kütüphanelerden, RNA'nın dört harfli nükleotidleri yirmi harflik protein diline nasıl çevirdiğinden ve onların hangi işlevi yerine getirdiklerini öğrenmek için belli biyokimyasal yapıları nasıl "tersinden tasarlayabileceklerinden" söz etmektedirler. Bu, bilinçi tasarımın dilidir ve daha iyi bir felsefi söylemle Kama programı kabul edildiğinde eskisinden daha hızlı yol alacaktır.

Teknolojik Optimizm ve Kitabi Ümitsizlik

Kama programının bilim hakkında söyleyeceği önemli şeyler vardır, ama çok daha önemli sözleri deneysel bilimin dışındaki düşünsel hayatı kötü etkileyen nihilizm hakkında söylemektedir. Çağımızın en bilgili teologlarından biri olan Lesslie Newbigin, çağdaş düşün hayatımızı

"teknolojik optimizm ve kitabi ümitsizliğin birlikteliği"[2] olarak tanımlamaktadır. Teknoloji rasyonalist optimizmin ayak bağı iken, "beşeri bilimler" diye adlandırdığımız alanlar nihilizmin med-cezirine yakalanmıştır. Dünyaya yeni bir açıdan bakma işi, mevcut aşırı teknolojik optimizmi beslemek değil, kitabi ümitsizlikten söz etmektir. Niçin artık iyi edebiyatı veya iyi müziği kötüsünden ayırt etmek için rasyonel bir temelden yoksunuz ve niçin özgürlükçü bir eğitimin amacının ne olabileceği konusunda bir fikir sahibi değiliz? Okuyucular, Philip Wenthworth'un 1932'de yaptığı şu uyarıyı hatırlayacaklardır: "Eğitimcilerimizi, pedagojik sistetemlerinin hangi amaçlar için var olduğunu yeniden tanımlamaya çağıran durumun aciliyetini görmeden, yeni yurtlar tesis etmekle ve yeni öğretim sistemlerini planlamakla meşguller." Bilim ve mühendislik bölümleri, hukuk ve tıp gibi mesleki bölümlerle birlikte krizin öylesine etkisi altındadır ki, sadece araçsal bilgiyi temin etmekle yetinmektedirler. Zenginliğe ve güce giden yolu göstermeyen şeyleri öğreten edebiyat ve felsefe bölümleri için bu geçerli değildir. Şayet bu bölümler mevcut varlıklarını haklı çıkarmak zorunda kalsalardı, ikna edici bir kanıt ileri sürebilirler miydi?

Alvin Kernan'ın akademik hayatı anlattığı *In Plato's Cave* (Platon'un Mağarasında)[3] adlı otobiyografisinde, sürekli azalan beklentilerimizin devrimi diye adlandırabileceğimiz hususun hoş bir açıklamasını sunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nda askere alınmış gözde bir kahraman olan Kernan, Wyoming'in kırsal kesiminde fakirlik içinde yetişmiş ve G. I. Bill[4] dışında bir koleje asla gidememiştir. Beşeri bilimler alanında resmi eğitimine çok soylu beklentilerle başlamıştır:

> Hayatındaki en tatmin edici gayenin bilgi olduğunu düşünen insanlardan biriydim; ne para ne güç ne de prestij, sadece insanları

---

2. Lesslie Newbigin, *Truth to Tell: The Gospel as Public Truth* (Grand Rapids, Mich.: Eerdmans, 1991), s.24.
3. Alvin Kernan, *In Plato's Cave* (New Haven, Conn.: Yale Universty Press, 1999).
4. John Keegan, *The Battle for History: Re-Fighting World War II* (New York: Random House, 1995).

> ve onların yaşadıkları dünyayı anlamak... Eğitimim ilerledikçe, bizim şüpheci zamanımızda gülünç görünebilecek bir bilgi anlayışına sahip oldum. Doğru kitapları okudum ve doğru insanları dinledim, en mantıklı ve derinlikli bir halde düşündüm... ve Platon'un mağarasının tüm karanlığı anlayışın parlak güneşi altında kayboldu. Hakikatin keşfedilmeyi beklediğini düşünmüyordum; onun zaten bulunduğuna ve benim sonuçlar hakkında henüz bigi sahibi olmadığıma inanıyordum.[5]

Kernan daha sonra Yale'de ingilizce profesörü oldu, ardından aynı okulun yöneticisi konumuna geldi ve sonra da Princeton'da dekan oldu. Yıllarca parlak ve popüler bir öğretmen olarak anıldı. Aynı zamanda bir bilgin ve akademisyen olarak yaygın kabul gördü. Onun akademik kariyeri, öğrenci iken veya ordudayken hayal edebileceğinin çok üstüne çıkmıştı, yine de özyaşamöyküsü bir tür hayal kırıklıkları kataloğudur. En iyi üniversitelerin en parlak öğrencilerinin çoğu 1970'lerin politik krizi sırasında solun faşistleri oldular ve sonra da estetik anlayıştan ve zevkten yoksun hedonist kimselere dönüştüler. Kernan'ın aradığı bilgi ya hiç varolmadı ya da yaklaşılmaya çalışılan bir serap gibi kayboldu. İngilizce bölümleri, "sadece kurbanı bulana dek oku" şiarıyla hareket eden güç politikası ve yıkıcılığın göreceliliğine eğilim gösterdi.[6] 1990'larda üniversiteler, ünlüler gibi yaşayan birkaç akademik süperstarlarla çok daha zengindi, ama beşeri bilimler bölümleri artık bilgi arayışı içinde değildi. Kernan kariyerinin sonuna doğru şu yorumda bulunuyor: "İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde, akademik çalışmaları hayli canlı ve ümitvar kılmış, gerçeği bulmaya dönük parlak umutları hatırlamak artık çaba gerektiriyor. Büyük başarı duygusu artık yok, neredeyse ondan iz bile yok, kendi imkânsızlığı içinde kayboldu. Görecelilik ve politizasyon onu yıkmadı: Eski mutlak doğru rüyaları ve öğrenmeye yönelik müthiş çabalar ortadan kaybolunca, oluşan boşluğu doldurdular. Bunların yönettiği üniversiteler parçalanmış, asabi, kararsız ve moralsizdir."[7]

---

5. Kernan, *Crossing the Line*, s.2.
6. a.g.e., s.274.
7. a.g.e., s.272.

Vaatler, Vaatler

Hangi yolculuk hatası bu boşluğu doğurdu? Kernan şu sonuca varıyor: "Bir eğitim sisteminin merkezindeki düzdöner, onun baskın bilgi kavrayışıdır." Gerçekten de öyledir ve bu faktör hem yüzyılın ortasındaki abartılmış optimizmi hem de yüzyılın sonundaki umutsuz nihilizmi açıklamaktadır. Bilimsel naturalizm, İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonraki yıllarda zirve noktasındaydı. Savaş radar, sonar ve şifre çözme gibi tekniklerle kazanıldı. Atom enerjisi sınırsız ucuz enerji kaynağı sağlamayı vaat ederken, aşılar, antibiyotikler ve böcek ilaçları hastalıklara son vermeyi vaat ediyordu. Geleneksel din entelektüel tartışmalardaki yerini kaybetmişti, ama hemen hemen hiç kimse bunu bir kayıp olarak görmüyordu. Seküler veya dinsel hümanizmin çeşitli kolları boşluğu doldurmayı vaat ediyor, hayatın anlamı ve ahlaki değerler için "batıl inançsız" bir temel tesis etmeyi öngörüyordu. Bu tutulamamış vaat görecelilik ve politizasyonun dolduracağı boşluğu terk etti.

William F. Buckley'in *God and Man at Yale* adlı kitabı, (Kernan'ın deyişiyle) "her ne kadar Yale din temeli üzerine kurulmuş ve halen de sertbest teşebbüs tarafından desteklenen bir üniversite olsa da, Yale'deki öğretim üyeleri ve idareciler ajite edici ve sistemli bir şekilde ateizm ve sosyalizmi öğretmektedir" savıyla bir tartışma başlattıktan hemen sonra Alvin Kernan, Yale'e geldi. Kernan, Buckley'in saldırısını, zamanın antikomünist politikasının bir örneği olarak görmektedir ve onu ciddi şekilde ele almadan örtük biçimde doğrulamaktadır. Dinin sınıf içinde alaya alınmasını salt zararsız bir şaka olarak görmektedir ve liberallerin, muhafazakârların akademik özgürlüğünü ihlal edebileceğini düşünmenin saçma olduğu görüşündedir.

> Roosevelt Zamanı'nın ekonomik buhranının çocukları olan bizlere, liberal görüşler aşılandı, öyle ki onların bize verilmiş yalın ve açık gerçek olduğunu kabullenmiştik. Onlar, akademik özgürlüğün öğrenilmesini sağladığı gerçeklerdi. Roosevelt'in masum olduğundan, McCarthy'nin tam bir yalancı olduğundan ve devletin kötülükleri ortadan kaldırmada en iyi araç olduğundan hiç kuşku duymuyorduk;

> ve böylece bizler Buckley'e hakaret etmekte ve gülmekte diğerlerine eşlik ediyorduk.[8]

Bu yüzyılın ortasının "biz"i, Tannyı önemsemeyen, Sezar'ın tüm kötülüklerin çaresine nasıl baktığı şeklindeki gerçekten önemli mevzuya eğilmeden önce, sınıfta hakkında şakalar yapılan biri olarak gören "biz"dir. Bu yüzden, en iyi üniversitelerdeki bilgi modeli, insanlığın sorunlannın cehalet ve yoksulluktan kaynaklandığı ve ancak eğitim ve yardım sever sosyal mühendislikle iyileştirilebileceğini benimsiyordu. Beşeri bilimler vizyon sağlarken bilim teknolojiyi temin edecekti. Ne yazık ki beşeri bilimler hemen bir kenara atıldı.

Bilgeliğin Başlangıcı

Lesslie Newbigin, çağdaş krizi, 17. yüzyılda Descartes'in düşünce için yeni bir başlangıç noktası arama çabasına dayandırmaktadır. Descartes da bilimsel keşiflerin asırlann birikimi olan bilgilerimizi altüst ettiği bizimkine çok benzeyen, şüpheciliğin yaygın olduğu bir zamanda yaşıyordu: "Düşünüyorum, o halde vanm." Bunun tüm şüphelerin ötesindeki tek öncül olduğuna inanıyordu. Çünkü bizim şüphelerimiz bile düşüncenin örnekleriydi. Newbigin konuyu şöyle özetliyor:

> Bu başlangıç noktasından yola çıkarak Tanrı düşüncesine -ama o, aslında insanın mükemmelik fikrinin tezahürü olan bir Tannydı- ve zihinden tamamen farklı bir varlık düzenine ait olan maddi dünyaya vardı. Bu ikili dünyada Tann, insan zihnini etkileyebilirdi, ama maddi dünyanın üzerinde etkili olamazdı. Pek çok yazar, Descartes'ın dualizminin kendinden sonraki düşünce tarzımızı tümüyle şekillendirdiğini, kültürümüze nüfuz eden ikili bir yapıyı yarattığını, bilim fakülteleri ile sanat ve beşeri bilimler fakülteleri arasındaki bölünme ile bu ikililiğin her üniversite kampüsünde temsil edildiğini belirtmektedir.[9]

---

8. a.g.e., s.67.
9. Lesslie Newbigin, *Truth to Tell: The Gospel as Public Truth* (Grand Rapids, Mich.: Eerdmans, 1999), s.26. Newbigin yazılannda Michael Polanyi'nin etkisinde kalmıştır, özellikle onun başyapıtı olan şu kitabının etkisi görülmektedir: *Personal Knowledge* (Chicago: Universty of Chicago Press, 1974).

Söz konusu ikilik Gould'un NOMA önerisi gibi politika beyanatlarında da kendini göstermektedir. Zihnin sahası kendini maddenin sahasına karşı 20. yüzyılın ortalarına, bilimsel zaferlerin dengeyi bozmasına, kadar korudu. Her ne kadar iki alan resmiyette eşit konuma sahip görünse de, bilimsel naturalist bilgi tanımının hakimiyeti, bağımsız başka bir bilgi kaynağının kabul edilmeyeceğini ilan etti. Aynı sebepten dolayı, teoloji alanı asrın ortasında düşmana dönüştü, daha sonraki yıllarda ise beşeri bilimler alanı bir boşluğun etrafında inşa edilmeye başlandı. Descartes'ın emin olduğu şey -düşünen öznenin varlığı- asrın sonunda şüpheyle karşılanır oldu, beşinci bölümde de gördüğümüz gibi. Yazın dünyasının bilginleri, yazı bir tür tekniktir, güç arayışı içinde kelimeleri ve sembolleri kullanma sanatıdır doktriniyle bilgi boşluğunu doldurdular. Her şeyden önce bilim, hayatın, kendi çoğalma kapasitelerini en üst düzeye çıkarmaya çalışan genler arasındaki bir rekabetten ibaret olduğunu öğretiyordu. Materyalist öncüllerin ışığı altında, düşünceler ancak hangi çıkarlara ve nasıl hizmet ediyorsa o temelde nesnel şekilde değerlendirilebiliyordu.

Kaçınılmaz bir şekilde aynı nihilizm bilimin kendisine yöneltildi. Rasyonalizmin savunucularının yaptığı gibi bu eğilimi önemsiz bulmamak gerekir. Hiç kimse elmanın düşmesi gibi temel bilimsel gerçeklerden şüphe etmez ve postmodernist izafiyetçiler, üzerinde uçtukları hava alanlarının bilimsel ilkelere göre tasarlanıp işletildiğini bilimsel rasyonalistler kadar iyi bilirler. Dindar köktenciler ve ortaçağ guruları da dahil olmak üzere hiç kimse, refah ve gücün peşindeki bilimsel teknolojinin (propaganda gibi) faydalı olduğundan kuşku duymaz. Bu düzeyde şüpheciliğe rastlanmaz, ama savları değerlendirmek için kesin deneysel testlerin olmadığı konularda daha kapsamlı fikirler edinme gereği ortaya çıktığında şüphecilik önem kazanmaktadır. Zekânın doğası ve kalıtsallığı, AIDS'e ilişkin HIV teoremi veya büyük patlamayla ilgili çeşitli şişme teoremleri hakkındaki tartışmaları okuduğunuzda bilimde pek çok konuda fikir ayrılığı olduğunu görürsünüz. Dahası fikir ayrılıkları halka açık bir tartışma içinde çözülmemektedir. Yayım ve sermayeyi yöneten ortaklaşa inceleme faaliyeti içinde politik ittifaklar, ideolojik bağlantılar ve farklı derecelerde etkiler söz konusudur. Belki den önemlisi,

başka türlü sıradan bilimsel bir tartışma gibi görünecek mevzularda bazen milyarlarca dolarlık çıkarların söz kousu olmasıdır. Hakimiyet kavgası iyi kazananların dürüstçe değerlendirmeye tabi tutulduğu bir mücadele gibi görünebilir, ama genelde kaybedenlere uygulanan güç politikasıdır.

Kimi zaman bilimin kendisi bile rekabetçi genlerin memesleri kullanmak için yarıştığı bir tiyatroya benzemektedir. Nihilist bir kültür içinde, yönetenler bilimsel teknolojiyi tercih ettikleri çıkarlar doğrultusunda kullanırlar. Ortaya çıkan rejimler hoşgörülü olmayacaktır, her ne kadar değer alanında bilgi bulunabileceği fikrini geçersiz kılmak için hoşgörü söylemini kullansalar da. Tercih için herhangi bir rasyonel temelin bulunmaması, hoşgörüye yol açmaz. Sınırsız bir güç savaşına, özellikle kişinin tercih ettiği politik doğruluk standartlarını desteklemek için kullanılan güce yol açar.

Bilim adamları, ortodoks eleştirilerle muhatap olunca bilimin ne kadar esnek olabileceği konusunda kararsız olmaya eğilim gösteriyorlar. Bir yandan bilimin zaferinin onun asla dogmatik olmayışında, yeniden incelemeye açık oluşunda ve doğası gereği şüpheciliğe hoşgörüyle bakışında yattığını belirtiyorlar. Bu özellikleriyle onun doğası gereği dogmatik ve anlayışı kıt kabul edilen (bilimsel çevrelerde) dinden ayrıldığı farzedilmektedir. Diğer yandan, şüpheciliğe verilen davetiyeden yararlanmak isteyen biri hemen onun ciddi sınırlarının olduğunu öğreniyor. Mevcut teoremleri profesyonel topluluğun izin verdiği sınırlar içinde sorgulayabilirsin ve ancak yeterince saygılı isen önemli bir kavramdan kuşku duyabilirsin. İki düşünceyi veya bir temel düşünceyi sorgulamaya kalkışırsan, hemen, benim *metafizik panik* diye bildiğim tepkiyle karşılaşırsın. Eller sallanır, ses titrer ve sen akıl düşmanı ilan edilerek kale alınmazsın. Bu şahsen bana sık sık yapılmaktadır: Bunun halk içindeki tezahürlerini üçüncü bölümde gördük. Bilimsel rasyonalistlerin gözünde, ileri giden eleştiriler,dünyayı Descartes'ın haleflerinin bizleri onlardan kurtardığı sanılan, kuşkuculuğun hoşgörüsüz rejimlerine döndürme tehdidi içermektedir.

Newbigin, kimyacı ve düşünür Michael Polanyi'nin bilimden çıkarsadığı bir doğruyu teolojiye uygulamak istiyor. Nesnelliğe giden doğrudan

bir yol yoktur, temel savlarımızın kişisel sorumluluğundan bizleri kurtaracak bir tılsım da yoktur. Resmi bir öğretmen olarak, bunun anayasa ve diğer yasalarda yer alan bir doğru olduğunu biliyorum. İdealist biri, ferdin ve yerel toplumun özgürlüğünü, ulusal hükümetin kötü idarecilerin eline geçmesi tehlikesine karşı koruyacak yazılı bir yasa çıkarmak suretiyle insanlığın korunmasını ister. Bu boş bir cennet düşüdür, çünkü en nihayetinde yazılı yasayı yorumlama işini de o kötü idareciler üstlenecektir veya en azından yasanın güncelleştirilmesi, "biz"lerin inanmaya karar verdiği şeylere uydurulması gerektiğini düşünen kimseler söz konusu yazılı yasayı yorumlayacaklardır. Düşünen bir özne veya bilimsel bir kural ya da filozof kralların buyruğunu yahut bir yüksek mahkemenin kararını ileri sürerek öznellikten kurtulma düşü aynı şekilde olanaksızdır. Bilim adamları, filozoflar ve hakimler kendi kontrolleri altında bir felsefe taşına sahip olduklarını gördüklerinde, aklın tanımına kendi ideolojilerini yazacaklardır. Elbette aynı şey kilise otoriteleri için de geçerlidir. Bizi akıldışı olandan doğrudan koruyacak bir mekanizma yoktur.

Bu bizi nihai noktaya getiriyor. İnsan aklı gerçekliğe dayandığı takdirde mükemmel bir araçtır, ama o akıl yürütmek için olduğu kadar mantığa bürümek için de iyi bir araçtır. Akıl kendi öncüllerini sağlamaz çünkü onun başlıca aracı mantıktır. Mantık bize öncüllerden çıkarımlara nasıl ulaşacağımızı gösterir ama hangi öncüllere güvenebileceğimizi bizlere söylemez. Diğer öncüllerden yola çıkarak nihai öncüllerimize varmak istiyorsak, modernistlerin yaptıkları gibi, sadece kendimizi kısır bir döngüye hapsetmiş oluruz. Eğer akıl güvenilir bir kılavuz olacaksa, mantıktan daha derin olan ve amaçlar hakkında doğru çıkarımlara varmak için bir dayanak oluşturan bir temele dayanması gerekir. Araçsal akıl yeterli değildir. Bu yüzden Tanrı korkusu batıl inancın değil bilgeliğin başlangıcıdır.